

Я досліджую світ

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми початкової школи,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Вітаємо!
Ми – авторки підручника.

Ольга Коршунова

Наталія Гущина

Озирнись, який
цікавий світ
навколо!

Про цікавий
світ природи?

Чи хочеш ти дізнатися
більше про себе, своїх
рідних, друзів?

Про свій край, нашу
країну та інші країни?

Навчання – це твоя перша цікава і творча робота!
Наш підручник допоможе тобі вчитися та
пізнавати світ навколо себе! Перегорни сторінку,
ознайомся, як працювати з підручником.

Для дорослих!

Навчальний матеріал підручника доповнений додатковими цифровими матеріалами. Завдання, які мають додатки, позначені . Для того щоб скористатися додатковими матеріалами, потрібно відкрити сторінку вебресурсу та знайти завдання за номером сторінки.

Адреса ресурсу:

<http://inform1.yakistosviti.com.ua/ya-doslidzhuii-svit/1-klas>

Як працювати з підручником?

Якщо вмієш читати, спробуй зробити завдання самостійно.

Хто не вміє читати – попросіть допомоги в дорослих.

Біля завдань є такі значки. Якщо хочеш вказати завдання, назви рослину або її частину.

Спробуймо! Що намальовано на сторінці біля завдання ? Що ти побачила?

13

А я знайшла завдання з іншими позначеннями! Що вони означають?

Зараз поясню.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- Вислови власну думку
- Разом веселіше!
- Спробуй зробити

Це тигрєня Василь. Він звертає твою увагу на те, що важливе на цій сторінці.

4

Також у підручнику є завдання під назвами:

ПОГРАЙМОСЯ

Я ДОСЛІДЖУЮ

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

ТРОХИ ІСТОРІЇ – це відомості про те, що було колись давно.

Цей допоможе переглянути відео або послухати звуки. Для цього тобі знадобиться мобільний телефон або планшет і допомога дорослих!

У кінці кожного уроку зверни увагу на позначення:

Похвалюся! Які досягнення в мене сьогодні? ★

Повторю. Які завдання потрібно виконати ще раз? ↺

Запитаю. Які запитання потрібно поставити? ?

Для дорослих!

Навчальний матеріал підручника доповнений додатковими цифровими матеріалами. Завдання, які мають додатки, позначені . Для того щоб скористатися додатковими матеріалами, потрібно відкрити сторінку вебресурсу та знайти завдання за номером сторінки.

Адреса ресурсу: <http://inform1.yakistosviti.com.ua/ya-doslidzhuu-svit/1-klas>

5

Що таке навколишній світ?

Розглянь ілюстрації. Розкажи про себе.

Моя родина

Мої друзі

ЦЕ — Я!

Моя вчителька (вчитель)

Мої домашні тварини

Моя школа

Моє місто (село)

Моя країна

Усе, що тебе оточує, — це навколишній світ. У ньому природа поєднується з об'єктами, створеними людиною.

Що тебе оточує вдома, на вулиці, за містом?

А

Б

В

Продовж речення.

Сьогодні по дорозі до школи я бачив (бачила) ...
Біля школи росте ...
За школою побудовано ...

Порівняй ситуації на малюнках. Поділися міркуваннями.

А

Б

Переглянь ілюстрації та відео.
Які почуття виникли в тебе?

А

Б

В

Г

Д

Е

Є

Ж

Природа – це все, що існує навколо нас, але не створене людиною.

8

Роздивись і порівняй малюнки.

А

Б

Які предмети створено руками людини?

До стор. 9

ПОГРАЙМОСЯ

Поглянь у вікно та назви об'єкти природи й об'єкти, створені руками людини.

Навіщо люди створили ці об'єкти?

1

2

3

Поясни, що змінилося у твоєму оточенні цього року.
Чим відрізняється школяр від дошкільника?

А

Б

9

Як я пізнаю світ?

Що роблять діти на кожній ілюстрації?

За допомогою яких органів чуття людина пізнає світ?

Щоб дізнатися нове про навколишній світ, можна: розглядати, слухати, читати, спостерігати, вимірювати, експериментувати. Для отримання нових відомостей: порівнювати, обмірковувати й робити висновки.

10

Назви предмети.
Розкажи, для чого їх використовують.

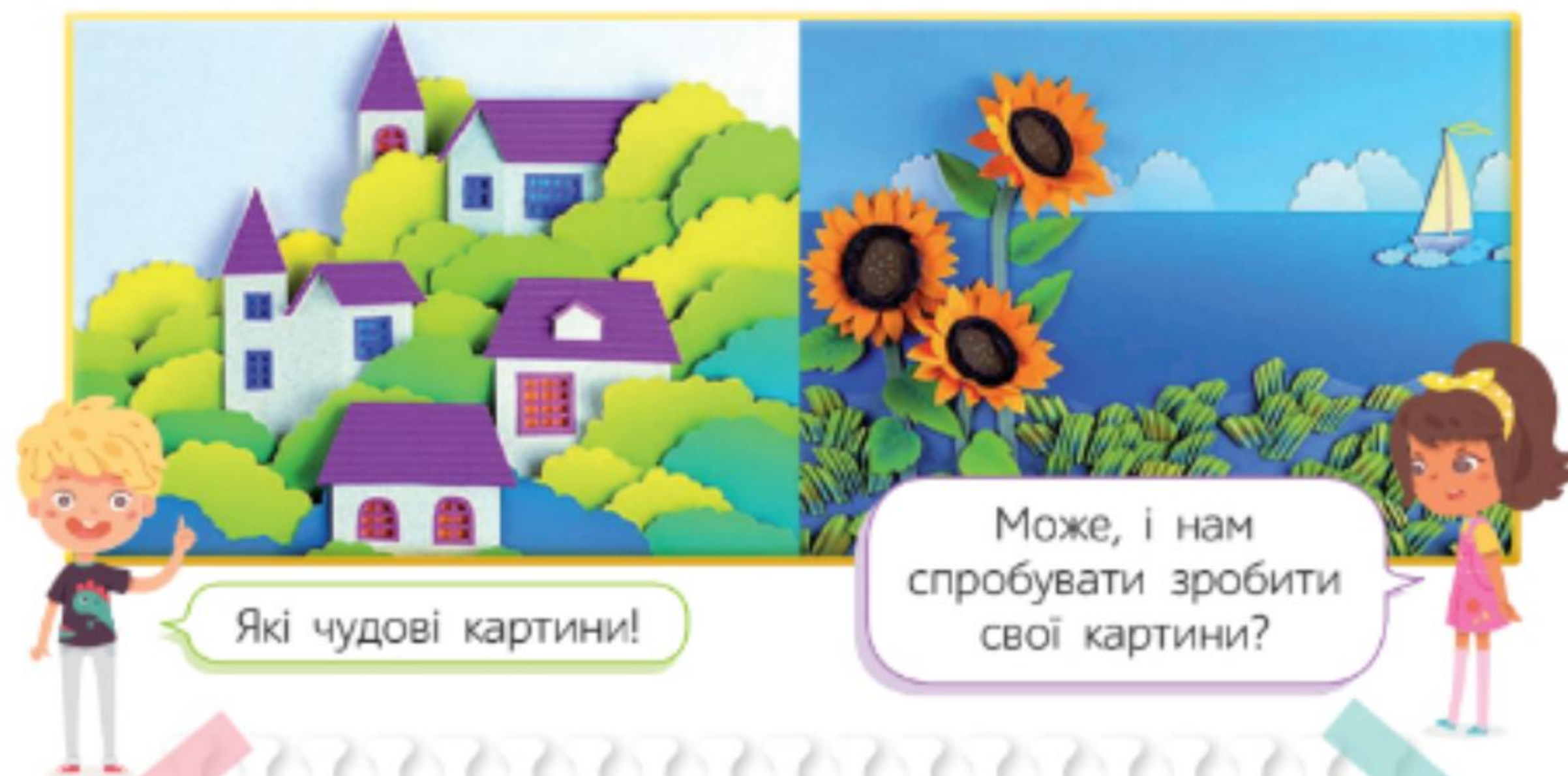
Якого ти зросту? Як вимірювали твій зріст батьки вдома, а медсестра в школі?

БЕРЕЖИ ОРГАНИ ЧУТТЯ

11

Яким я бачу навколишній світ?

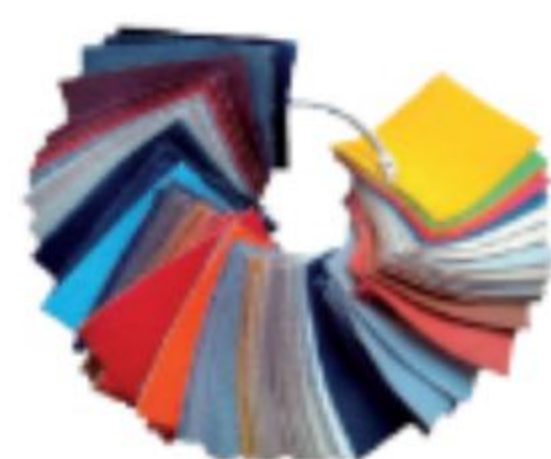
Які чудові картини!

Може, і нам спробувати зробити свої картини?

Твої кроки:

1. Придумай сюжет (самостійно або з друзями).
2. Вибери матеріали:
 - для об'єктів природи — природний матеріал;
 - для рукотворних об'єктів — матеріали, створені руками людини.
3. Визнач, як можна виготовити кожну частину картини.

Які матеріали є природними, а які — створені руками людини?

12

Поміркуй, що із чого виготовлено.

Створи свої вироби. Влаштуйте виставку. Розкажіть, які матеріали використано для кожного об'єкта.

До стор. 13

13

Осіння екскурсія

Відгадай загадки.

А

Ці осінні квіточки,
мов яскраві зірочки:
білі, сині, пурпурові,
фіолетові, бузкові.

В

Різний колір одежини
у прекрасної...

Б

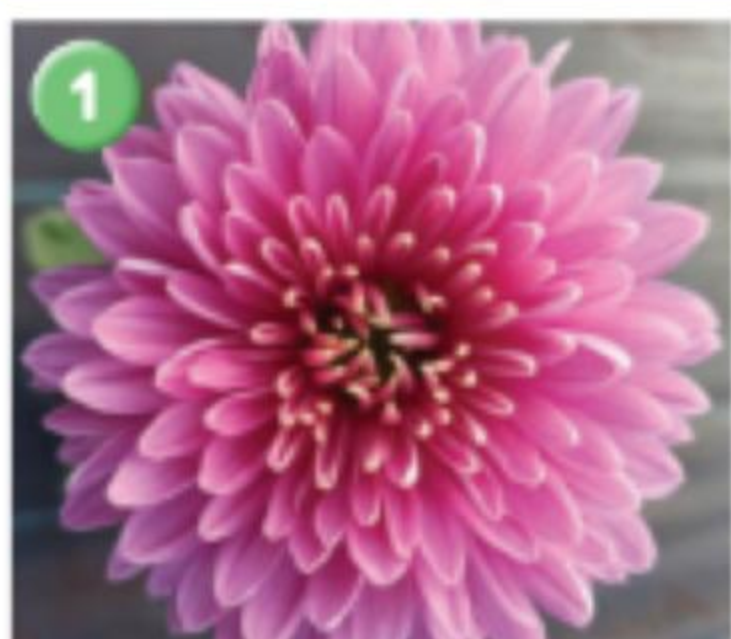
Я не весняна квіточка рання.
Ні, я осіння квітка остання.
Схожі з дубовими маю листки,
дуже духмяні мої пелюстки.

Г

В капелюшок пишний вбрався
і морозу не злякався.
Невеличкий наш сміливець
золотавий...

До кожної загадки добери світлину.

Квіти, які квітнуть
восени, такі яскраві.
А що з ними буде
взимку?

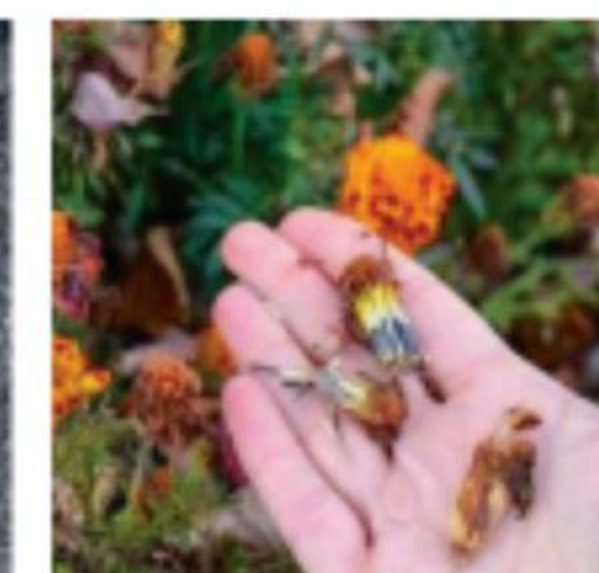
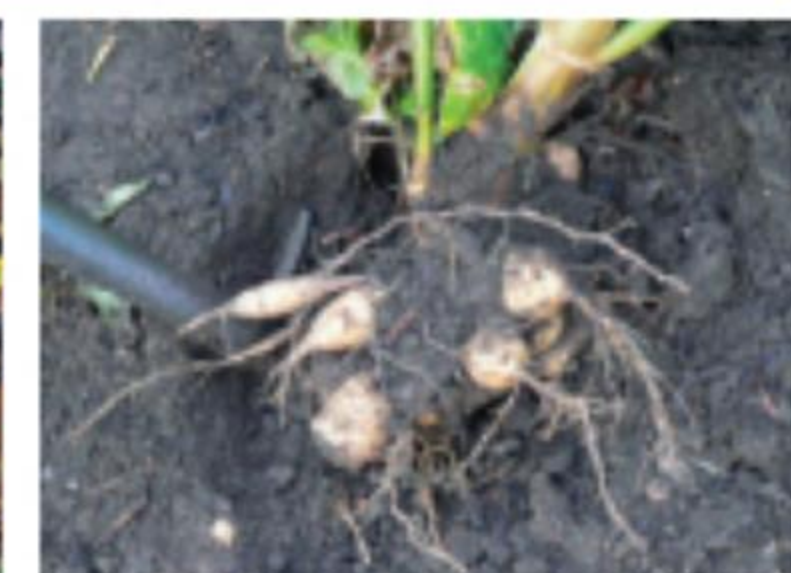
Хризантема, жоржина,
айстра, чорнобривець

Для того щоб квіти радували око і наступного року, восени збирають їхнє насіння та викопують для зберігання бульби або укривають і утеплюють.

Розглянь світлини. Поясни, яку діяльність людини восени було сфотографовано.

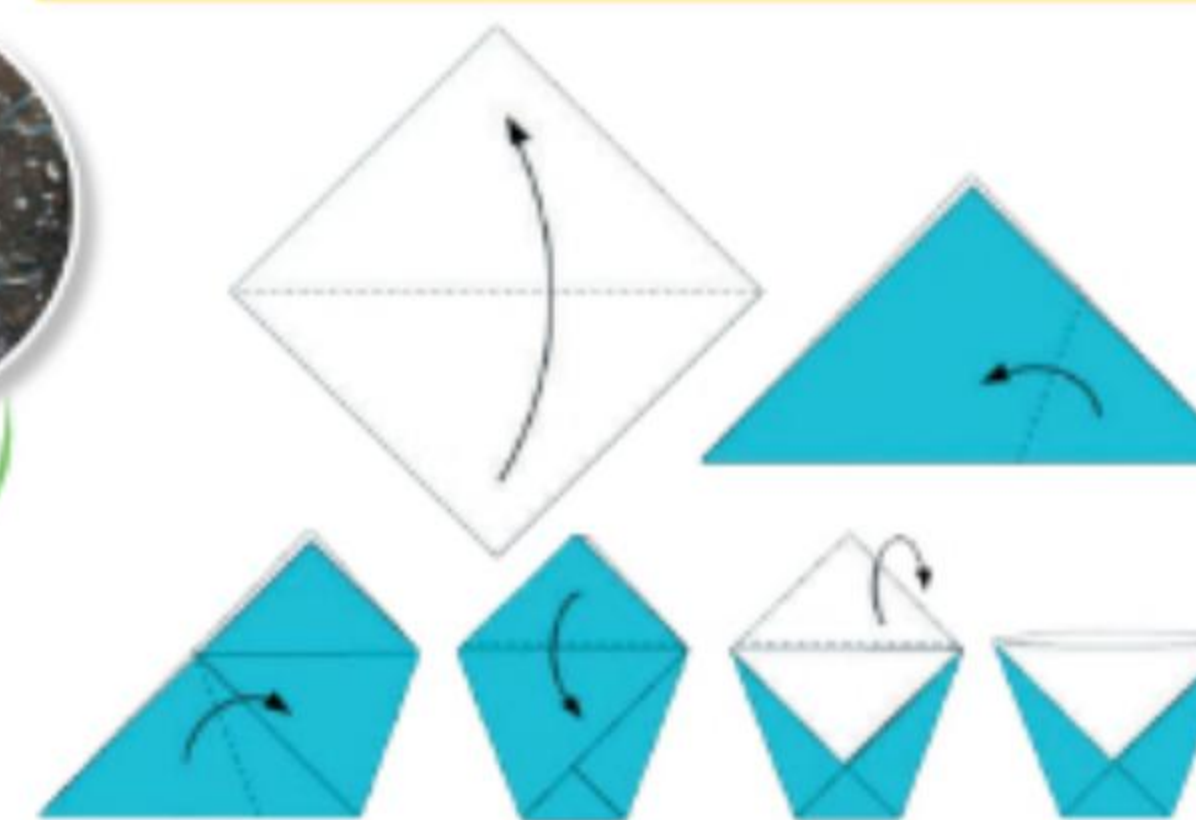
Підказки: обрізати,
утеплити, викопати бульби
жоржин, зібрати насіння
однорічних рослин.

Розглянь схему. Склади за нею розповідь.

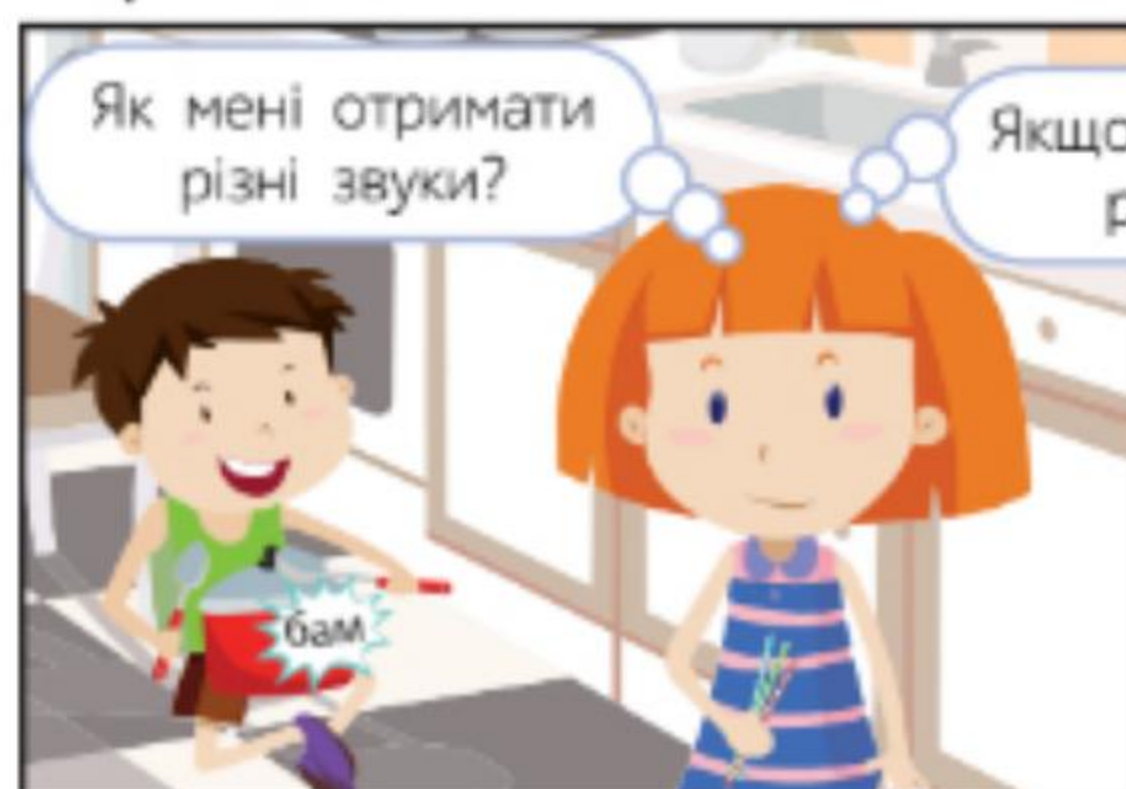
Зроби стаканчик із паперу, щоб
зібрати насіння чорнобривців.

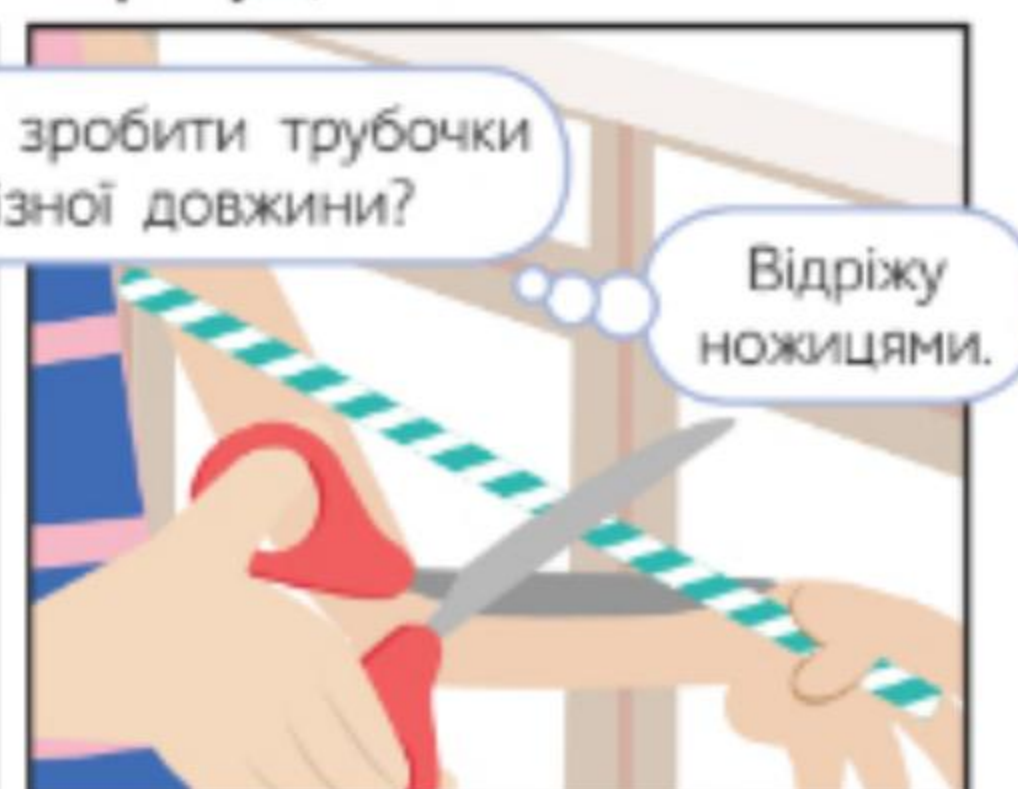
Як люди отримують нові знання?

Одного разу діти вирішили створити домашній оркестр...

Проблема

Припущення

Перевірка (експеримент)

Висновок

Спробуй отримати звук зі звичайної коктейльної трубочки.
Підказка. Дути потрібно поверх трубочки.

Дослідження — це коли людина перевіряє свої здогадки. Для цього вона може обчислювати, обмірковувати, порівнювати, спостерігати, випробовувати.

16

ТРОХИ ІСТОРІЇ

У давнину люди **спостерігали** за навколишнім світом та отримували необхідні їм знання. Також вони могли **розпитувати** тих, хто мав певний досвід.

Поступово люди почали робити **досліди** й спостерігати, що відбувається. Іншими словами — проводити **експерименти**.

Через деякий час люди зрозуміли, що не всі їхні припущення правильні. Усе потрібно перевіряти, проводити експерименти, досліджувати й записувати результати.

Так люди уявляли собі Землю в давнину. Чи правильним було їхнє припущення?

17

Дослідження 1

Візьми нитку. Натягни її та спробуй смикнути так, щоб отримати звук.

Зроби висновок.

Чи буде змінюватися звук, якщо по-різному натягувати нитку?

Дослідження 2

Закріпи один кінець нитки в паперовому стаканчику. Приклади його до вуха і спробуй знову смикнути нитку.

Зроби висновок.

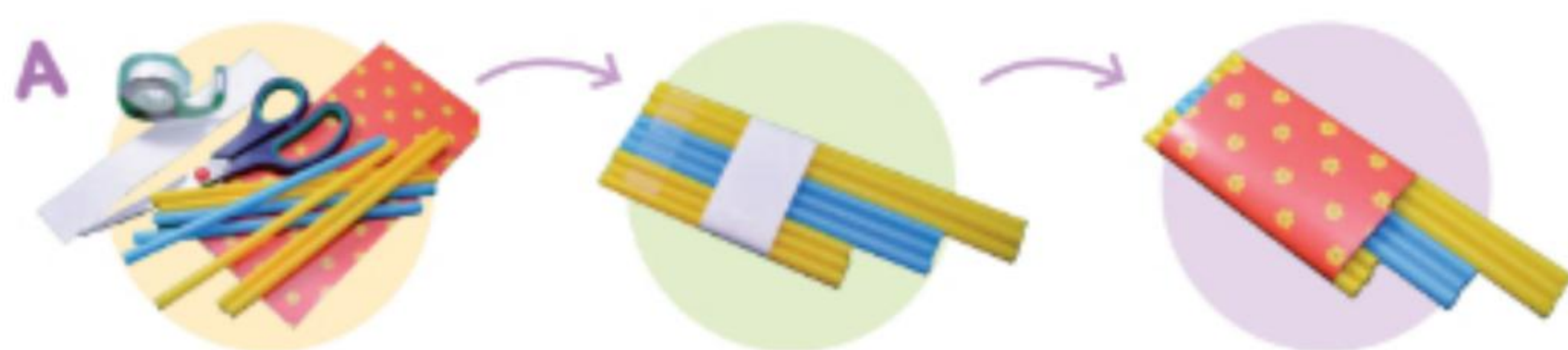
Чи змінився звук?

Пофантазуй і склади історію, як люди могли винайти різні музичні інструменти.

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

- 1 Виготовте інструменти, що видають різні звуки. Наприклад:

Б

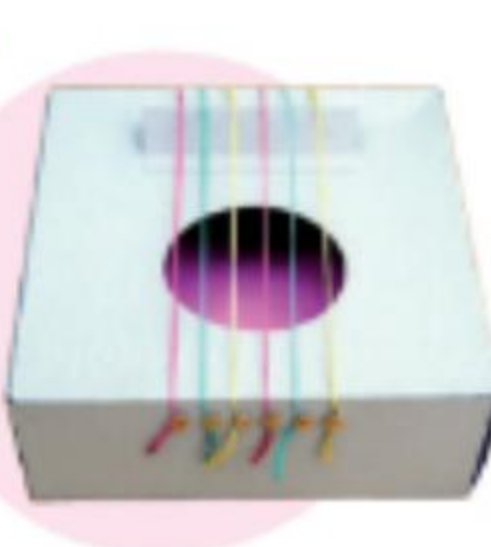

В

будь-яка
крупка

Г

- 2 Створіть виставу за змістом вірша. Використайте виготовлені інструменти.

Вітер

Вітер, вітер пустотливий
залетів до нас у сад,
оббиває груші, сливи,
трусить яблуні підряд.
І хустиночку в Марусі
на голівці розв'язав.
Свиснув дівчинці у вусі
і нічого не сказав.
Перебіг, упав на квіти,
на траві лишив сліди.
Неслухняний і сердитий,
хто просив тебе сюди?

Марія Познанська

Ці музичні інструменти називаються флейтами. Поміркуй, що в них спільного, а чим вони різняться.

Познайомимося ближче

Який малюнок подібний до місця, де ти живеш?
За якими ознаками ти зробив (зробила) вибір?

Розглянь малюнок. Як звуть хлопчика? Де він мешкає?

Петренко Сергій,
вулиця Героїв праці,
будинок 5,
місто Харків,
Україна

- Назви свою адресу.
- На якій вулиці розташована твоя школа?

Громадянин (громадянка) — людина певної країни.

- Як називають усіх громадян твоєї країни?

Переглянь відео про дівчинку Софійку.
Опиши її зовнішність. Що вона любить?
Які в неї друзі?
Розкажи так само про себе.

Усі люди різні, і кожна людина — неповторна.
Найперше ми відрізняємося одне від одного за статевою належністю.

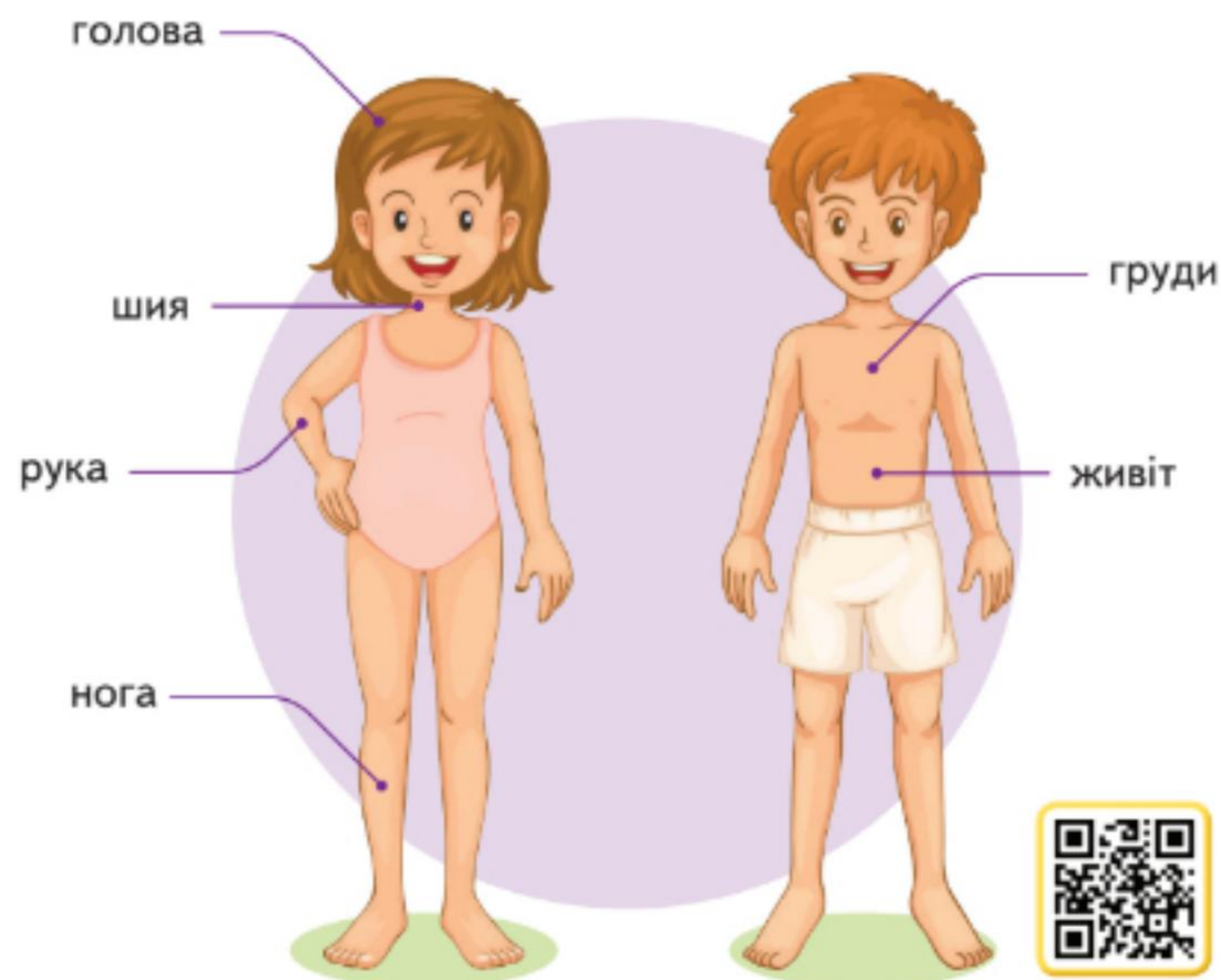

Назви свою стать.

ЧОЛОВІЧА ЖІНОЧА

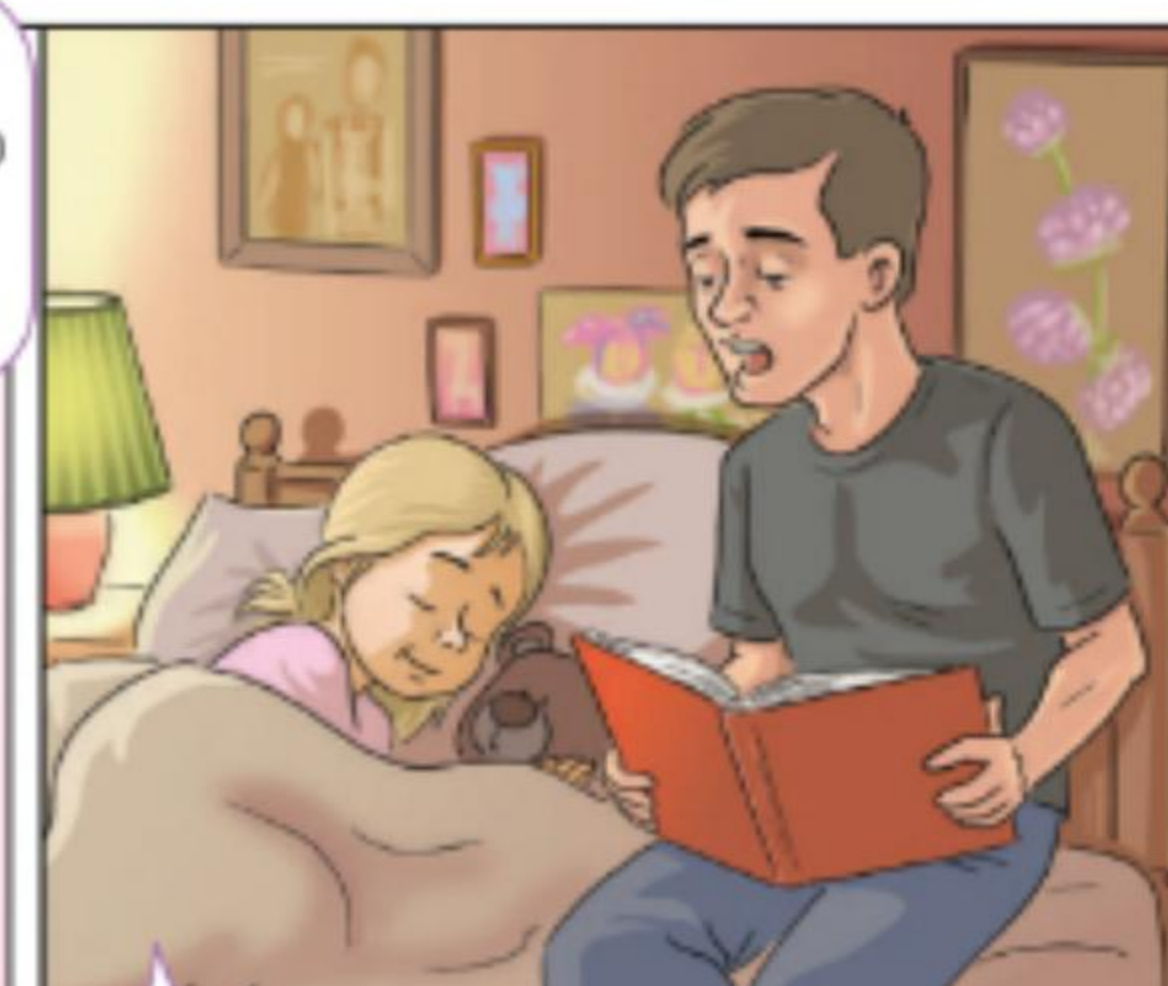

Розглянь малюнок. Назви частини тіла людини.

Моєму тілу потрібно багато енергії та води. Тому я вживаю здорову їжу і завжди маю із собою пляшку з водою.

Моєму тілу потрібно відпочивати й отримувати енергію. Тому я вчасно лягаю спати, щоб мати енергійне, сильне та здорове тіло наступного дня.

Також мені подобається вивчати власне тіло й дізнаватися про нього щось нове. Наприклад, я помітила, що моє серце б'ється швидше, коли я бігаю, і повільніше, коли я йду.

Мій тато каже, що в людей шкіра різного кольору через неоднакову кількість пігменту в ній. Але це не розділяє людей. Потрібно любити власне тіло незалежно від кольору шкіри. Мама ж вважає, що, незважаючи на різну статуру, люди мають любити власне тіло і дбати про нього.

Що я ціную?

Що таке цінності?

Мої цінності – це те, як я ставлюся до природи, людей, їхніх учинків і як сама дію. Це мої вподобання і те, що мені не подобається.

Пограємо у гру!

У яку?

Будемо мандрувати від станції до станції та відповідати на запитання.

Або наводити приклади: «Як я це розумію, як до цього ставлюся».

1. Чи повинні дорослі поважати дітей?
2. Як дізнатися, чи тебе поважають?
3. Чи поважають однокласники та однокласниці одне одного?
4. Кому можна довіряти?
5. Як ти почуваєшся, коли тебе обманюють?

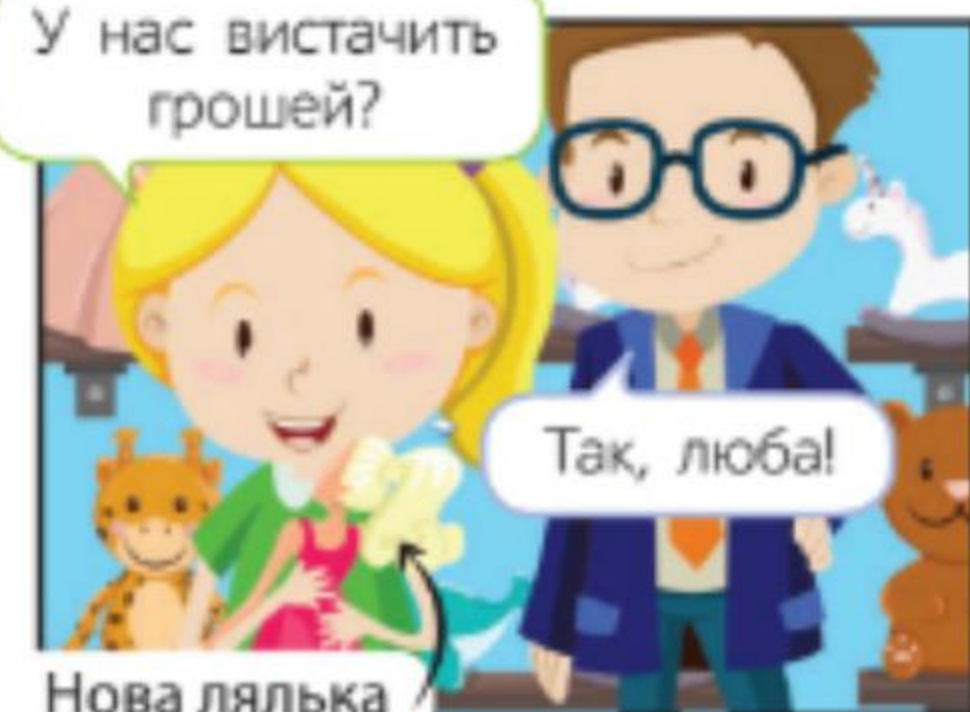
6. Чи важлива для тебе чесність людей, з якими ти спілкуєшся?
7. «Пообіцяв і не зробив» — як ти до цього ставишся?
8. Кого можна вважати справжнім другом?
9. А що означає «уміти дружити»?
10. Чим цінні знання для тебе?

Ознайомся з історією.

Одного разу в магазині іграшок...

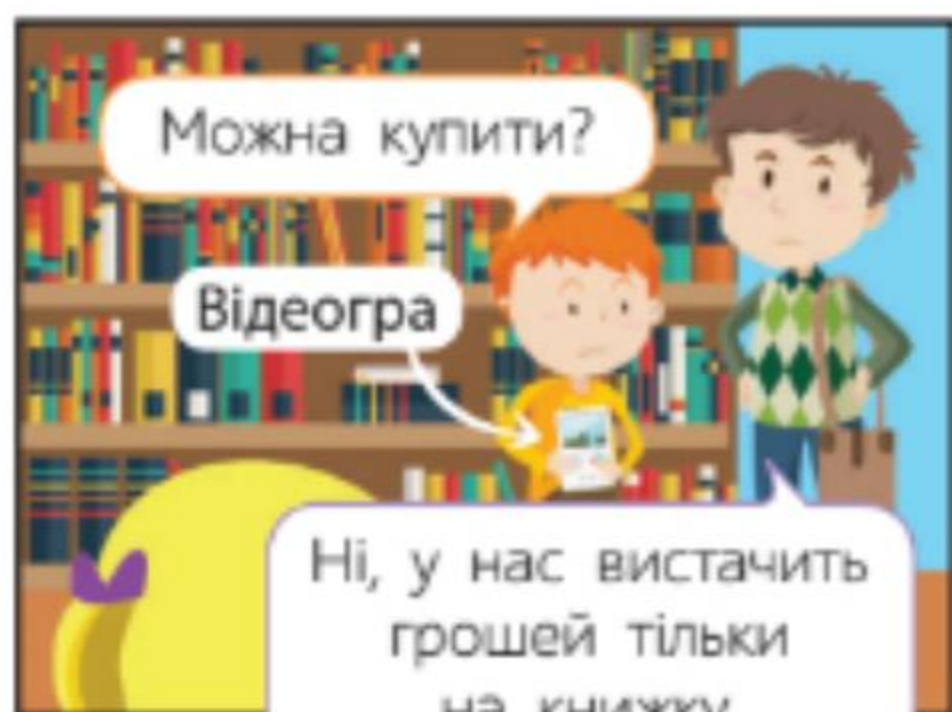
У нас вистачить грошей?

Так, любя!

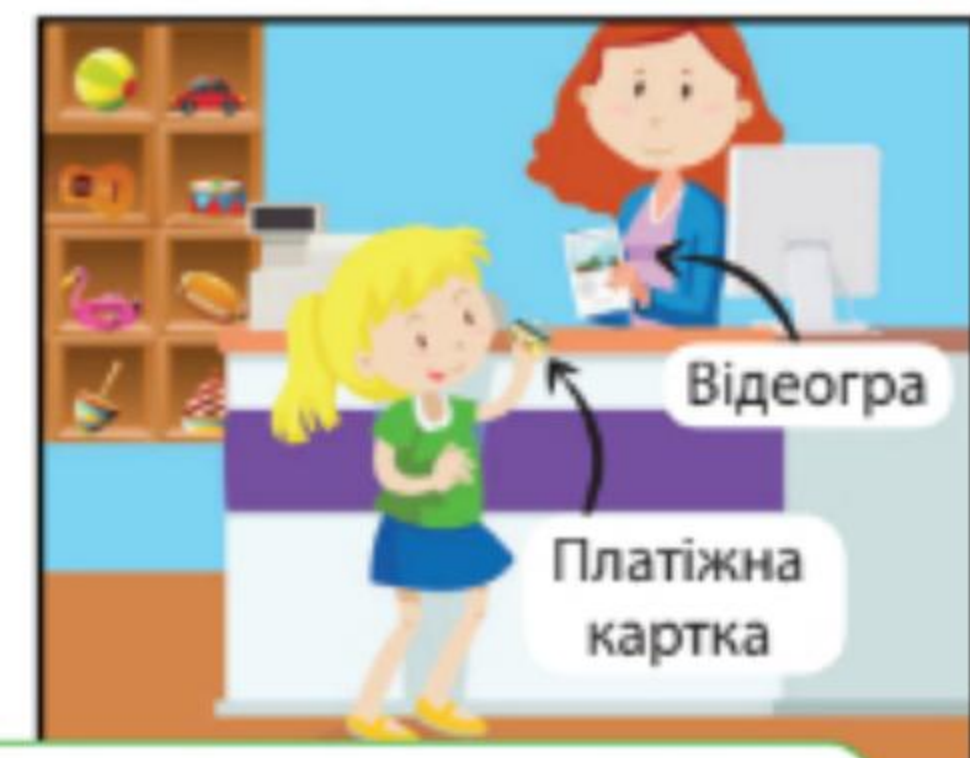
Нова лялька

Можна купити?

Відеогра

Ні, у нас вистачить грошей тільки на книжку.

Відеогра

Платіжна картка

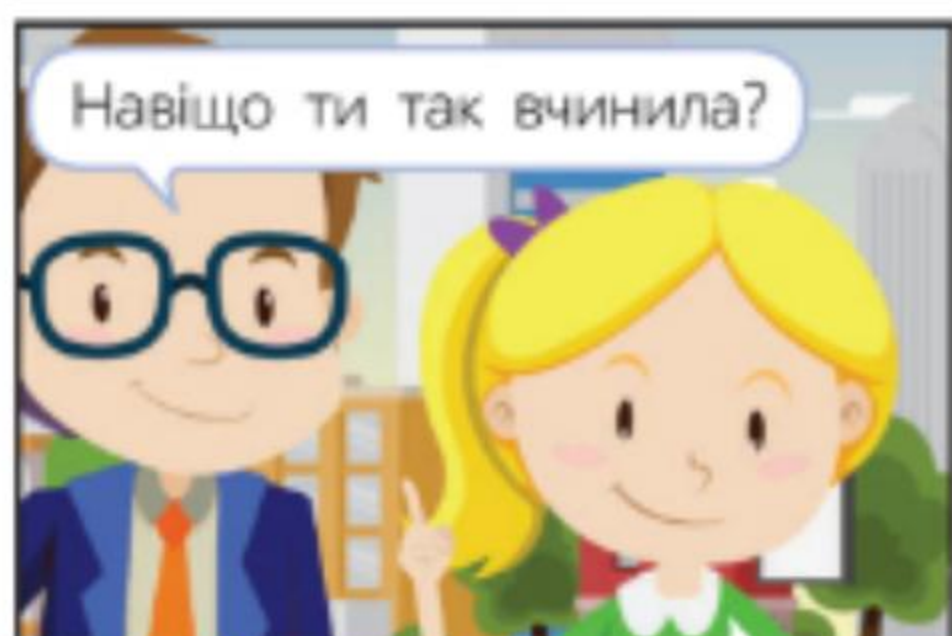
Прийміть мої вітання! Ви в нас сотий клієнт і отримуєте в подарунок відеогру!

Книжка

Відеогра

Навіщо ти так вчинила?

Бабуся вчора сказала, щоб я купувала тільки те, що зробить мене щасливою. Я так і зробила!

Вислови своє ставлення до вчинку дівчинки.

26

Я навчаюсь

Що роблять діти на уроці? Як можна назвати це одним словом?

Що тобі найбільше подобається робити на уроках? Чим ти любиш займатися під час перерви?

Уяви, що це море Знань, по якому ти пливеш. Які острови ти хотів би (хотіла б) відвідати?

Як навчитися нового? **Порада:** спостерігай, став запитання, читай → обмірковуй → роби висновки.

27

Роздивися малюнки. Що можна дізнатися з цих малюнків про тіло людини?

Хребет — це головна опора людини, яка підтримує голову й тулуб.

Проведи експеримент.
Припущення: «Хребет має тільки одну кістку».

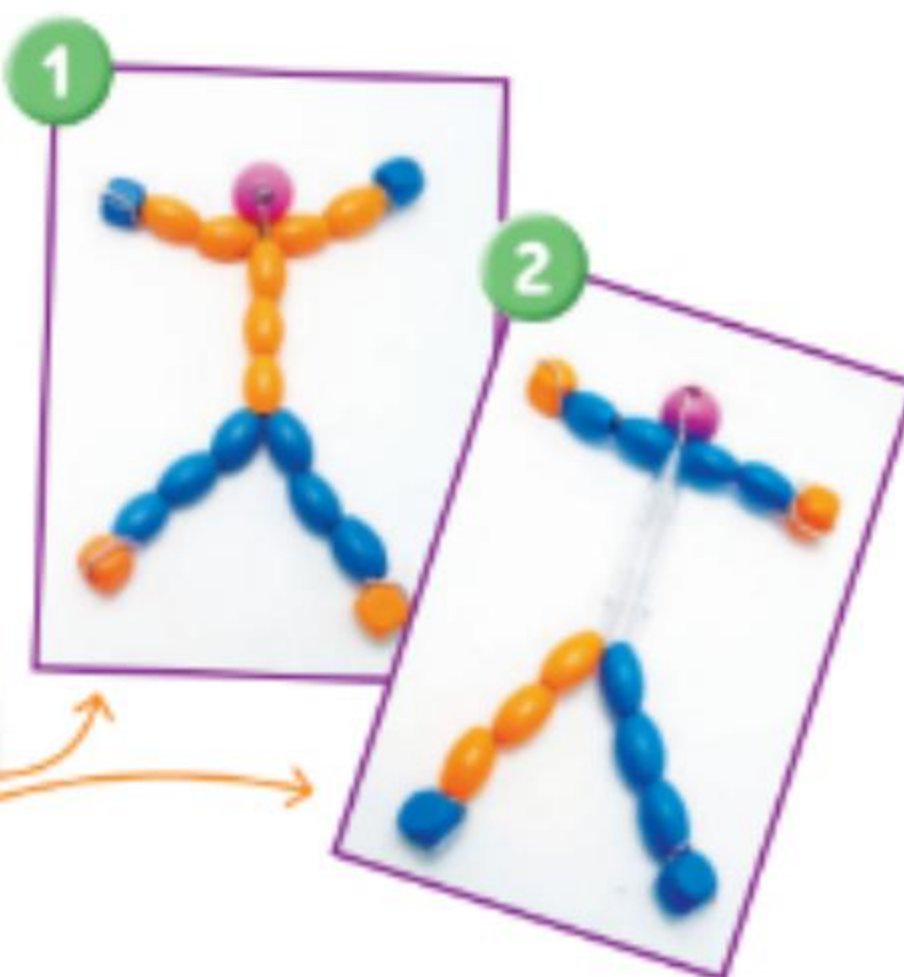
План дій

1. Об'єднайтеся в групи.
2. Виготовте дві моделі людини за зразками 1 і 2.
3. Спробуйте зробити так, щоб виготовлені моделі «виконали» гімнастичну вправу «місток» 3.
4. Зробіть висновки за результатами експерименту.

Тобі знадобляться:

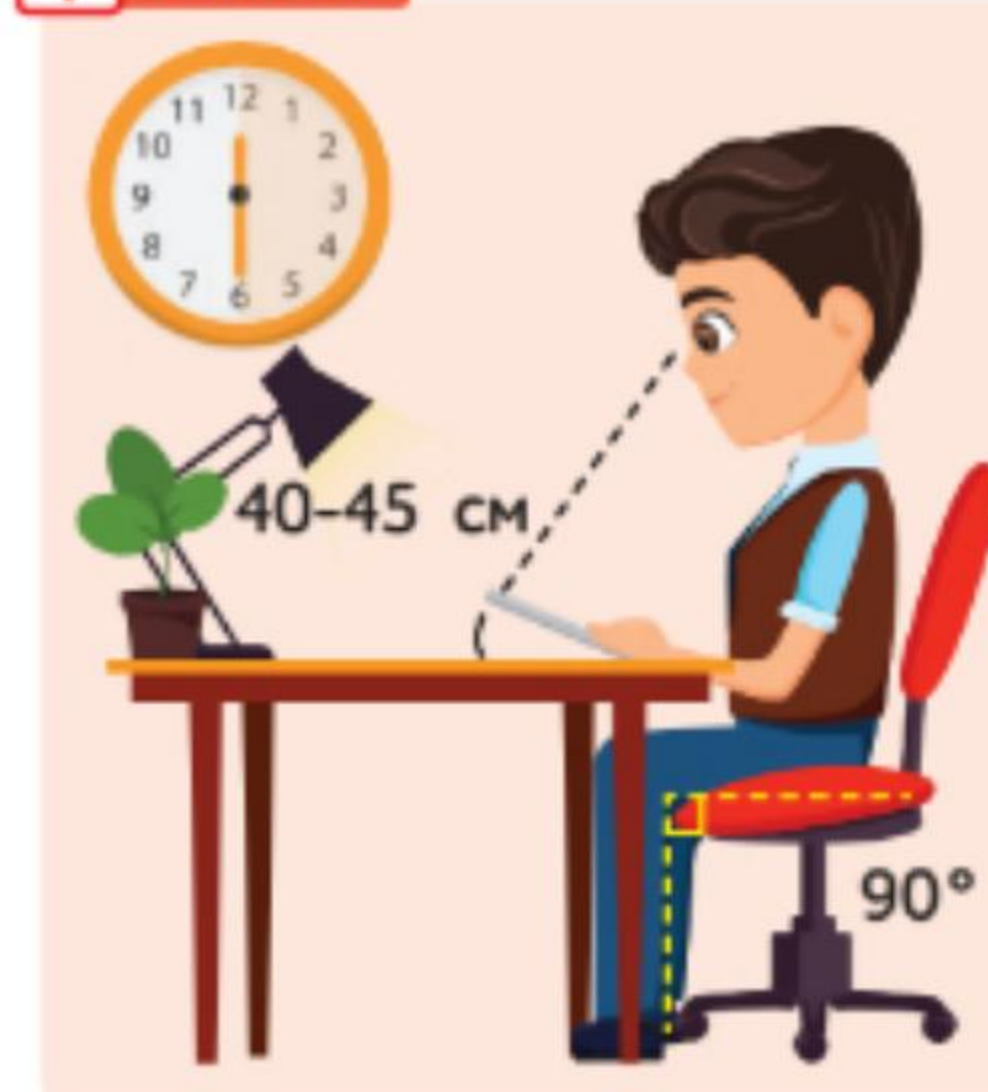
- дріт
- корпус від кулькової ручки
- набір намистин із великими отворами

Назви, хто правильно сидить.

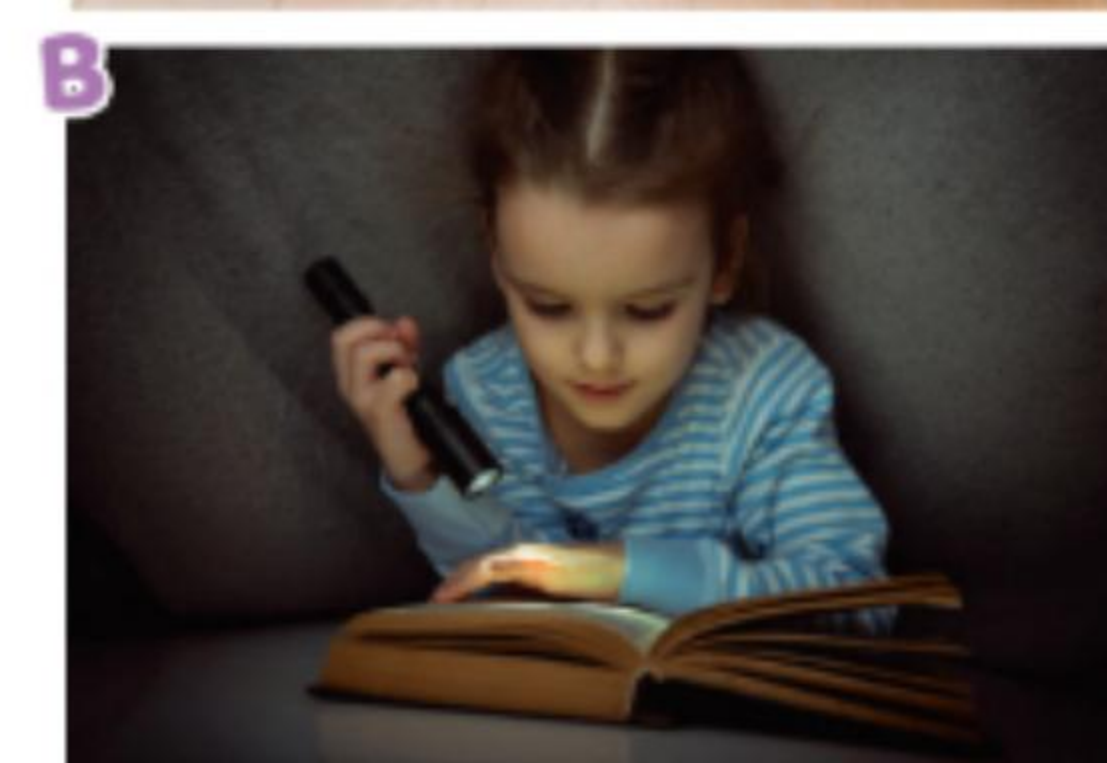

Увага!

Назви, хто з дітей неправильно читає.

До стор. 29

Безпечна поведінка вдома та на вулиці

Кожна подія має свої наслідки.

Подія

Можливі наслідки

Розглянь малюнки. Якими можуть бути наслідки таких подій?

А

Б

В

Розкажи, чи користуєшся ти цими предметами. Для чого вони потрібні? Як ними треба правильно користуватися? Чи можуть вони бути небезпечними для тебе?

Обговоріть, хто такі незнайомці. Чому незнайомим людям не можна довіряти?

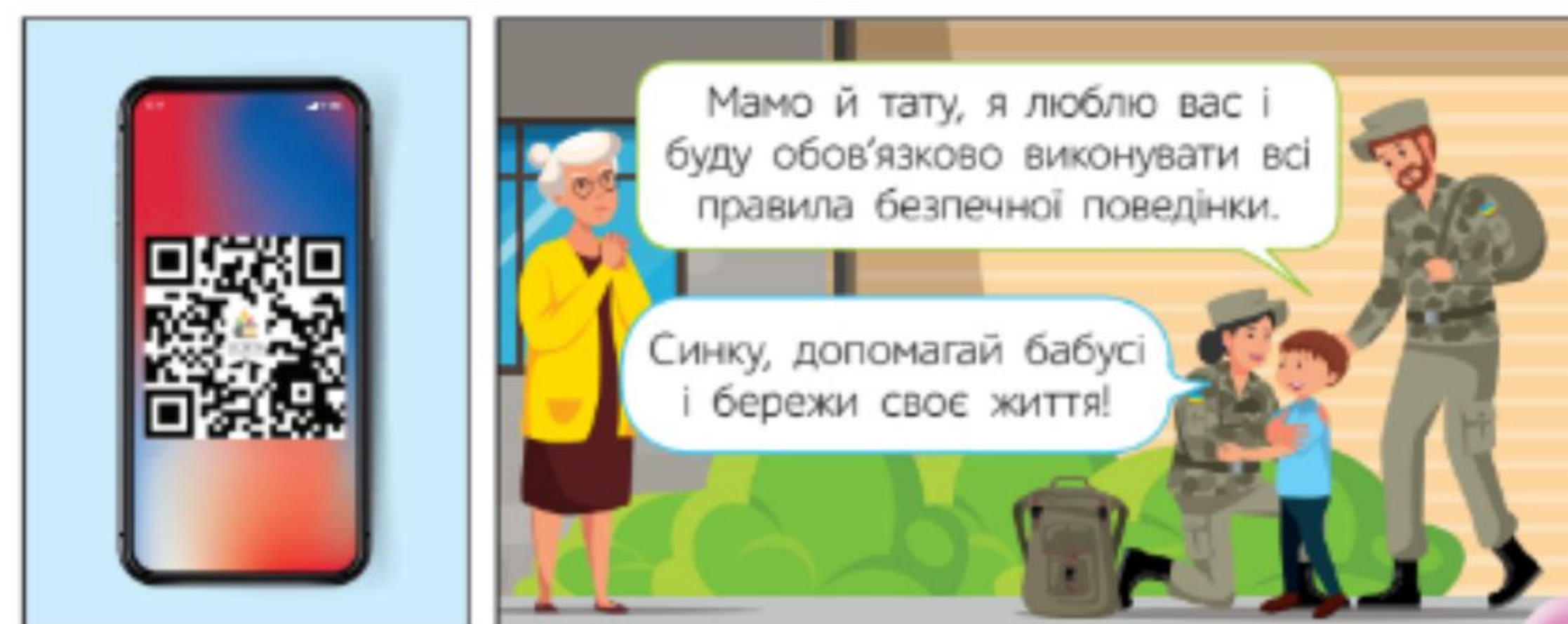
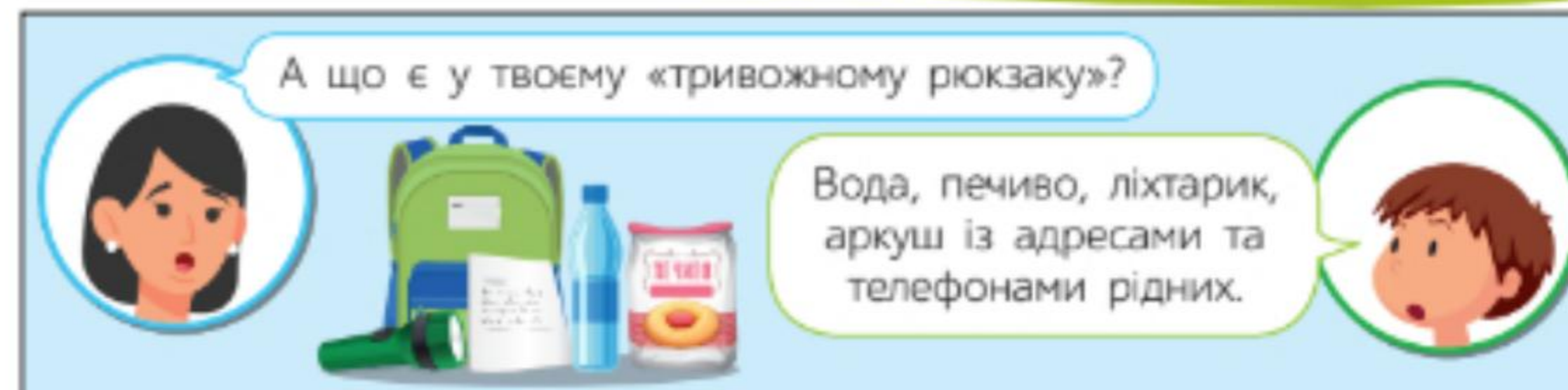
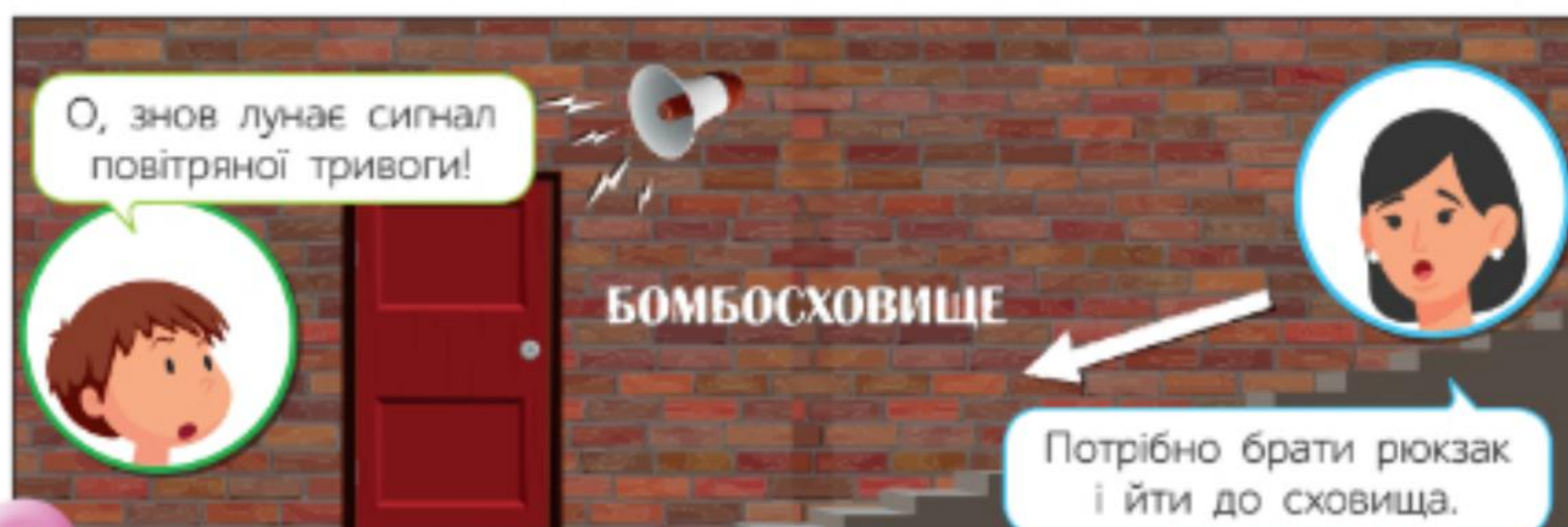
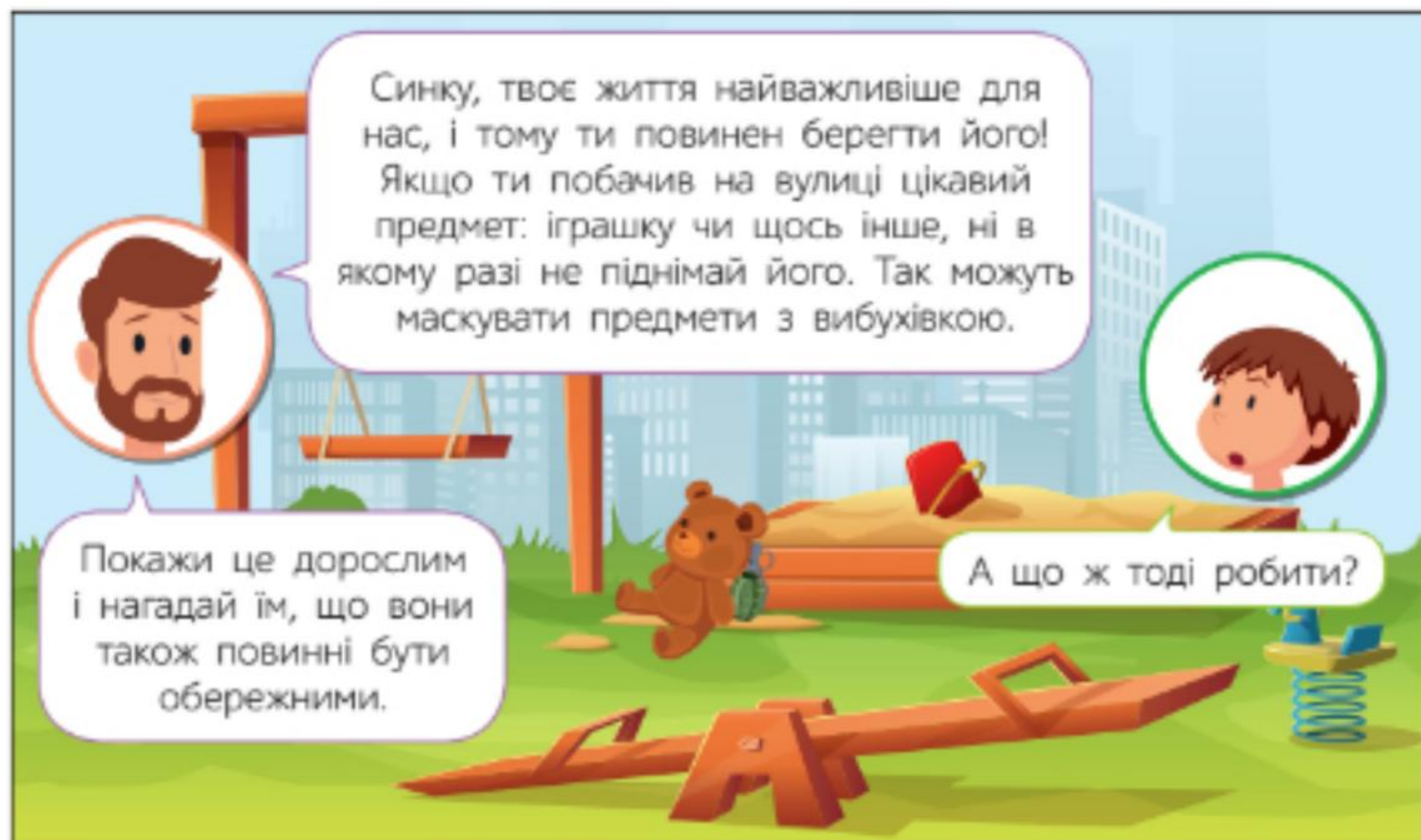
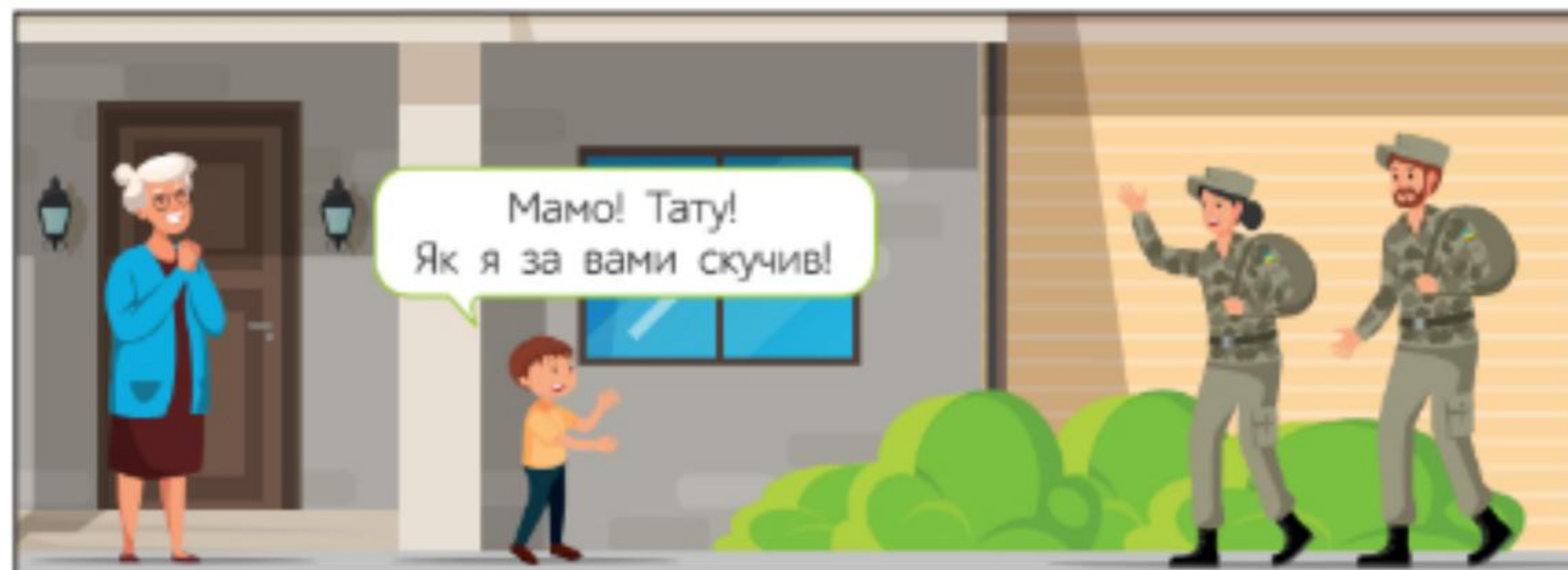

Поясни, чому необхідно виконувати такі правила:

- Не розмовляй із незнайомцями.
- Не бери нічого у незнайомих людей.
- Не сідай до незнайомців у машину.
- Не повідомляй свою адресу, номери телефонів, прізвище без дозволу батьків.
- Не йди на прогулянку без дозволу батьків.
- Не заходь у ліфт із незнайомцями.

Вибирай безпечні місця для ігор удома чи на майданчику.

Роздивися малюнки. Дай відповіді на запитання.

- Хто вищий, а хто нижчий?
- У кого блакитні очі?
- Хто блондин (блондинка)?
- У кого найдовше волосся?
- Хто смаглявий?
- Скільки дівчаток, а скільки хлопчиків?

Визнач, скільки відбитків лівої руки, а скільки — правої.

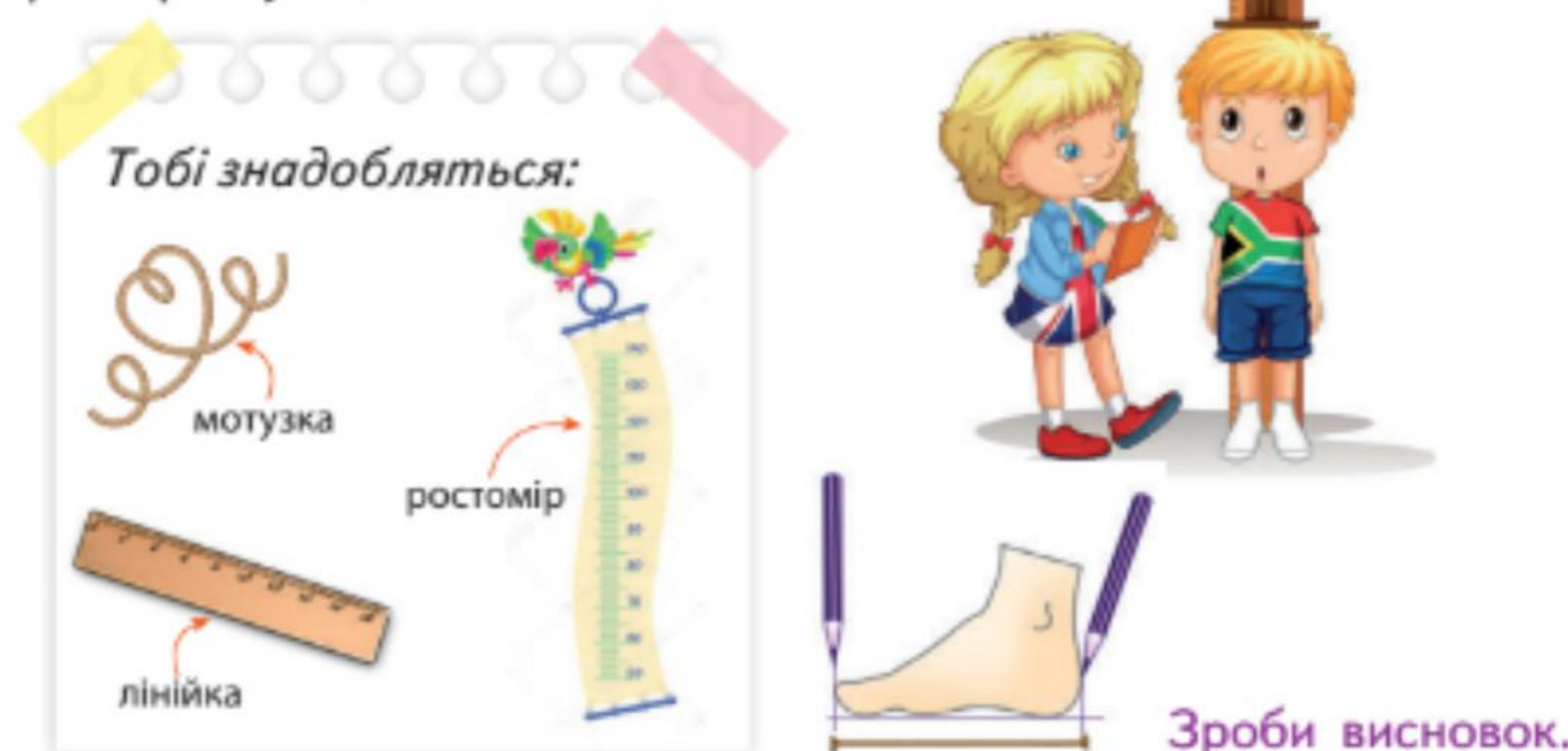
Якою рукою ти малюєш і пишеш?

Що вміють робити руки? Продовж.

Дослідження 1

Порівняй свою зовнішність із зовнішністю свого друга (подруги). Які в нього (неї) колір волосся, очей, форма носа, брови, зріст, розмір взуття?

Дослідження 2

Виміряй кроками відстань від дошки до дверей. Порівняй свій результат із результатами однокласників.

ПОГРАЙМОСЯ

Спробуй описати свого однокласника (однокласницю) так, щоб його (її) упізнали.

Чи турбуєшся ти про себе?

Поясни, для чого потрібні ці предмети.
Які з них для кожного мають бути особистими?

Коли потрібно чистити зуби? Як правильно це робити?
Скільки хвилин ти чистиш зуби?

Що ти любиш їсти? Чи всі продукти корисні для здоров'я?
Назви фрукти й овочі, що ростуть у твоїй місцевості.

Як ти розумієш вислів
«повноцінне харчування»?

Права дитини. Ти — дитина.
Ти маєш право на повноцінне харчування.
Ти маєш право на медичну допомогу.

Поміркуйте, які продукти корисні, а які — ні.
Чому ви так думаєте?

Переглянь відео.
Які правила ти запам'ятав (запам'ятала)
із мультфільму?

Що спільного на поданих малюнках?

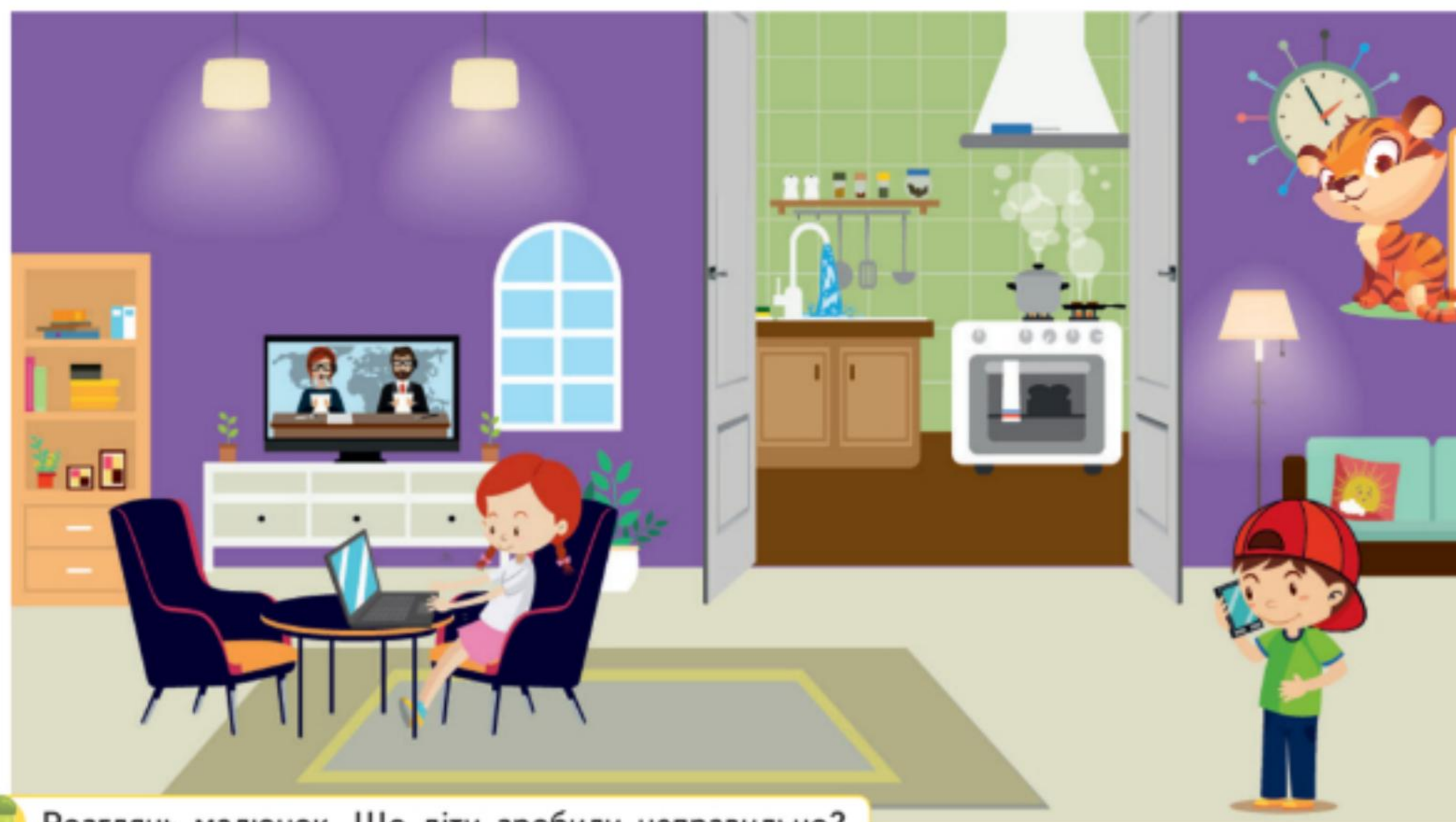
- Хто може давати тобі ліки?

Переглянь відео. До кого можна звернутися
по допомогу, якщо ти погано почуваєшся?

Турбуюся про довкілля

Твій обов'язок –
берегти природу!

Люди, які сортують сміття, оберігають природу. Адже пластик, метал, скло, папір, у які запаковують продукти чи товари, можна переробити та використати повторно.

Розглянь малюнок.

- Як можна сортувати сміття?
- Чи сортують сміття у твоїй родині?
- Якщо так, то розкажи, як саме. Для чого це потрібно робити?

Розкажи, як ти оберігаєш природу.

Разом із батьками зробіть годівничку для птахів.

- Визнач необхідний матеріал. Опиши порядок дій.

Розглянь малюнок. Що діти зробили неправильно? Як це шкодить природі?

Порівняй ситуації на малюнках. Поділися міркуваннями.

38

39

Як я можу захистити природу (проект)

Станція 1 «Міркуємо»

Об'єднай предмети в групи. Скільки груп ти отримав (отримала)? За якою ознакою об'єднано предмети?

Що спільного в поданих предметах?

Що може означати цей знак?

1

Який зв'язок?

2

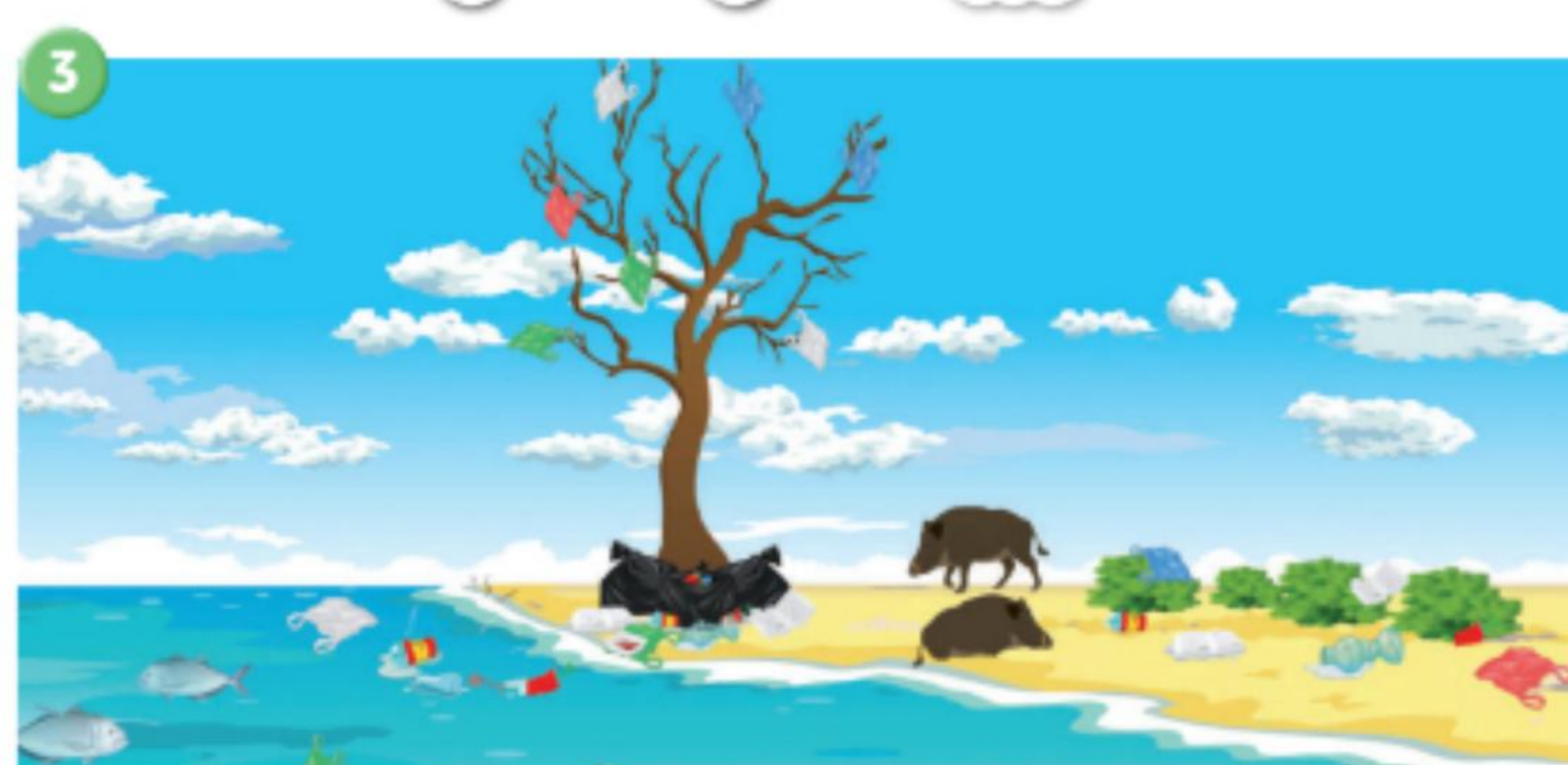

Чому на цьому малюнку стоїть знак = ?

3

Станція 2 «Досліджуємо проблеми»

Станція 3 «Шукаємо»

1 Поясни, що відбувається.

2 Обговоріть.

А Що таке макулатура?
Для чого її збирають?
Яку користь це дає природі?

Б Назвіть речі, у яких є батарейки.
Що потрібно робити з використаними батарейками? Куди можна складати використані батарейки?

В Чи ходите ви разом із батьками до магазину за продуктами?
Куди ви складаєте придбані покупки?
Яку кількість пакетів можна зекономити, якщо весь клас піде до магазину із сумками?
А чи можна із хустки зробити сумку?

3 Об'єднайтеся з товаришами в групи й виберіть проблему, яку будете розв'язувати.

Станція 4 «Діємо»

Приклади результатів.

Оголошення

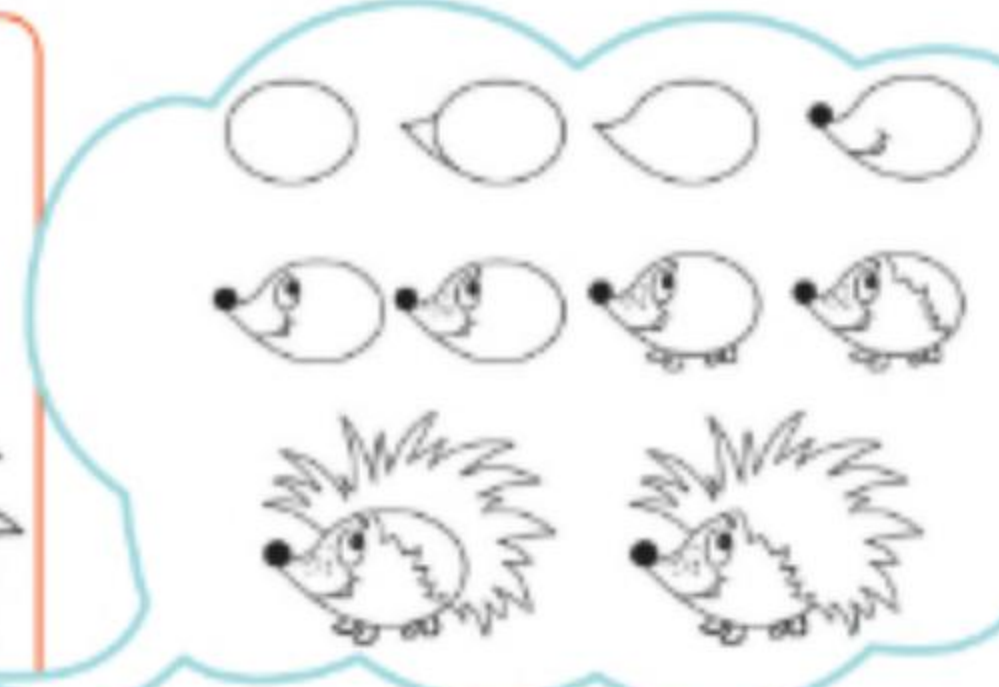
ЗБІР МАКУЛАТУРИ
2 ЖОВТНЯ

Навчився сам — навчи іншого!

ЗДАЙ БАТАРЕЙКИ —
ВРЯТУЙ ЇЖАЧКА

Зроби висновок.

Знайди вдома предмети, на яких є знак .
Із чого вони виготовлені? Що з ними можна зробити?

Дякую за допомогу!

Досліджую своє коріння

Ким доводяться ці люди одне одному?

44

Права дитини. Ти — дитина.
Ти маєш право на любов і піклування.

Розглянь малюнок.

- Сьогодні по дорозі до школи я бачив (бачила) ...
- Біля школи росте ...
- За школою побудовано ...

Яка твоя сім'я?
Як можна зобразити твою сім'ю у вигляді дерева?
Ким тобі доводиться тато твого тата?
А мама твого тата?
Сестра твоєї мами?
Брат твого тата?

Я ДОСЛІДЖУЮ

- Досліди свій родовід.
- Як звати кожного у твоїй сім'ї? Де вони мешкають?
 - Чим займаються? Коли ви зустрічаєтесь усі разом?
 - Як ви допомагаєте одне одному?

Назви ваші сімейні свята.

За допомогою батьків зроби календар сімейних свят.

Сімейний календар

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
	17 тато		12 бабуся Оля	07 я	22 мама	14 брат Павло		03 дідусь Борис		12 бабуся Ліда	
					28 дідусь Сергій	21 сестра Нася					

45

Моя сім'я

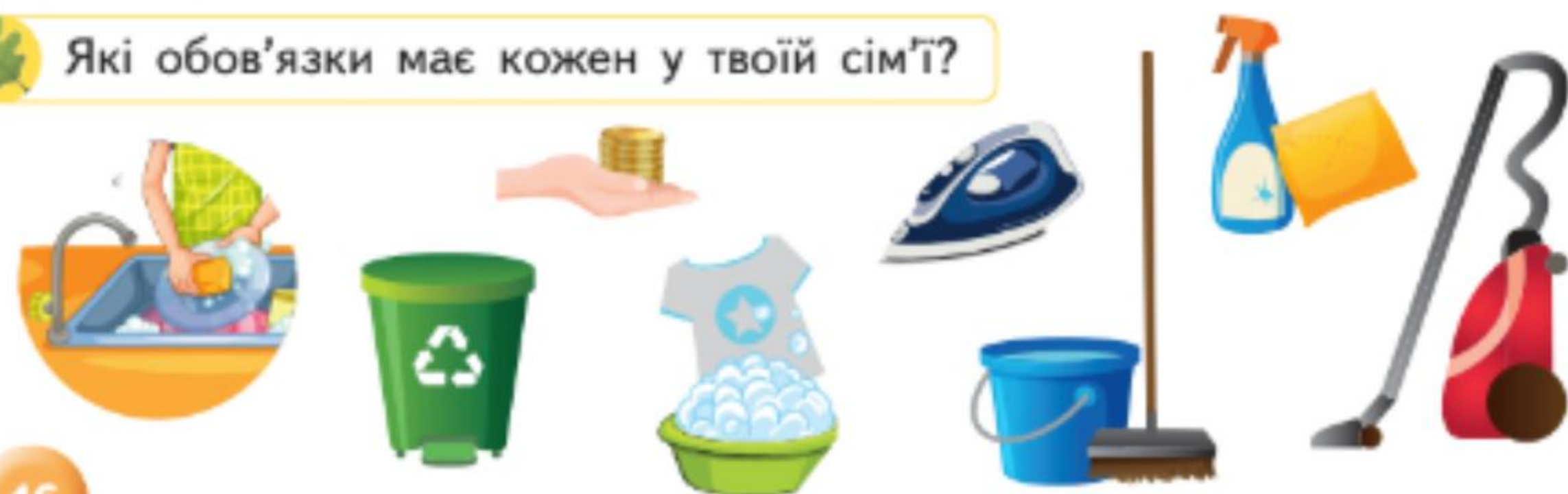
Розглянь ілюстрації. Розкажи так само і про свою сім'ю.

Складіть за малюнками історію однієї сім'ї.

Які обов'язки має кожен у твоїй сім'ї?

46

Сім'я — це найближчі люди, які тебе люблять і поважають. Вони піклуються та допомагають одне одному, проводять вільний час разом.

Розкажи, як проводять час разом у твоїй сім'ї. Використовуй слова **вранці, вдень, до обіду, після обіду, ввечері**.

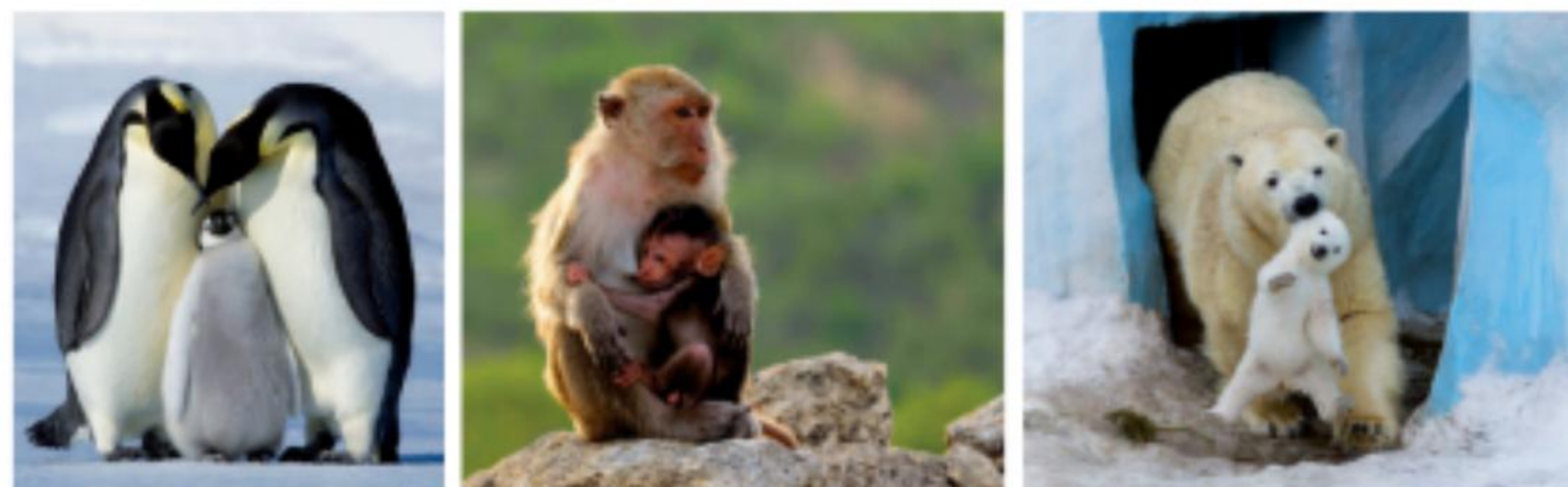
Розглянь ілюстрації. Подумай, що сталося. Порадь, що потрібно робити в таких ситуаціях.

Чому батьки можуть сварити свою дитину?

Запам'ятай: діти — найдорожче, що є в батьків!

47

Які є професії?

Які професії ти знаєш?

На малюнках зображено людей, які працюють разом. Визнач, де вони працюють. Яку роботу виконує кожний? Як називаються їхні професії?

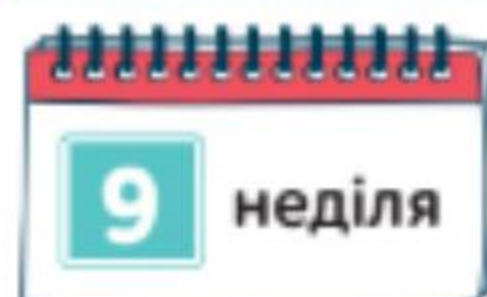
У кожної дорослої людини є професія. Професія — це така справа, яка приносить користь людям.

Скільки днів у тижні? Назви їх по порядку. Які дні є робочими, а які — вихідними?

Визнач, яке число відповідає понеділку на цьому тижні.

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

Оберіть професію. Розіграйте сценку.

48

Знайдіть пару і складіть пазли. Якого пазла не вистачає? Розкажіть, хто чим займається. Що сталося б, якби цих професій не було?

Я ДОСЛІДЖУЮ

Розпитай у батьків:

- Де і ким вони працюють?
- Чому обрали саме таку професію?
- Що їм подобається в їхній роботі?

Переглянь відео. Про яку професію в ньому йдеться?

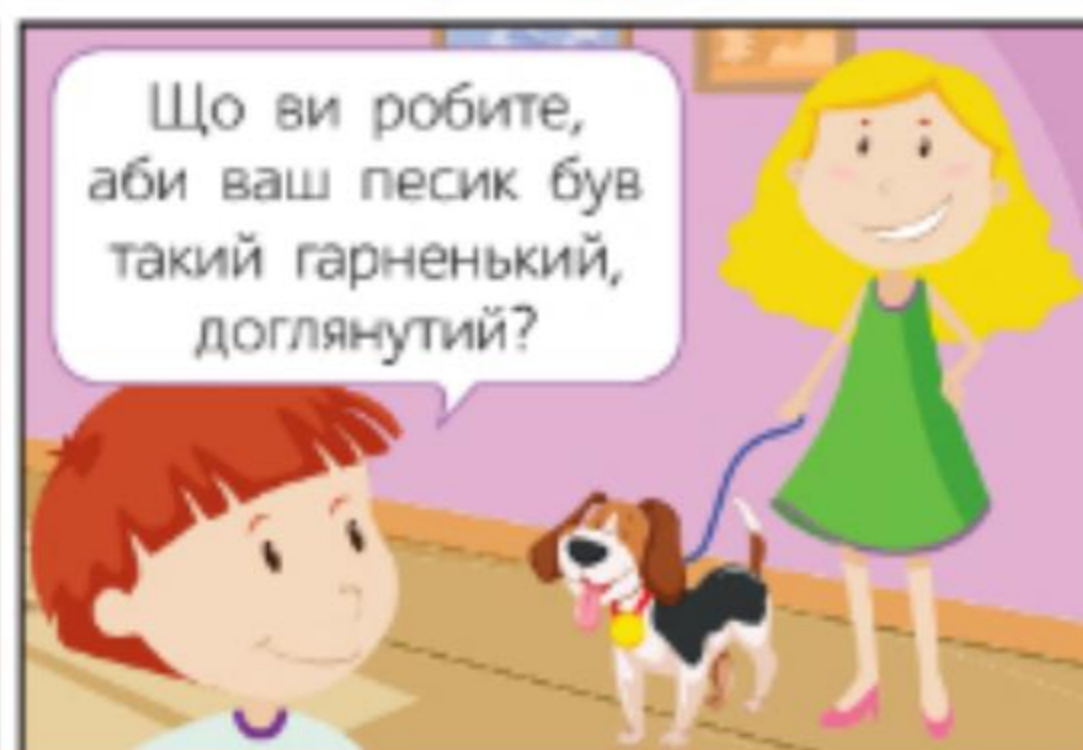
Усі професії важливі.

49

Я навчусь. Я зроблю. Я стану

Андрійко мріє стати ветеринаром.
Що він для цього робить? Чого навчається?

Чим займається ветеринар? Чи подобається тобі ця професія?

Ким ти мрієш стати, коли виростеш?

Поясніть, як ви розумієте слова:

мета невдача мрія
планування успіх уподобання

- Придумайте розповідь. Використовуйте ці слова.

Поміркуй, що треба зробити для здійснення своєї мрії.
Розглянь малюнок. Склади «карту бажань». Наприклад:

ХОЧУ НАВЧИТИСЯ ТАНЦЮВАТИ

Я буду

- відвідувати танцювальну студію
- розучувати нові рухи
- записувати в щоденник свої успіхи
- тренуватися
- ділитися з рідними та друзями своїми планами й завданнями, успіхами та невдачами
- виступати на концертах

Переглянь відео.
Про що мріє дівчинка?

Хто такі друзі?

Які почуття викликають у тебе ці ілюстрації?

Права дитини. Ти — дитина.
Усі діти мають рівні права!

52

Кого можна вважати друзями? Чому?

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

Уяви, що ти вітаєш друга (подругу) з днем народження.
Що ти можеш йому (їй) побажати?
Які приємні слова скажеш?
Як має поводитися іменинник (іменинниця)?
Розіграйте сценку привітання з днем народження.

Обговори з товаришами та доповни.

ПРАВИЛА ДРУЖБИ

- ✓ Поступатися.
- ✓ Не злитися.
- ✓ Просити прощення, якщо образив (образи́ла) друга (подругу).
- ✓ Бути чесним (чесною).
- ✓ Допомогати.

53

Права дитини. Ти – дитина. Ти маєш право на рідну мову, культуру, розвиток талантів.

ЦЬОГО ТИЖНЯ В НАШОМУ МІСТІ

КОНЦЕРТ СУЧАСНОГО ТАНЦЮ

6 листопада
16:00

ДЕНЬ МІСТА

10 листопада 17:00,
головна площа міста

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ КАЗКИ

5 листопада
12:00

ВЕЛОСИПЕДНА ПОДОРОЖ МІСТОМ

9 листопада
10:00

Розглянь малюнок.
Які події плануються в місті?
О котрій годині вони
розпочинаються?
Скажи, якого числа
відзначається День міста.
Який це день тижня?

Коли святкують День міста у
твоєму краї? Як він проходить?

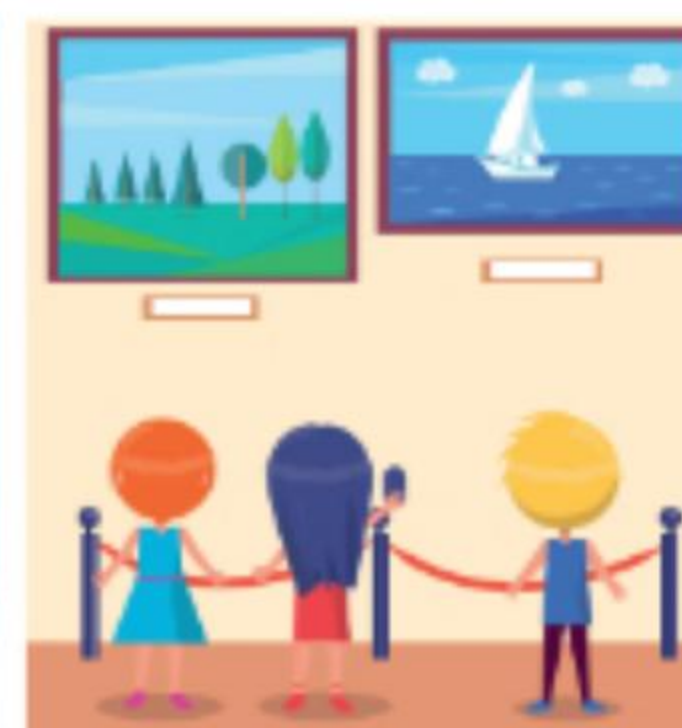
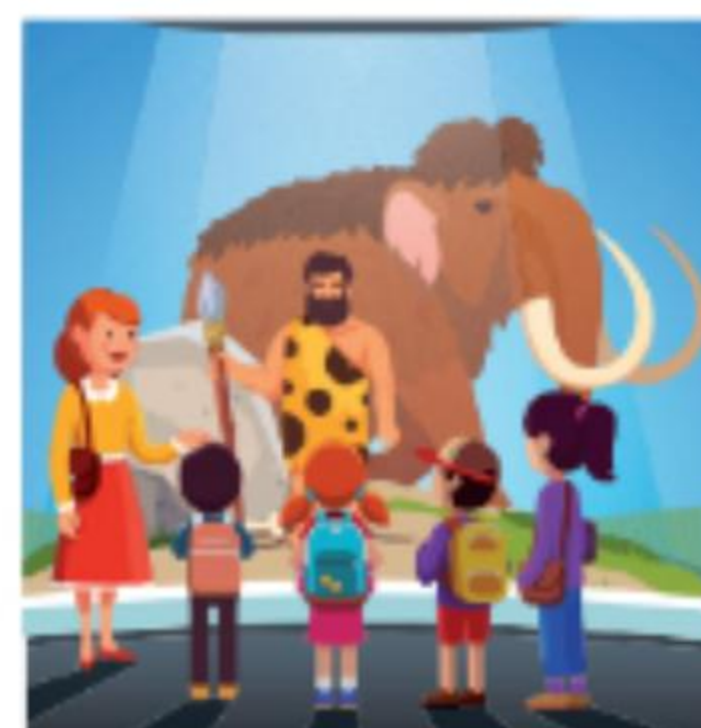
Які свята, мистецькі фестивалі,
ярмарки, виставки проводять
у твоєму місті (селі)?

У яких заходах ти хотів би
(хотіла б) взяти участь?

• Як ти хочеш проводити
свій вільний час?

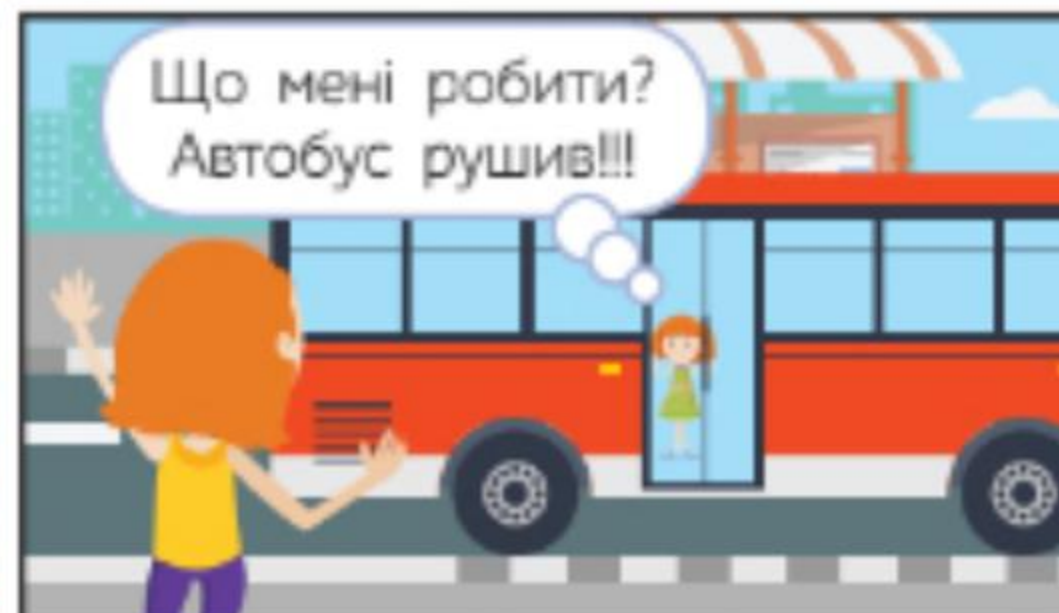
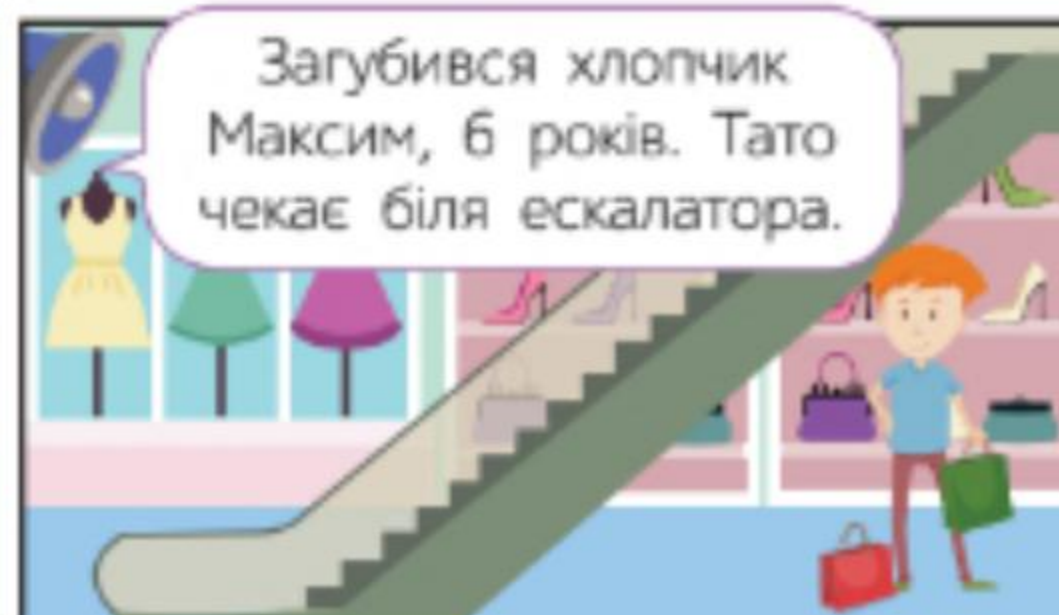
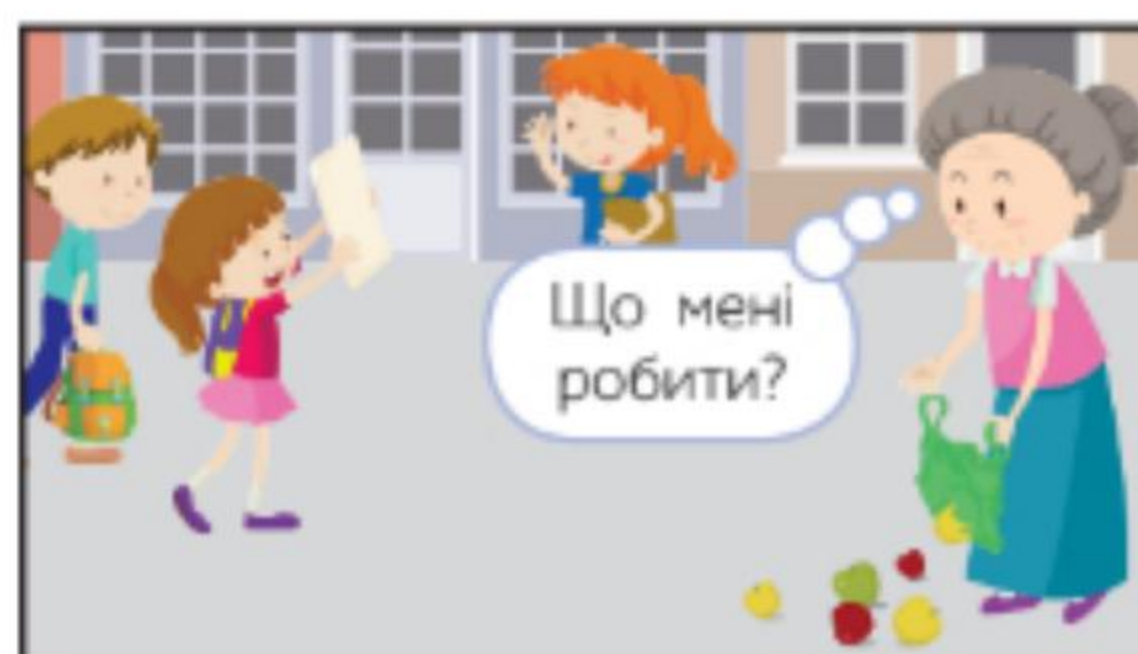
Що цікавого є в містах України?

Обговоріть, як треба поводитися в театрі, музеї, бібліотеці.

Поговоримо про життєві випадки

 Розкажіть історії за малюнками. Обговоріть, що треба робити в таких випадках. Хто може допомогти?

Права дитини. Ти — дитина.
Ти маєш право на власну думку й вільне спілкування.

Ознайомся з історією. Чого вона тебе навчила?

Троє друзів після уроків пішли гуляти в парк і затрималися.

Прийшов перший хлопчик додому і сказав батькам, що його вчителька затримала. Але раптом учителька зателефонувала... Другий хлопчик прийшов додому й розповів про бабусю. А бабуся саме в гості завітала... А третій хлопчик повернувся додому і все чесно розповів батькам. Вони його не сварили, але попередили, щоб більше так не робив.

Наведи життєві приклади до кожного прислів'я.

Не все те правда, що в книжці пишуть.
Правда як олія — скрізь наверх впливе.

Моя країна. Державна символіка

Розглянь малюнки. Якій події присвячено конкурс?
Що малювали діти? Що спільного на малюнках?

Твій обов'язок — дотримуватися
Конституції та поважати
державну символіку.

Наша країна — Україна. Ми — громадяни України.
Столиця України — Київ.
Конституція — Основний Закон нашої країни.

58

23 серпня
День
Державного
Прапора

24 серпня
День
Незалежності
України

Державними символами України є
Державний Прапор України, Державний
Герб України, Державний Гімн України.
Українська мова — державна мова України.

Опиши **Державний Прапор України**.
Який колір угорі? Який колір унизу?
Що означають ці кольори?

Державний Прапор України

Державний Герб України

Прослухайте **Державний Гімн України**.

Намалюй малюнок
«Я — українець (українка)».

59

Моє місто (село) – мій дім!

Як називається головне місто твоєї області?

• Як називається твій район? Населений пункт?

Які інтереси можуть об'єднувати людей, які живуть поряд?

Люди, які живуть у твоєму місті або селі, можуть об'єднуватися в громади. Громада – це група людей, які мають спільні інтереси або спільні завдання.

Що означає бути справжнім громадянином (громадянкою)?

1

З повагою ставитися до місця, у якому живеш.
Не смітити, прибирати.

2

Бути чуйним (чуйною) до людей,
які поруч.

3

Поважати права інших та захищати свої права.

4

Бути чесним (чесною).

5

Дотримуватися правил і законів.

6

Поважати власність інших.

7

Робити корисні справи для громади.

8

Оберігати довкілля.

Переглянь відео. Хто з героїв мультфільму справжній громадянин? Чому?

Мої права та обов'язки

Як ти розумієш свої права?

Кожна дитина має права.

Кожна дитина має право на:

повноцінне харчування
 житло
 відпочинок

медичне обслуговування
 освіту
 безпечне середовище

ОБОВ'ЯЗКИ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Поважати честь і права інших (дітей і дорослих)

Учитися

Берегти природу

Поважати державну символіку

Дотримуватися Конституції

Розглянь завдання, які запланував зробити Іванко.

- Які права реалізує Іванко в понеділок, вівторок, суботу та неділю?
- Що корисного робить хлопчик у середу та в суботу?
- Які обов'язки виконує в четвер і в п'ятницю?

ПОНЕДІЛОК

Гуляю з песиком Джессі.
Відвідую школу мистецтв.

ВІВТОРОК

Гуляю з песиком Джессі.
Іду на огляд до стоматолога.

СЕРЕДА

Гуляю з песиком Джессі.
Роблю подарунок бабусі.

ЧЕТВЕР

Гуляю з песиком Джессі.
Відвідую школу мистецтв.

П'ЯТНИЦЯ

Гуляю з песиком Джессі.
Ідемо до бабусі на день народження.

СУБОТА

Гуляю з песиком Джессі.
Прибираю кімнату.
Граю з друзями у футбол.

НЕДІЛЯ

Гуляю з песиком Джессі.
День вишиванки.
Іду на свято.

Якими правами користуєшся ти? Які обов'язки виконуєш?

Історія мого краю

Куди прийшли діти?

- Про що можна дізнатися в історичному музеї?

Як потрібно поводитися в музеях?

Чи відоме тобі слово «легенда»? Як ти думаєш, що воно означає?

Легенда — це казкова розповідь про життя якоїсь особи, походження чогось чи незвичайну подію.

Легенда про походження назви українського міста Сміла

Багато днів козаки не могли визволити своє місто.

І раптом...

А чи є у твого міста (села) легенда?

Поміркуйте, якому місту який герб належить.

КОЗЕЛЕЦЬ

КИЇВ

ЛЬВІВ

ЗМІЇВ

КОЗАЦЬКЕ

ОДЕСА

Які ще символи зображували на гербах міст і селищ України? Як ти думаєш чому?

Село Мухарів

Село Грем'яч

Я досліджую

Розпитай дорослих, що зображено на гербі твого селища або міста. Чому?

Дива на різдвяні свята

Коли святкують Різдво у твоїй родині? Які ще різдвяні свята ти знаєш? Як вони проходять у твоєму краї?

Благодійний ярмарок
для дитячої лікарні

Моя бабуся сплела теплі шкарпетки. Я зробила для них цінник у вигляді ялинки.

Ми з мамою напекли різдвяних пряників. А мій дядько Петро зробив чудові прикраси.

Наша громада допомагає школі. Нам подарували роботів.

З такими пристроями цікавіше вчитися!

Які хороші справи роблять у вашій громаді?

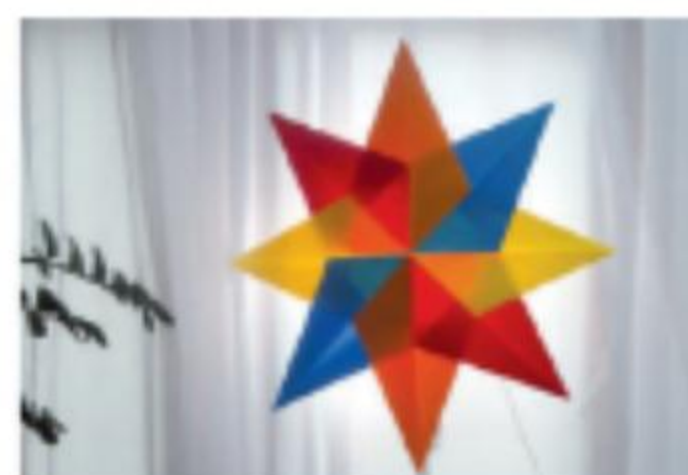
Коляду для вас співаю,
дай вам, Боже, урожаю,
щедрих нив, садів квітучих,
зірку в небі на Святвечір
для дорослих і малечі.
Коляда моя лунає,
увесь світ з Різдвом вітає.

Колядувати на Різдво – давня українська традиція. Колядники вірять, що колядками вони закликають добробут, мир та багатий урожай у рідний край.

Вивчіть колядку, зробіть різдвяну зірку, співайте, приносьте добро!

Скільки кутів у різдвяній зірці?
Якої форми потрібно взяти аркуш паперу?
Папір якого кольору вам знадобиться?

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

Розіграйте, як колядники ходять від хати до хати.

Послухай казку.

Лісова красуня

Була собі в лісі маленька ялинка. Улітку навколо неї радісно гомоніли стрункі берізки й поважно шуміли могутні дуби. Поруч із такими красенями-деревами ялинка почувалася непривабливою і часто сумувала. Сосна-сусідка заспокоювала ялинку й розповідала, що восени листяні дерева скинуть листя, а хвойні дерева розпушать свої голочки і стануть справжньою прикрасою лісу.

Настала зима. Теплою ковдрою землю вистелив сніг. Ялинка підросла, розпушила свої віти й перетворилася на вишукану модницю. То хизувалася зеленою сукнею аж до землі, то одягала білосніжну шубку, перетворюючись на полярного ведмедика, то приміряла кришталеві прикраси, наче царівна.

Якось до лісу завітали хлопчик із татом. Гості побачили засніжену ялиноньку, що сяяла діамантами.

- Поглянь, справжня лісова красуня! — сказав тато.
- Так! — зачаровано прошепотів хлопчик.

- Розглянь малюнок. Поміркуй, якій порі року він відповідає.

Розглянь світлини. Послухай розповідь Тигреняти.

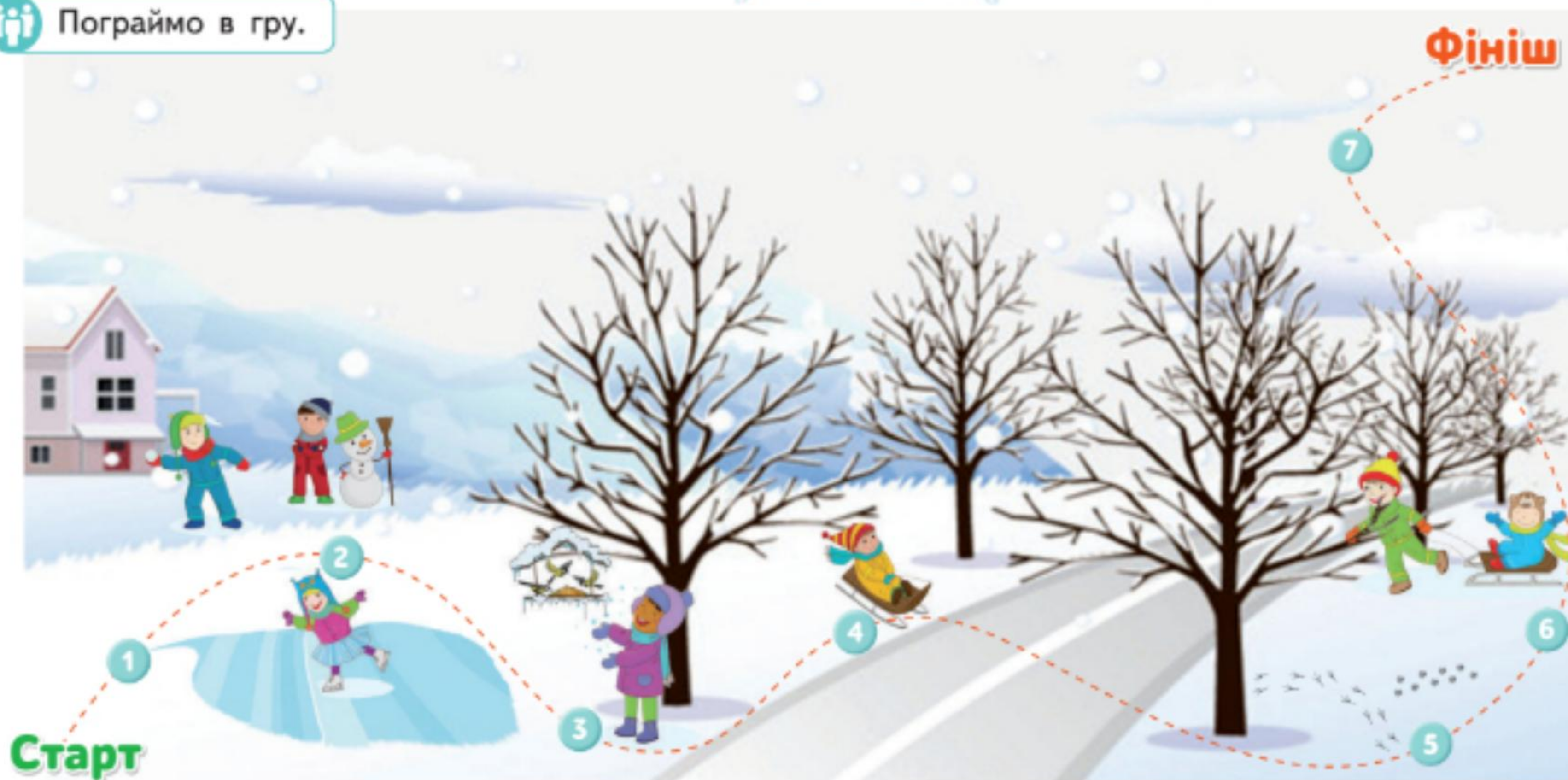

Дерева ще з літа запасують собі теплі «шуби» — корковий шар. Він захищає рослину від холодного повітря та утримує тепло всередині. На старих деревах корковий шар товстий, тому холоди вони переносять краще, ніж молоді деревця. Восени на землю теплою ковдрою падає опале листя. Воно рятує коріння рослин від вимерзання. Та все ж найкращий захист від морозів — пухнастий сніговий килим. Під ним узимку ховаються не лише дерева, а й кущі та трави.

- Дай відповіді на запитання.
Як рослини готуються до морозів?
Молоді чи старі дерева найбільше бояться холоду? Чому?
Що найкраще захищає рослини від морозів?

Пограймо в гру.

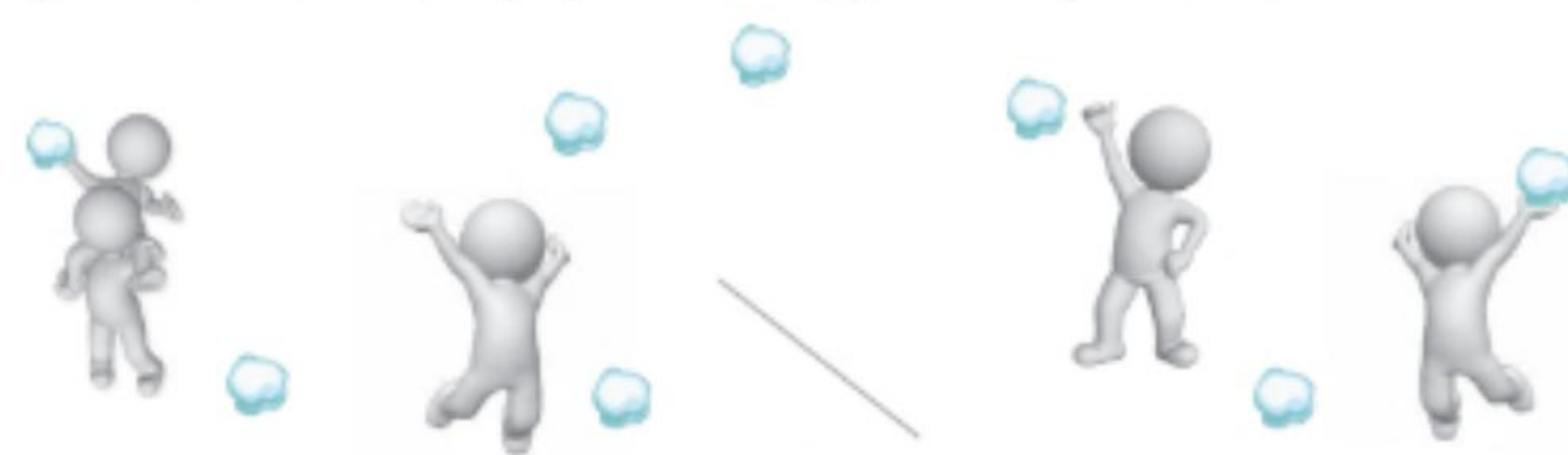
Склади розповідь за малюнками.

- 1 Опиши природу взимку.
- 2 Які ти знаєш зимові розваги?
- 3 Які є небезпеки для птахів узимку?
- 4 Склади правила безпечних ігор і розваг узимку.
- 5 Чиї сліди залишилися на снігу?
- 6 Розіграй із друзями сценку зимових розваг.

- 7 Зробіть сніжки з аркушів паперу та пограйтеся.

Виграє та команда, на чиєму боці менше сніжків.

Тварини взимку

Послухай оповідання.

Зима — нелегка пора для мешканців полів, лісів і водойм. Та винахідливі тварини пристосувалися до зими. Усю зиму в затишних місцях сплять бурі ведмеді, борсуки, їжаки, кажани. Уночі виходять на полювання вовки. У полі, на лісових галявинах нишпорять у пошуках корму лисиці. Олені й лосі бродять у лісі та об'їдають тоненькі гілочки дерев і кущів. У теплих гніздах перечікують морози білки. Зайчики змінюють сірі шубки на білі, щоб стати непомітними серед снігу. А у лисиць і білок шубка стає густішою й теплішою.

Жучок сонечко зимує під камінням або під мохом. У корі дерев ховаються павуки. Комарі заповзають у різні щілини.

У своїх мурашниках переживають холодну пору мурахи. У ґрунт зариваються равлики. Як тільки річки й озера вкриваються льодом, риба запливає в найглибші місця водойм, де вода тепліша.

Об'єднайтеся в групи по 6 учнів. Створіть модель зимового лісу.

1 учень Обклеює коробку аркушами із зображенням дерев та скель. До основи коробки приклеює коричневий папір.

Вам знадобляться:

- картонна коробка
- роздруковані шаблони
- коричневий папір
- ватні кульки
- ножиці та клей

2 учень Вирізає кажанів. Згинає їхні крила.

3 учень Вирізає зображення борсука, жаби та білки.

5 учень Вирізає зображення пеньків, склеює допоміжні частини, приклеює до основи коробки.

Усі разом Приклеюють кажанів на скелі, білку — на гілку дерева, в один пеньок «садять» жабу, у другий — борсука. У середину поваленого дерева «ховають» жуків сонечок. Пеньки й повалене дерево закривають шматочками вати. «Землю» посипають ватним «снігом».

4 учень Вирізає зображення барлогу зі сплячим ведмедем. Наклеює на коробку.

6 учень Вирізає зображення поваленого дерева. Склеює допоміжні частини, приклеює до основи коробки. Вирізає сонечок.

Назви «зайву» тварину. Поясни.

В Україні живуть люди різних національностей — українці, білоруси, євреї, молдавани, німці, грузини, поляки, угорці, кримські татари, греки та інші.

Що об'єднує цих людей?

Як ти вітаєшся?
Як звертаєшся до незнайомих людей?
Які слова ввічливості знаєш?
У яких місцях України ти побував (побувала)?

Де ти хотів би (хотіла б) ще побувати?

ЗНАЙОМСЯ З ТРАДИЦІЯМИ РІЗНИХ НАРОДІВ

Польська спільнота.

24–25 грудня — різдвяні свята.

Одна зайва тарілка на столі завжди для гостя.

Угорська спільнота.

На Великдень обливаються водою.

Хлопці бризкають на дівчат запашною водою.

Болгарська спільнота.

1 березня — святкування приходу весни.

Виготовляють ляльки (мартениці) та прикрашають одяг.

Татарська спільнота.

Перше весняне свято — боз карау (дивитися на кригу).

Дивитися на рух криги виходили всім селом.

Я досліджую

Розпитай у дорослих, які традиції інших народів вони знають.

Видатні українці

я досліджую

Дізнайся більше про людей, якими пишається Україна.

Княгиня
Ольга

Леся
Українка

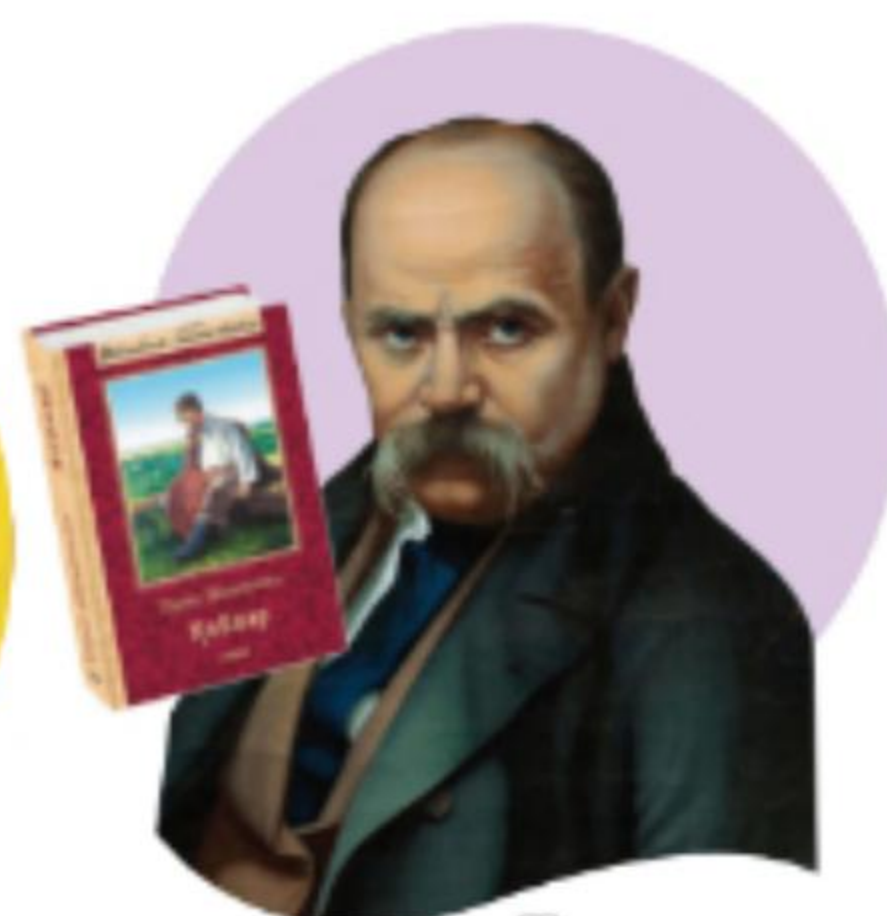
Микола
Леонтович

Іван
Мазепа

Марія
Примаченко

Тарас
Шевченко

Подорожуємо світом

Чим відрізняються ці діти? Що в них спільного? Як їх звати? Чи є такі імена у твоїх друзів чи знайомих?

Якщо до тебе в гості приїде друг чи подруга з іншої країни, що йому (їй) буде цікаво побачити?

Ознайомся.

А в інших країнах діти живуть так.

Полінезія. Старші діти доглядають молодших.

Японія. З 5 років дитина може самостійно відвідувати курси чи гуляти. Діти дуже товариські та дружні.

Індія. Головне — це доброта. Діти бачать усе в хорошому та позитивному тоні.

Що тобі до вподоби?

Культура народів світу

Що ти уявляєш, коли чуєш слово «культура»?
Що спільного у всіх людей світу? Чим ми відрізняємося?

Ознайомся з культурою різних народів. Обери та зроби те, що тобі найбільше подобається.

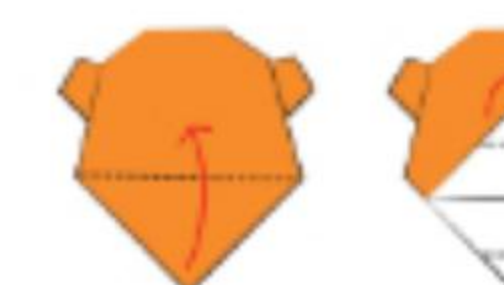
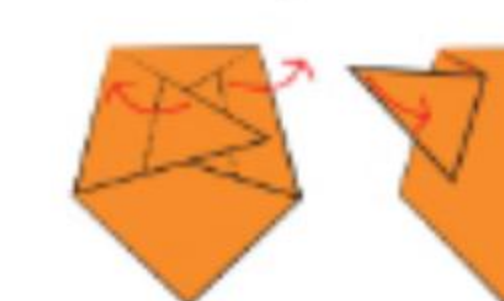
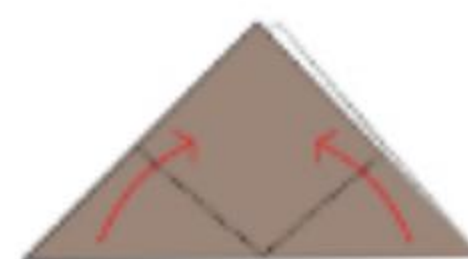
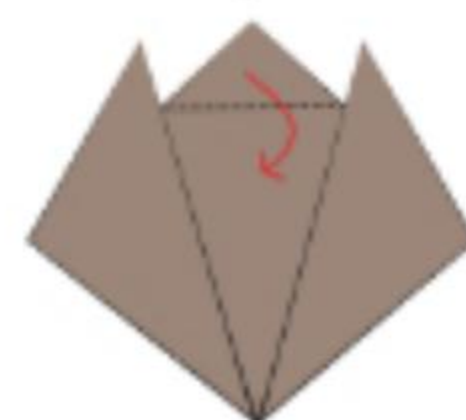
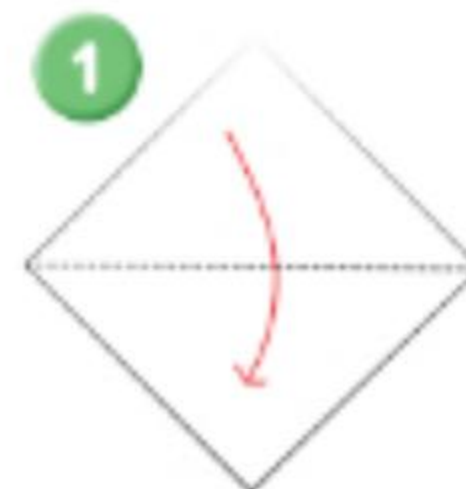
Китай. Гра «Спіймай дракона за хвіст!»

Схема гри

Правила. Станьте один за одним. Праву руку покладіть на праве плече того, хто стоїть попереду. Перший гравець — голова дракона, останній — його хвіст. Голова дракона ловить себе за хвіст, але шеренга не повинна розриватися. Учасники гри на боці хвоста не дозволяють голові вхопити хвіст. Якщо голова вхопить себе за хвіст, то останній гравець іде вперед і стає головою. Тоді передостанній стає новим хвостом.

Японія. Оригамі

Італія. Піца

Піца — улюблена їжа італійців. Ти можеш приготувати її вдома разом із рідними.

- Які продукти ти покладеш у піцу?

Послухай колискову.
Вислови свої почуття.

Хто такі винахідники?

ТРОХИ ІСТОРІЇ

Як люди винайшли колесо?

Те, що придумано та створено людиною вперше, називається **винаходом**. Людину, яка створює винаходи, називають **винахідником**.

ДЕЯКІ ВИНАХОДИ УКРАЇНЦІВ

Гасова лампа

Комп'ютер

Гелікоптер

Трембіта

Що ти знаєш про ці винаходи?

Поміркуй та розкажи, як змінився побут людини з винаходом таких речей.

Цвях

Лампочка

Ножиці

Блискавка (застібка)

З яких матеріалів вони зроблені?

Які винаходи тобі відомі?

Які риси та якості має виховувати в собі винахідник чи винахідниця?

Придумай якомога більше варіантів незвичайного використання предметів.

Склади історію.

Я досліджую

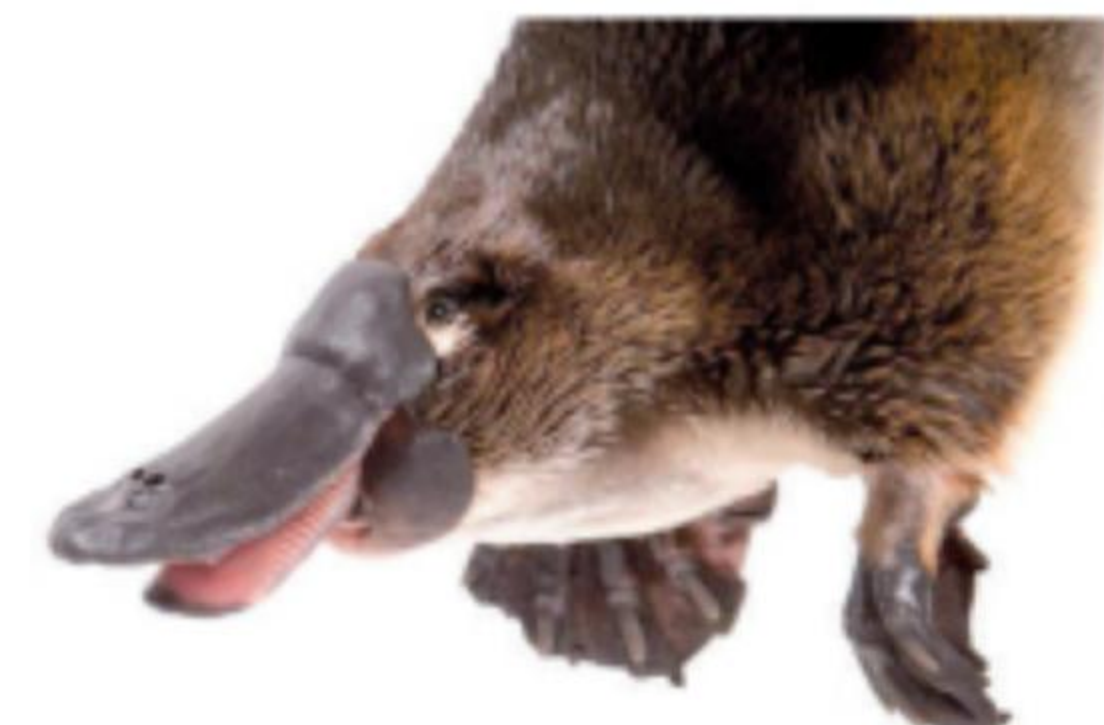
Візьми лупу і роздивися пташине перо. Що спільного між пером та блискавкою?

З яких матеріалів виготовлені ці поробки? Для чого їх можна використати? Склади план виготовлення поробок.

Чому найшвидший потяг отримав назву «качкодзьоб»?

Щоб стати винахідником (винахідницею), треба спостерігати за тим, як влаштований світ, і використовувати свої знання.

- Що можна побачити та придбати на ярмарку?

Поміркуй, що об'єднує всі ці вироби.

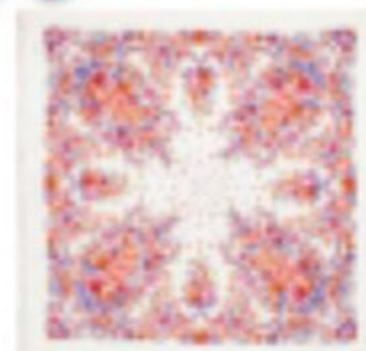

Як називають такі поробки?
На які свята виготовляють подібні вироби?

Зроби ляльку-мотанку.

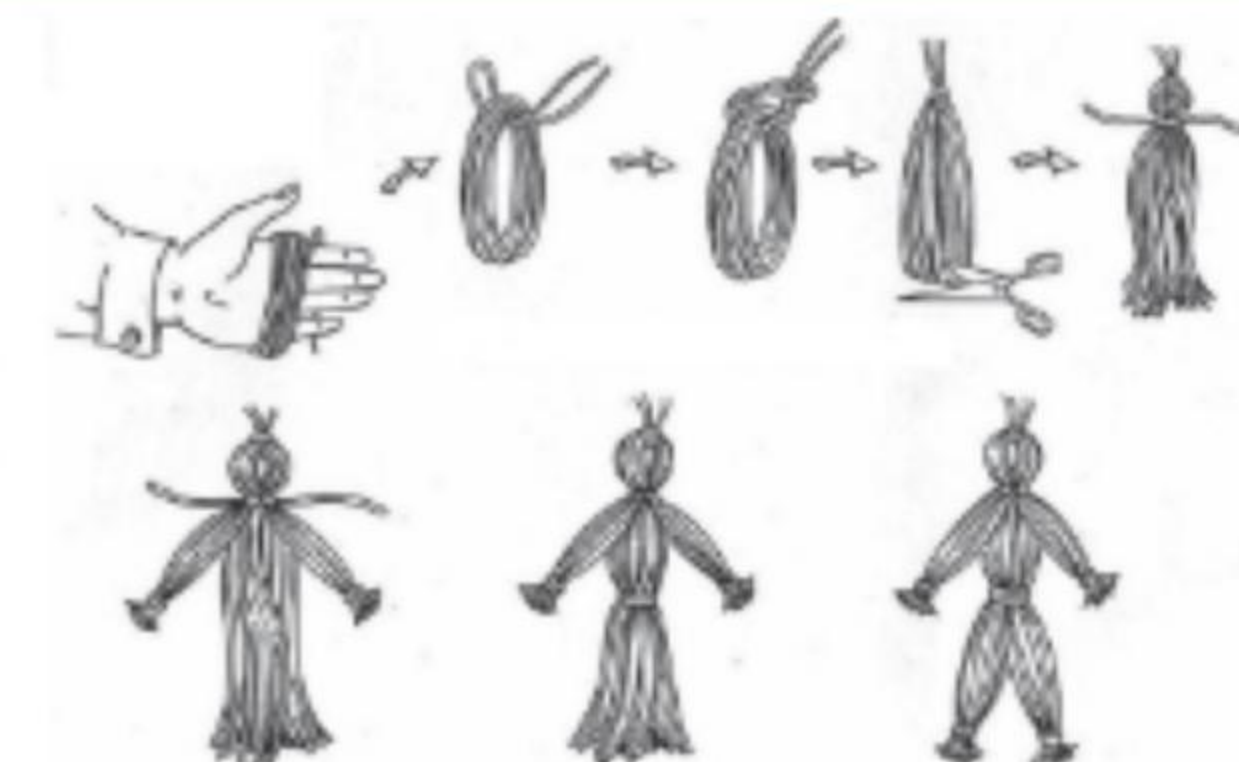
Тобі знадобляться:

9 см на 9 см

12 см на 19 см

2

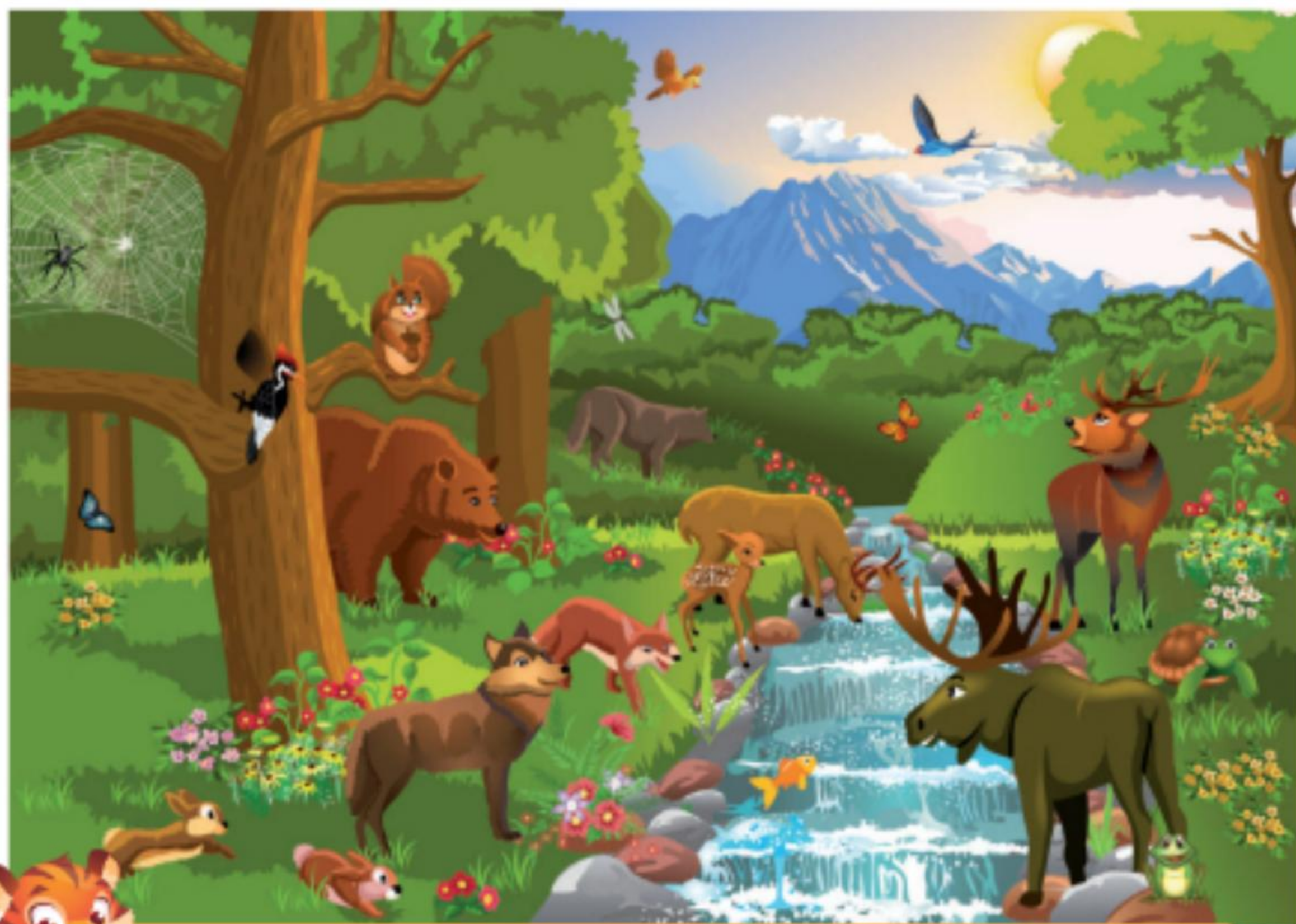

Мотанка – лялька, виготовлена з тканини або ниток. Мотати ляльок – стародавня українська традиція. Такі ляльки бувають обрядові, ігрові та обереги. Здавна майстрині вірили, що мотанки можуть вберегти від негараздів та біди.

Що належить до неживої та живої природи?

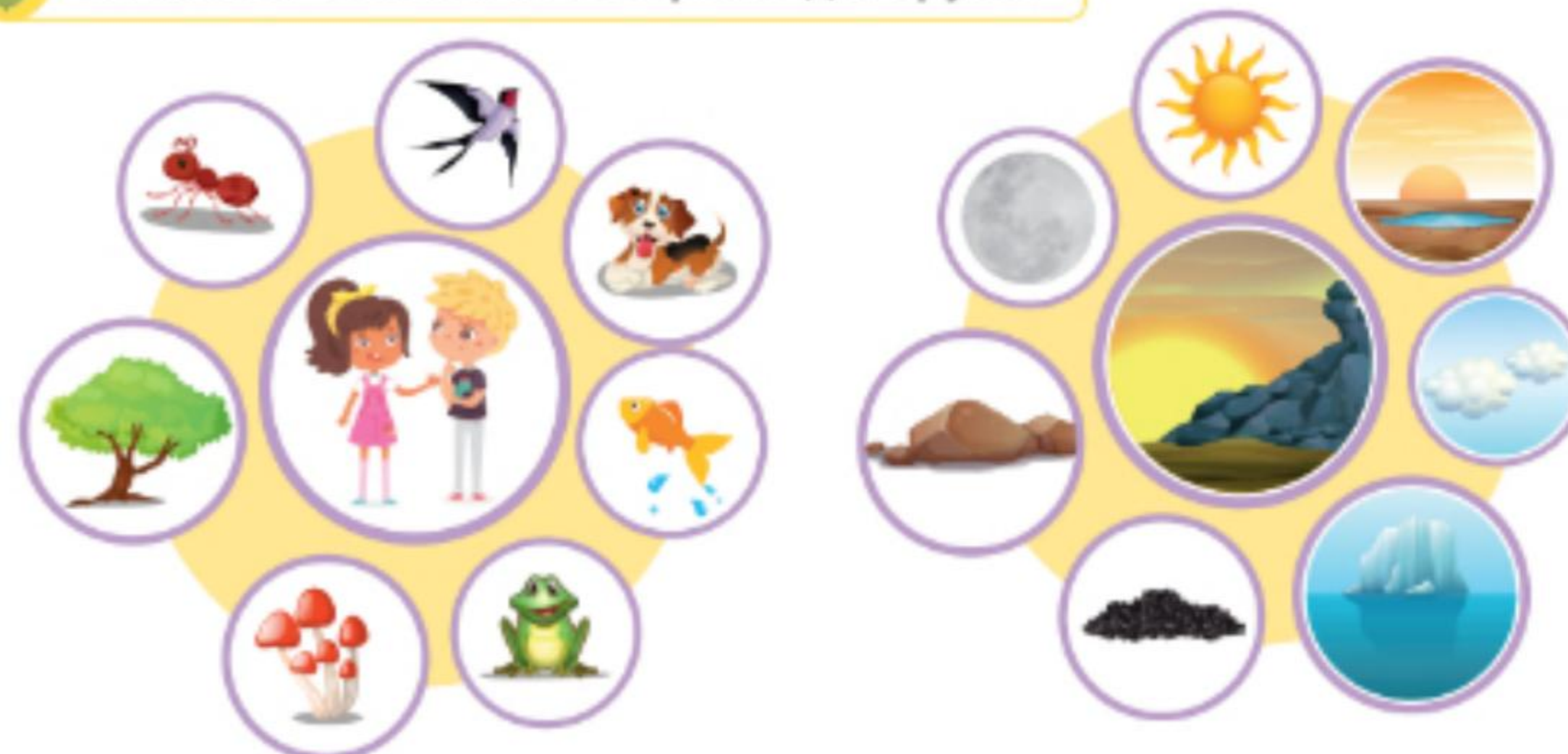
Назвіть, хто (що) має здатність рости, рухатися, відчувати, розвиватися, розмножуватися. Кому потрібні повітря, їжа і вода?

Хмари, повітря, земля, каміння, ґрунт – це об'єкти неживої природи. Рослини і тварини належать до живої природи. Людина – це частина живої природи.

Що належить до неживої природи?
Хто (що) на малюнку належить до живої природи?

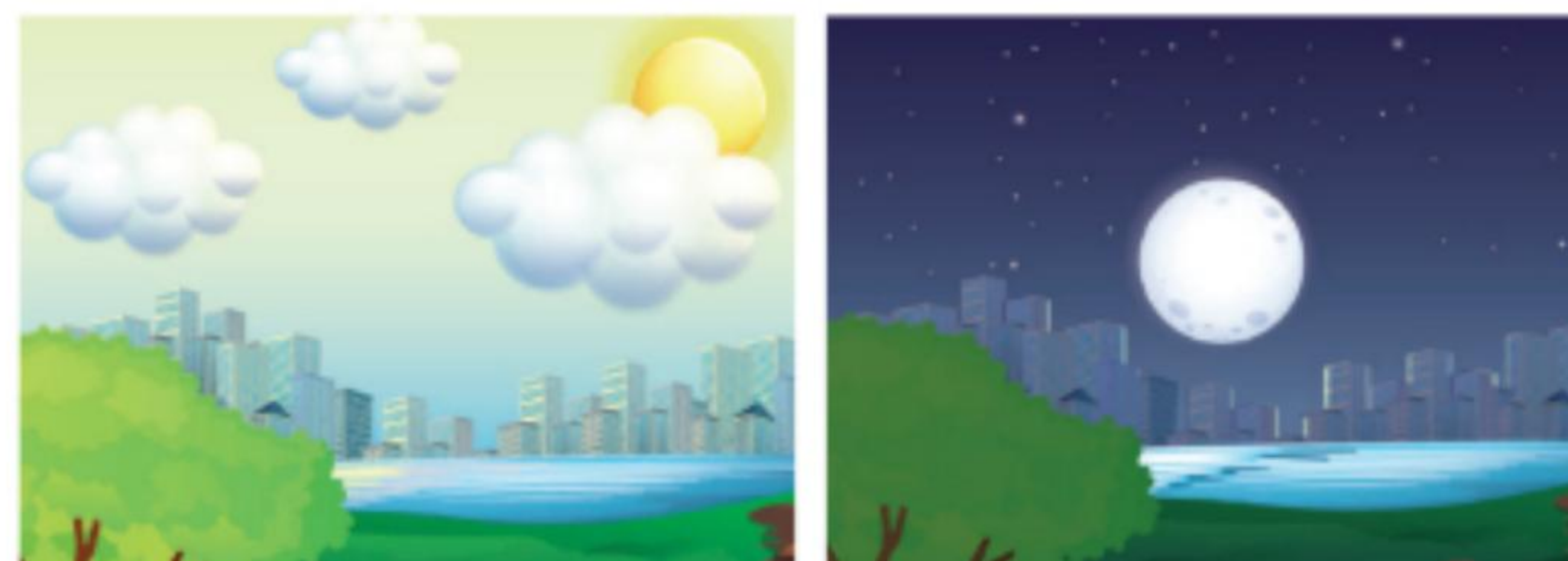
За якими ознаками створено дві групи?

Що зайве?

Що можна побачити на небі вдень, а що — уночі?

До якої природи належать Сонце, Місяць, зорі?

Дивовижний світ неживої природи

Послухай звуки природи.
Опиши, які картини малює твоя уява.

Які почуття викликають у тебе подані картини?

Грант Кіт.
Схід сонця над Шпіцбергенем

Джеймс Харт Дайк.
Альпи

Том Нельсен.
Смарагдовий прибій

Поміркуй.
Чому багато художників та художниць малюють природу?
Яку природу зображено на картинах: неживу чи живу?
Які об'єкти неживої природи зображено на картинах?
Назви відомі тобі явища природи. Які з них бувають улітку,
узимку, навесні та восени?
Які об'єкти неживої природи ти хотів би (хотіла б) намалювати?

Спробуй зробити прикрасу для домівки.

Тобі знадобляться:

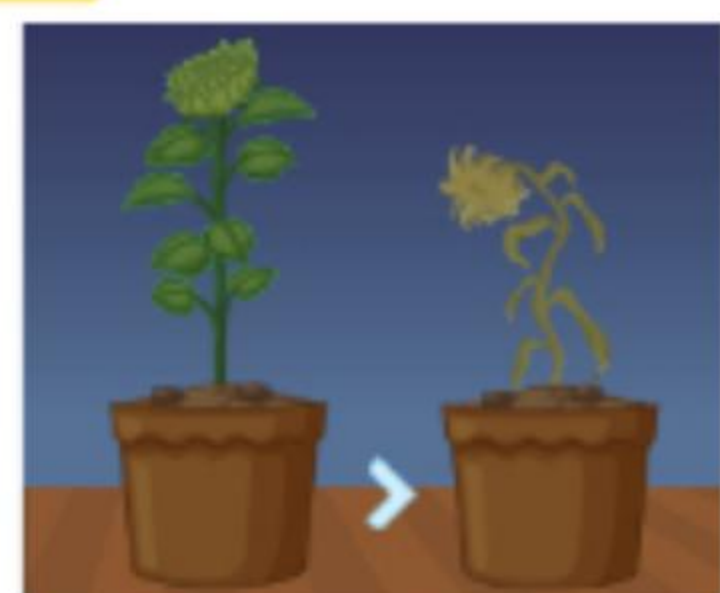

Чи важливе Сонце для життя на Землі?

Придумай розповідь за малюнками.

Порівняй.

Росте в темряві

Росте на сонці

Яке значення має Сонце для рослин, тварин, людини та неживої природи?

Що спільного?

Сонце на небі здається нам не дуже великим. Насправді це не так. Сонце — це велетенська розжарена куля, яка набагато більша за Землю. Сонячні промені дають нам світло і тепло.

Я досліджую

Дослідження 1

Припущення: паростки картоплі тягнуться до сонця.

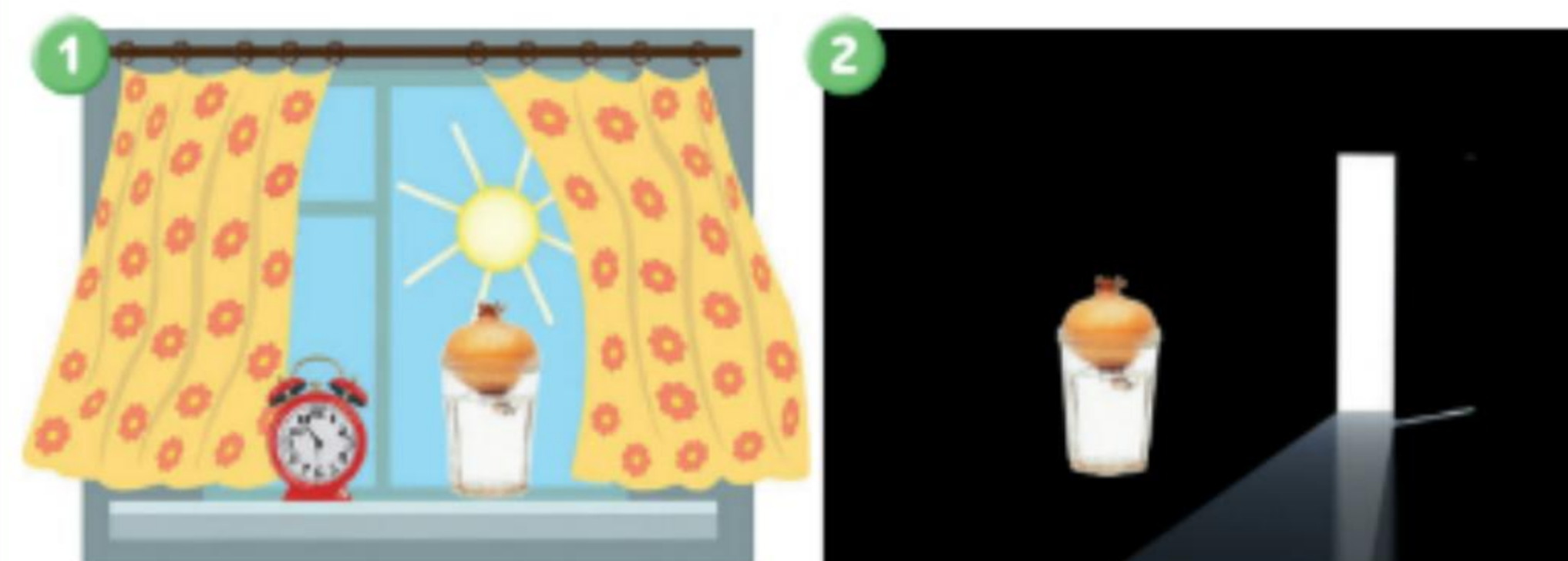
Хід досліду:

Дослідження 2

Припущення: для росту і розвитку рослин потрібне світло.

Хід досліду:

Сонце і тепло

Я досліджую

Дослідження 1

1. Візьміть аркуші білого та чорного паперу.
2. Зробіть припущення: папір якого кольору нагріється під лампою більше: білого чи чорного.
3. Покладіть аркуші під лампу на 10 хвилин.
4. Торкніться до них. Папір якого кольору нагрівся більше: білого чи чорного?
5. Зробіть висновок.

Дослідження 2

1. Візьміть дві паперові серветки. Намочіть їх.
2. Зробіть припущення: яка із серветок висохне швидше: та, що під лампою чи та, що на віддалі від лампи.
3. Покладіть на 10 хвилин одну серветку під лампу, а другу — на віддалі від неї.
4. Торкніться серветок. Яка з них висохла: та, що під лампою чи та, що на віддалі від лампи?
5. Зробіть висновок.

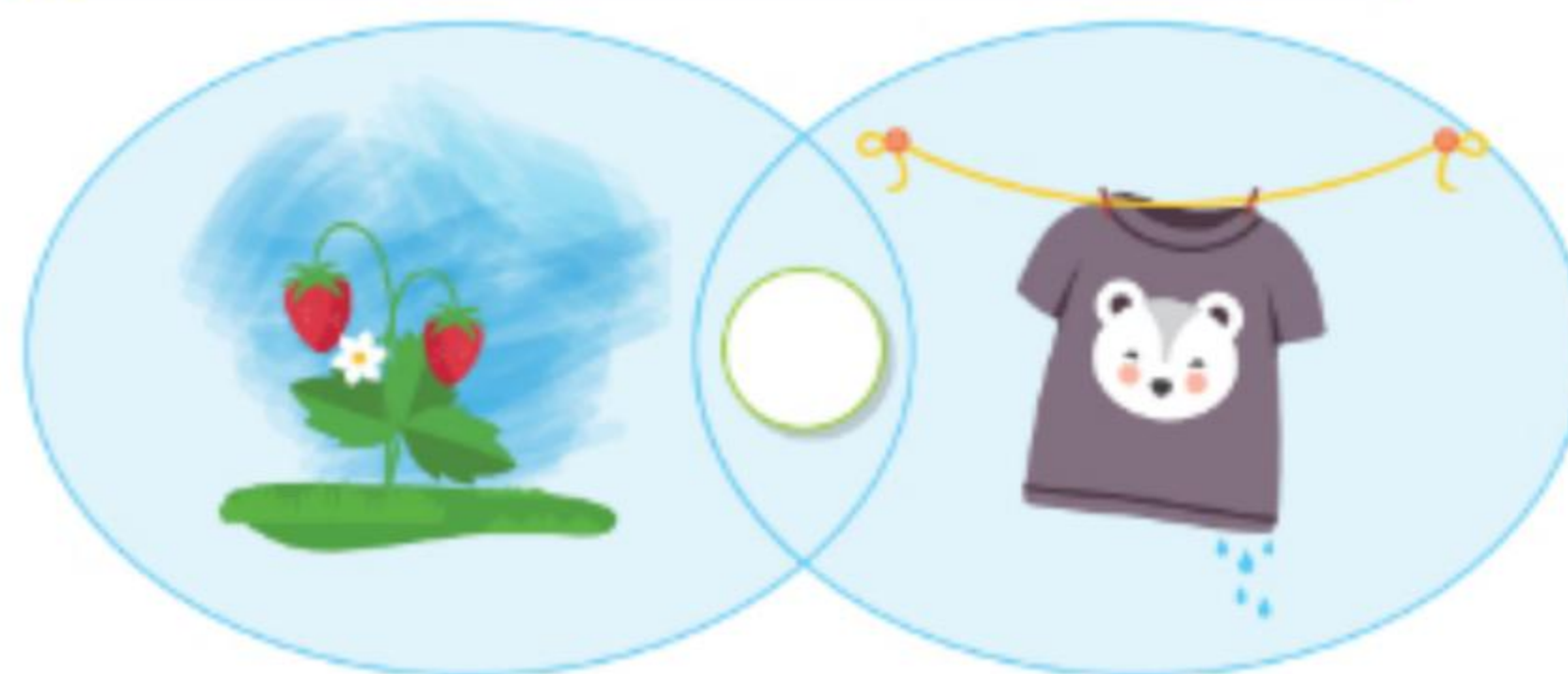

Відгадай загадку. Намалюй відгадку.

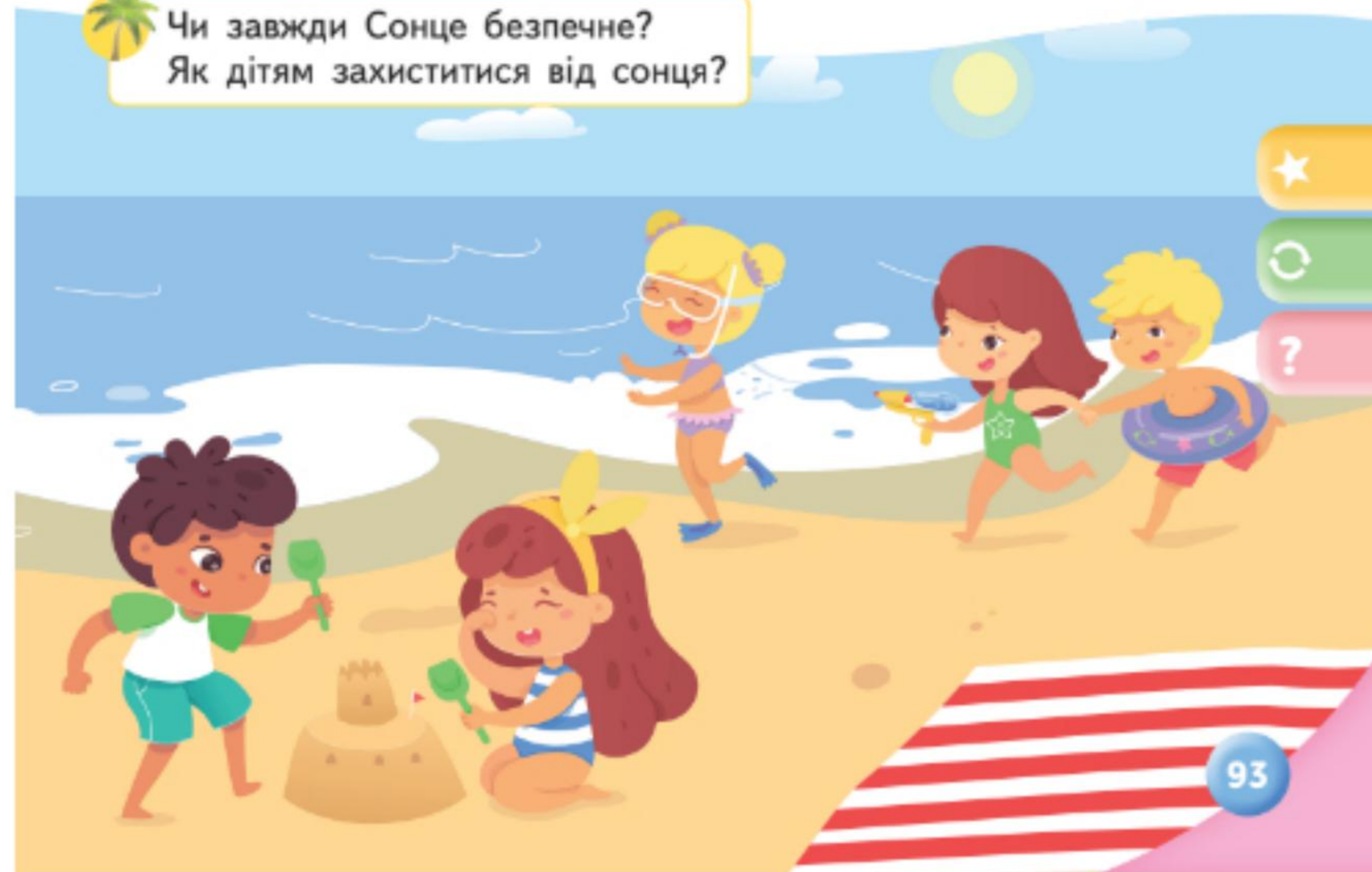
Тепло дивиться на нас
Особливо в літній час.
Це без нього ніч чорніє,
А при ньому день біліє.

Обери позначку, що об'єднує цю пару.

Чи завжди Сонце безпечне?
Як дітям захиститися від сонця?

Де не ступиш - всюди маєш, хоч не бачиш, а вживаєш

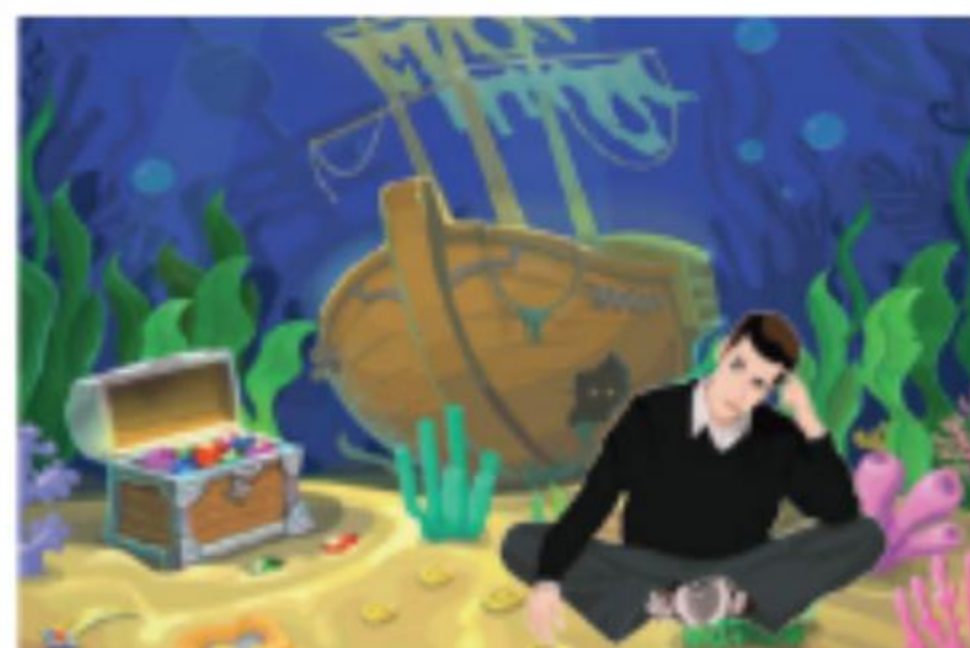
Я досліджую

Проекспериментуй. Чи порожня склянка?

Зроби висновок.
Що було в склянці?

Що переплутав художник? Поясни свої міркування.

Зроби висновок.

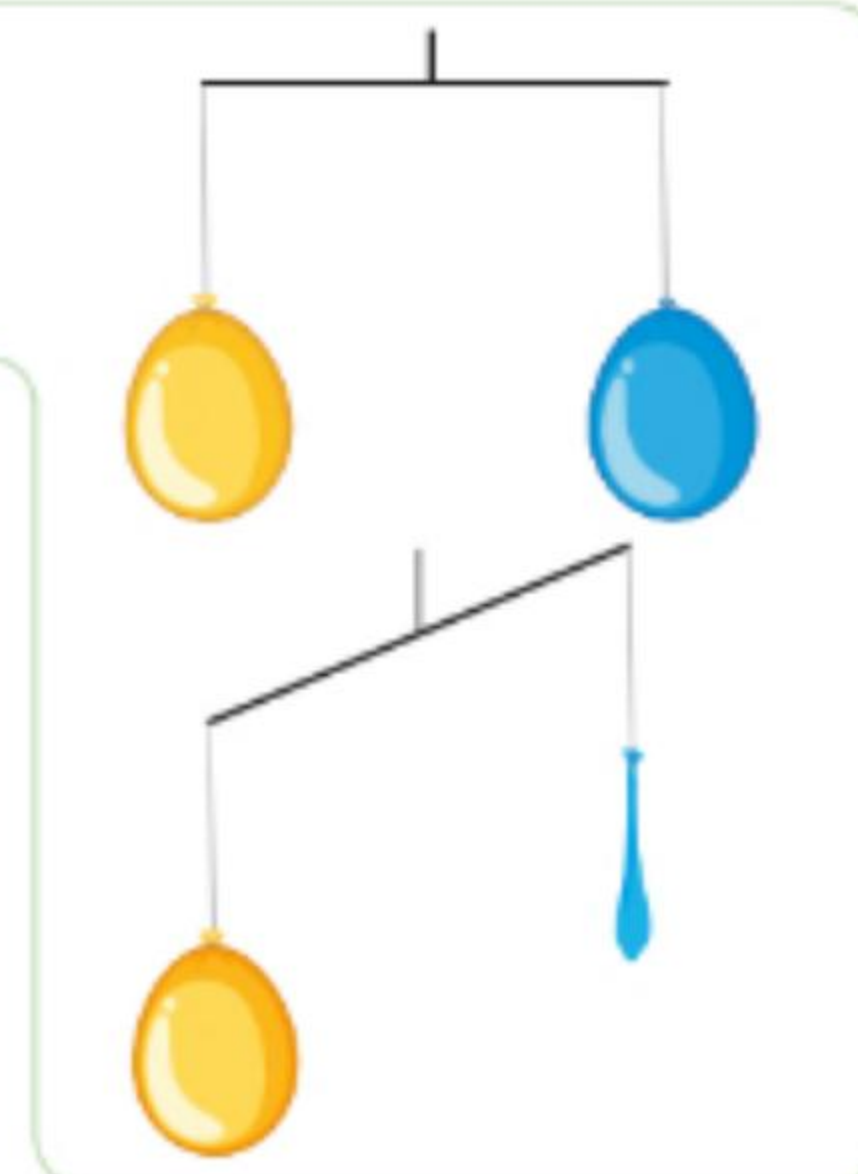
Без повітря на Землі не було б життя. Повітря необхідне для дихання всьому живому: рослинам, тваринам і людині. Повітря заповнює всі вільні місця і навіть найменші щілини.

Я досліджую

Досліди властивості повітря.
Чи має повітря запах, смак і колір?
Чи має повітря вагу?

Поміркуй, як можна зважити повітря за допомогою вагів.

Проекспериментуй, дай відповідь на запитання.

1 Чи можна відчувати повітря?

2 Що змушує кульку рухатися?

3 Повітря легше за воду?

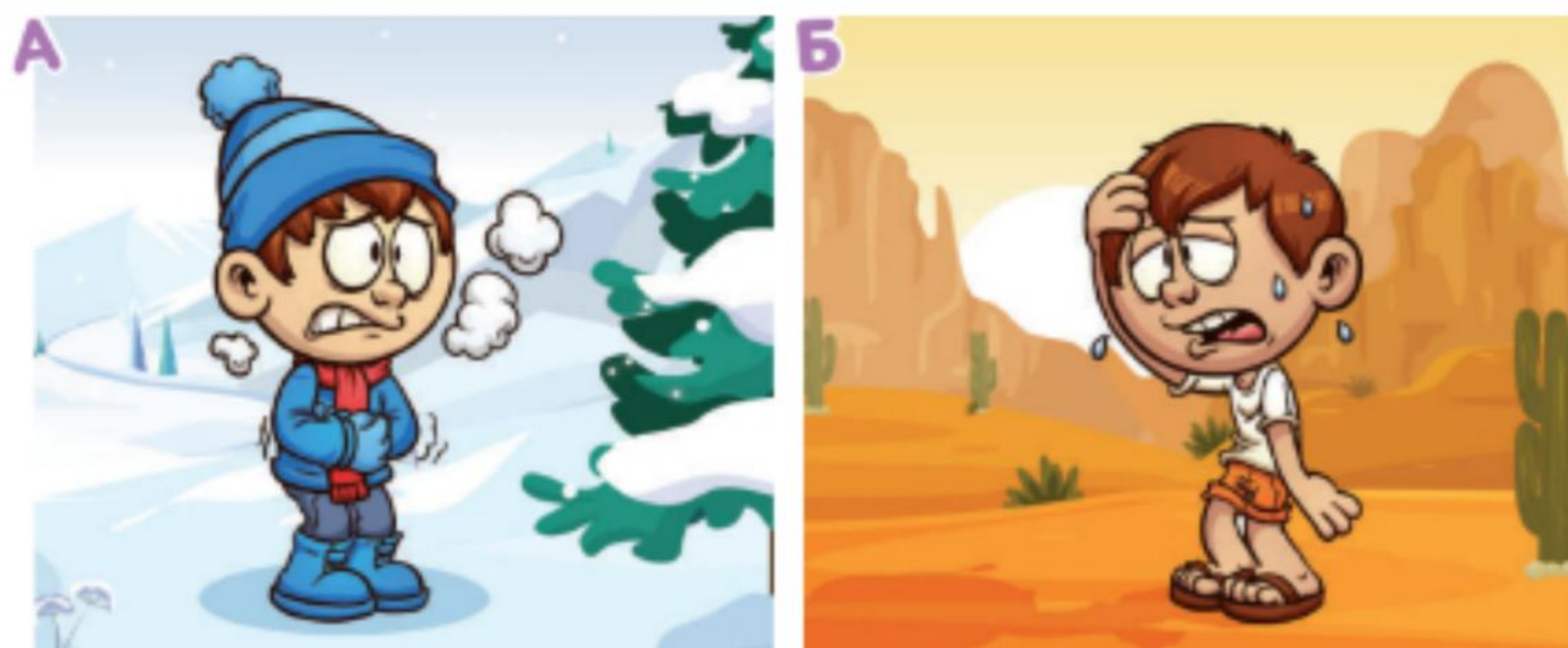

Поміркуй.
Чому літають повітряні кулі?

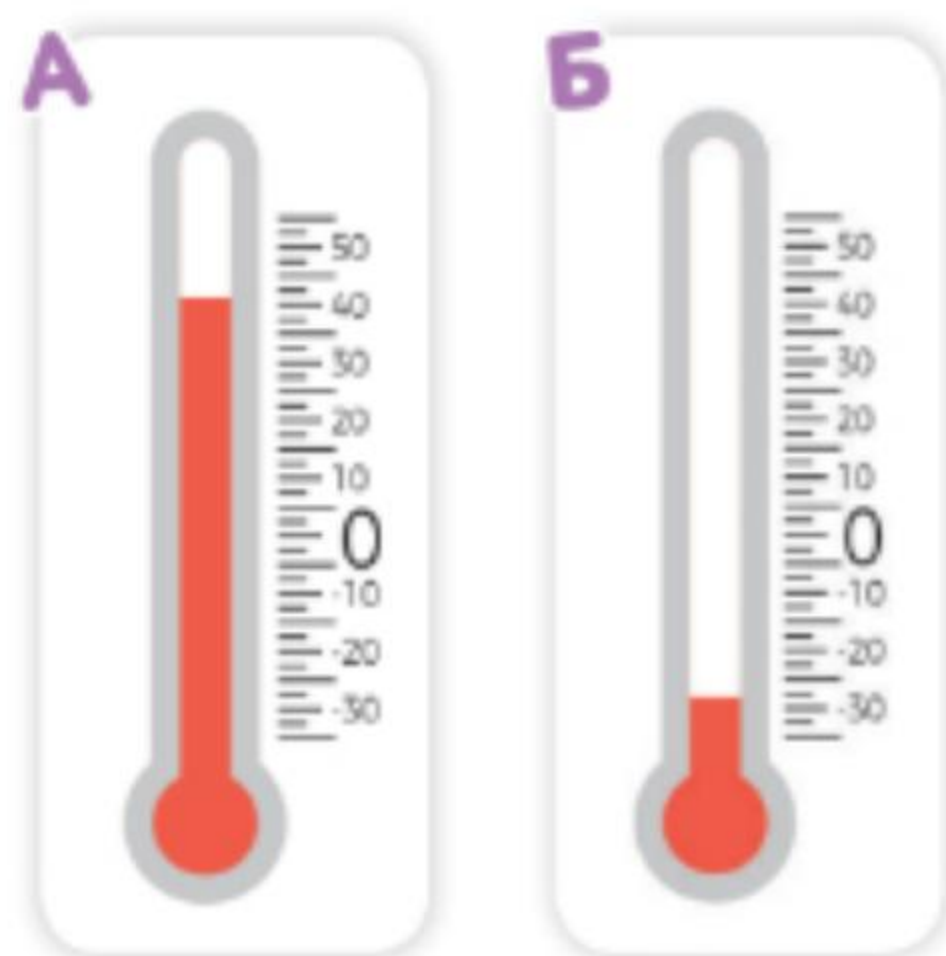

Як виміряти температуру повітря?

Розглянь малюнки. Порівняй їх.

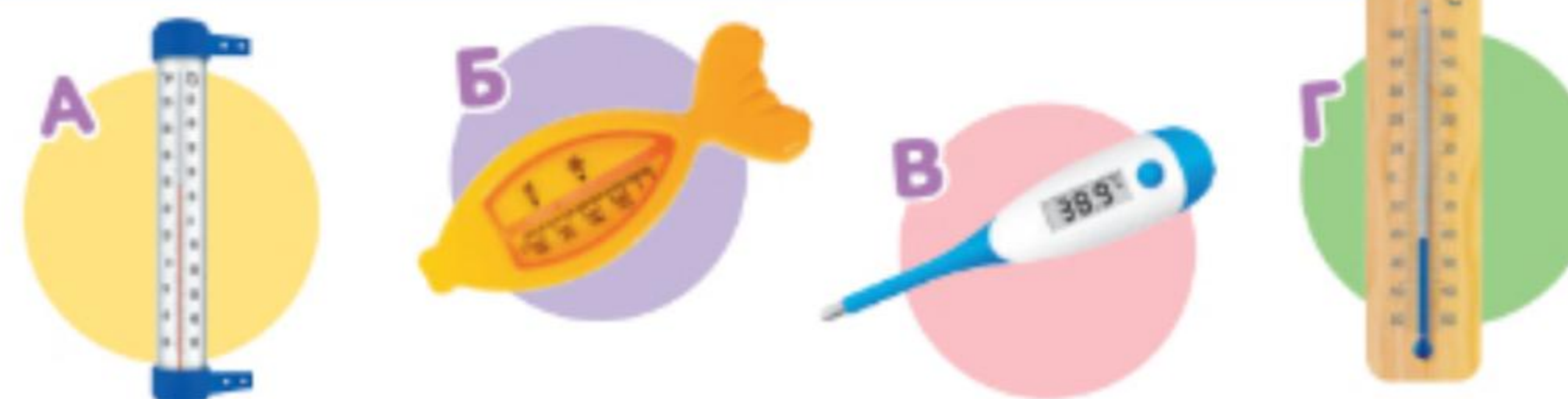
- Поміркуй, чому один хлопчик відчуває холод, а інший — спеку.
- Поміркуй, якому малюнку, **А** чи **Б**, відповідають покази кожного термометра.

Температуру повітря вимірюють термометром.

Розглянь малюнки. Поміркуй, для чого використовують кожен термометр. Добери відповідні зображення.

Виготов термометр за покроковою інструкцією.

Повітря в побуті

Розглянь малюнок. Назви об'єкти, у яких «працює» повітря.

Розглянь світлини.

Поміркуй!

- Чому під час сильних морозів пташки настовбурчують пір'ячко?
- Як краще одягатися, коли надворі холодно?

КОРИСНІ ПОРАДИ

шапка повинна закривати вуха

рукавиці тепліші за рукавички

чоботи на товстій підшві

білизна

светр

куртка або комбінезон

одяг має містити три шари

Людину гріє не лише одяг, а й те повітря, яке міститься між його шарами.

Досліди свій одяг.

- Чи сухе твоє взуття після прогулянки в дощову погоду?
- Чи є в тебе шарф?
- Чи зручно тобі бігати й стрибати у верхньому одязі?

Назви одяг, який ти носиш, коли надворі холодно.

А

Б

В

Г

- Полічи, скільки шарів утворює твій одяг.

Повітря та жива природа

Повітря — середовище існування багатьох тварин. Птахи й комахи мають крила, за допомогою яких літають. У повітрі вони не лише пересуваються, а й шукають собі поживу і рятуються від ворогів. Проте в природі існують і такі тварини, які рухаються в повітрі, не маючи крил.

Розглянь світлини. Назви відомих тобі тварин.

Розглянь світлини. Назви відомих тобі тварин.

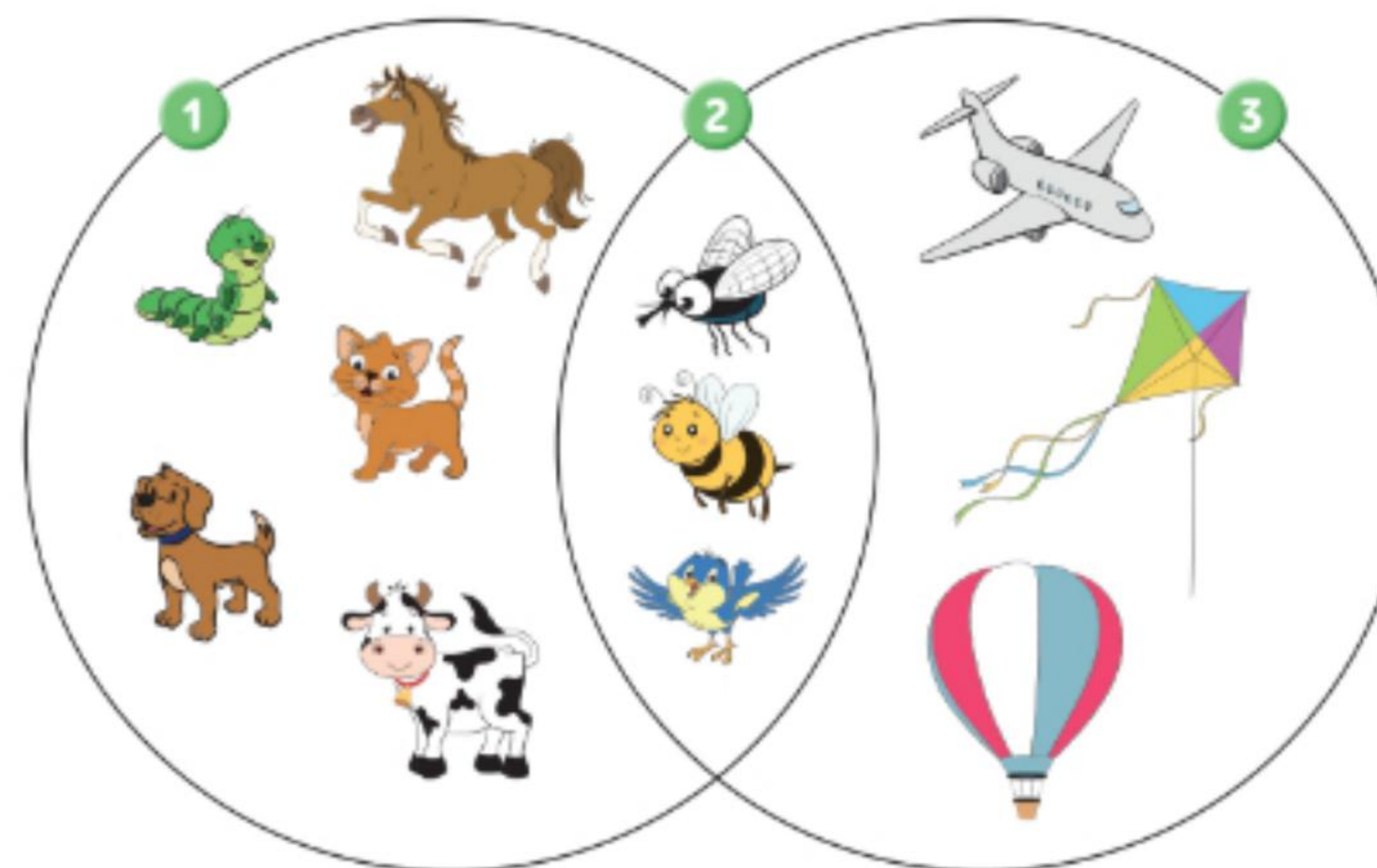
Усі тварини дихають.
Дихати — означає поглинати кисень.

Поміркуй, для чого в акваріумах установлюють обладнання для постачання кисню.

Розглянь схему. Запропонуй до кожної ділянки (1, 2, 3) ще по одному об'єкту.

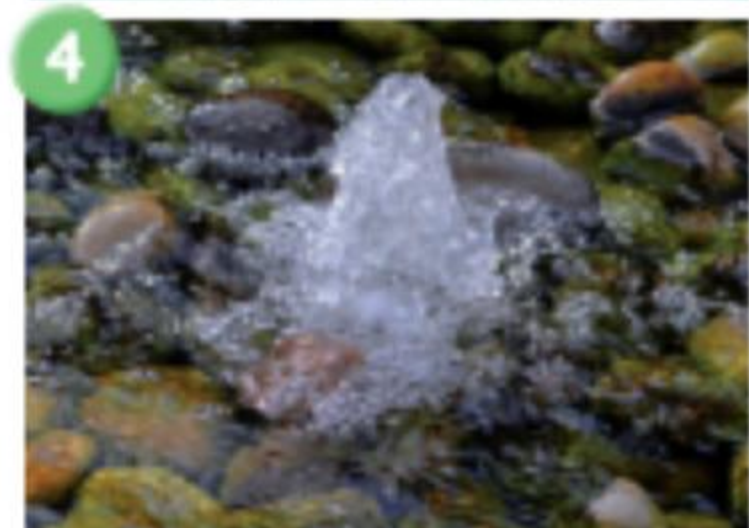
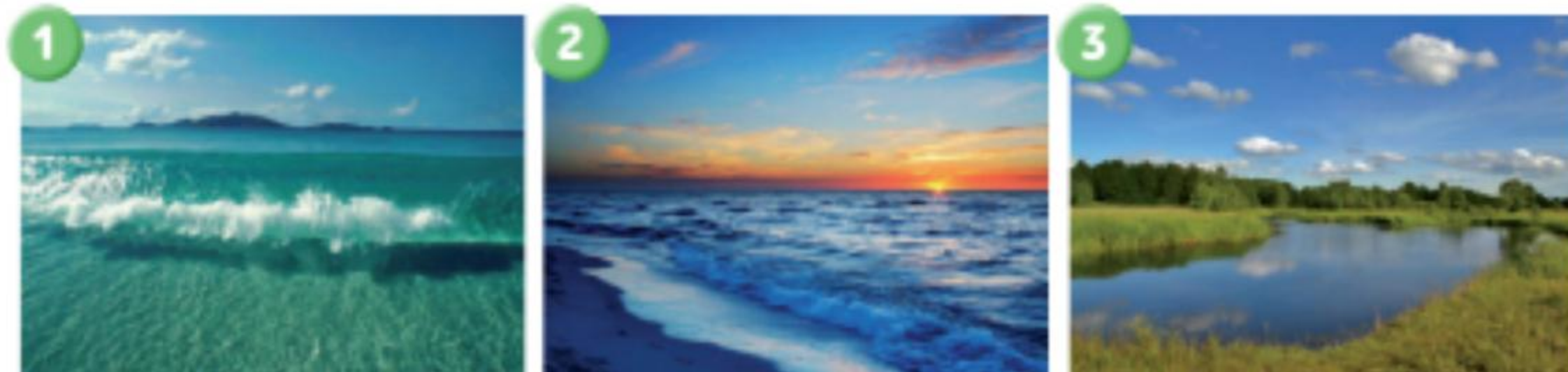

Яке значення має вода в нашому житті?

Як людина використовує воду?

Де можна побачити в природі воду?

Розглянь малюнки. Зроби висновок.

Що спільного?

Спробуйте зробити.

Я ДОСЛІДЖУЮ

Чи має вода форму?
Візьми склянки різної форми та налий у них однакову кількість води.

Зроби висновок.

Досліді інші властивості води.

Тобі знадобляться:

Кухонні ваги

Склянка

Пляшка з питною водою

Колір?

Запах?

Смак?

Форма?

Маса?

Зроби висновок.

Подорож краплинки води

Виготов поробку за покроковою інструкцією.

Тобі знадобляться:

- паперова тарілка
- шаблон малюнка та краплинки
- ножиці, клей
- кольорові олівці
- картон
- канцелярська кнопка

Крок 1

Виріж шаблон малюнка та краплинку.
Розмалуй їх.

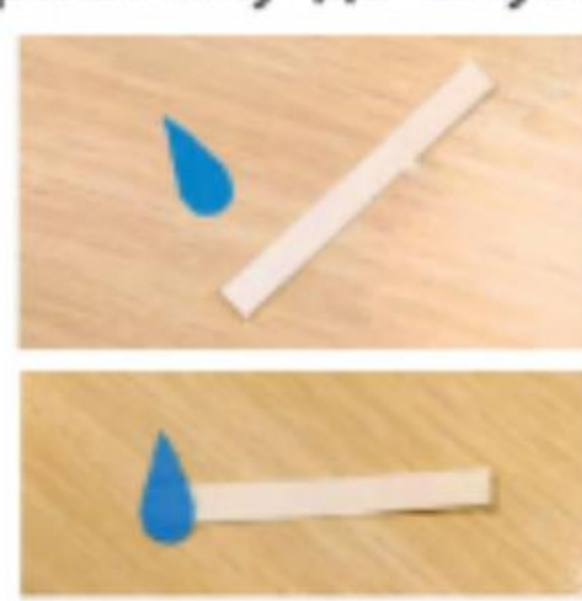
Крок 2

Приклей малюнок у центр паперової тарілки.

Крок 3

Виріж із картону смужку. Приклей краплинку до смужки.

Крок 4

Приєднай смужку із краплинкою до центра тарілки.

Послухай текст.

Подорож Краплинки

Жила маленька Краплинка у великому озері серед безлічі інших маленьких краплин. Вона мріяла побачити світ, тому за порадою найстаршої Краплини попливла до поверхні озера, аби зустрітися із Сонцем.

Вона почувалася натхненно й поспішала швидше опинитися на поверхні озера. Не зупиняючись, вона пливла, доки не побачила...

— Сонце! Сонце! — вигукнула Краплинка. І хоча вона бачила його вперше, але була впевнена, що яскрава куля, яка підіймалася над обрієм, це і є Сонце.

З кожною хвилиною ставало світліше й тепліше. Краплинку охопило дивне відчуття легкості та невагомості. Її звична форма почала змінюватися, і вона почала перетворюватися на пару. Уперше в житті Краплинка могла літати.

Що вище піднімалася Краплинка, то ставало прохолодніше, і відчуття легкості зникало. Опинившись на хмаринці, Краплинка знов набула своєї форми і познайомилася з іншими краплинками.

Вітер відносив хмаринку із краплинками все далі від озера. Вони пролітали над полями та луками, лісами та ріками, містами та селами. До них приєднувалися нові краплинки та розповідали цікаві історії свого життя. Ось їх на хмаринці стало так багато, що й місця вільного не залишилося.

— Краплинки, час до нових пригод! — сказала Хмаринка. — Летіть униз до землі дощиком!

— Полетіли! — радісно мовила Краплинка.

Крап! Крап! Крап!

Досягнувши поверхні ґрунту, маленька Краплинка продовжила подорож углиб землі. Там вона познайомилася з підземними мешканцями, зустрілася із корінчиками рослин і дерев, збагатилася мінералами та мікроелементами.

Мандруючи підземними шляхами, Краплинка натрапила на підземну річку. Вона дуже здивувалася, що під землею теж є річки. Разом з іншими краплинками течія несла її до нових пригод.

Час спливав... Багато кілометрів пододала Краплинка, коли одного ранку прокинулася у своєму озері.

За Танітою Маре

Продемонструй на моделі подорож краплинки води.

Водойми України

Розглянь світлина. Назви водойми.

ДЖЕРЕЛО
(«Сім джерел», Сумщина).

Джуринський **ВОДОСПАД** — найбільший рівнинний водоспад в Україні.

Синевир — найбільше **ОЗЕРО** Українських Карпат.

Дніпро — найбільша **РІЧКА** України.

Київське водосховище, Київське море — одне із шести великих **ВОДОСХОВИЩ** на Дніпрі.

КАНАЛ Дніпро — Кривий Ріг

Водойми, що утворилися самостійно, без втручання людини, є природними. Водойми, створені руками людини, називаються штучними.

Найдовша річка України — Дніпро. З давніх часів Дніпро забезпечував людей водою та рибою, а також слугував важливим торговим каналом. Сьогодні Дніпро — джерело води для більшої частини населення України.

ТРОХИ ІСТОРІЇ

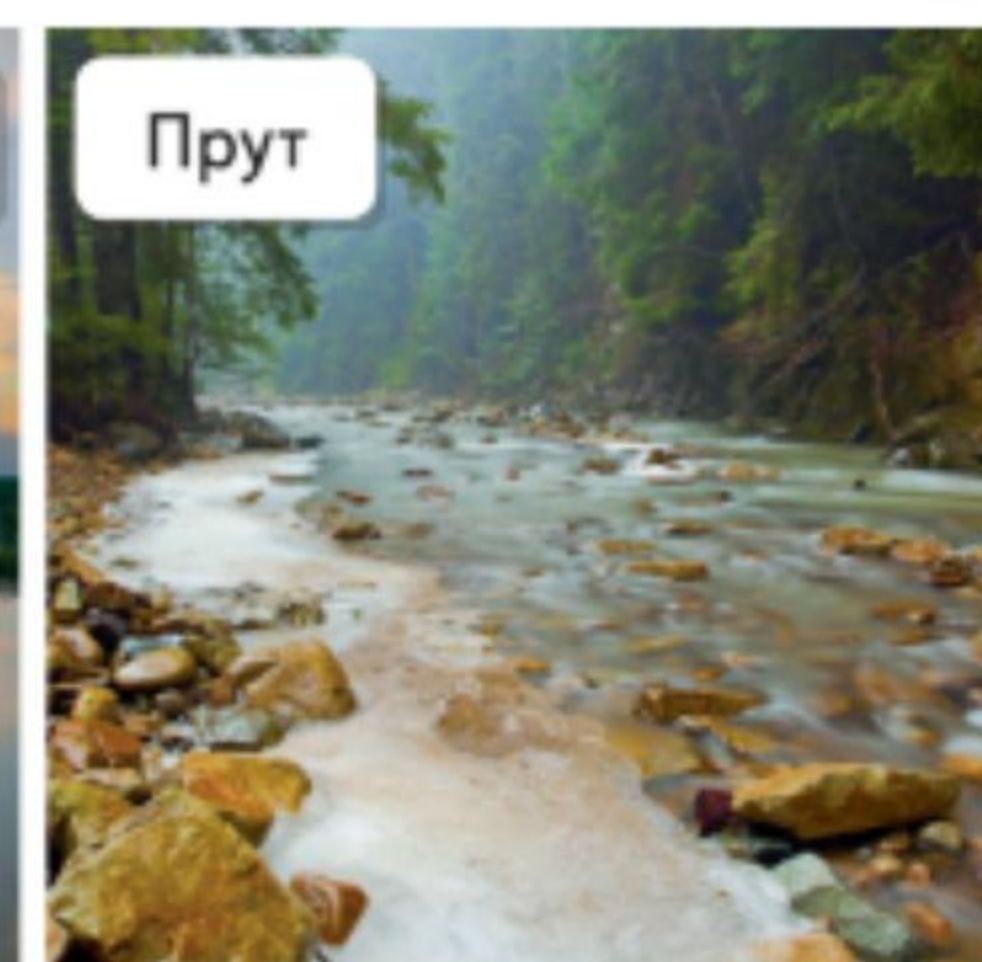
Ще прадавні кияни тисячу років тому закидали вудки й займалися риболовлю. Сто років тому в Дніпрі водилося понад 50 видів риб, зокрема білуга, севрюга, марена та лосось. Траплялися білуги, які важили до 300 кілограмів.

Розглянь світлина. Порівняй вигляд річок Дніпра та Прута.

Дніпро

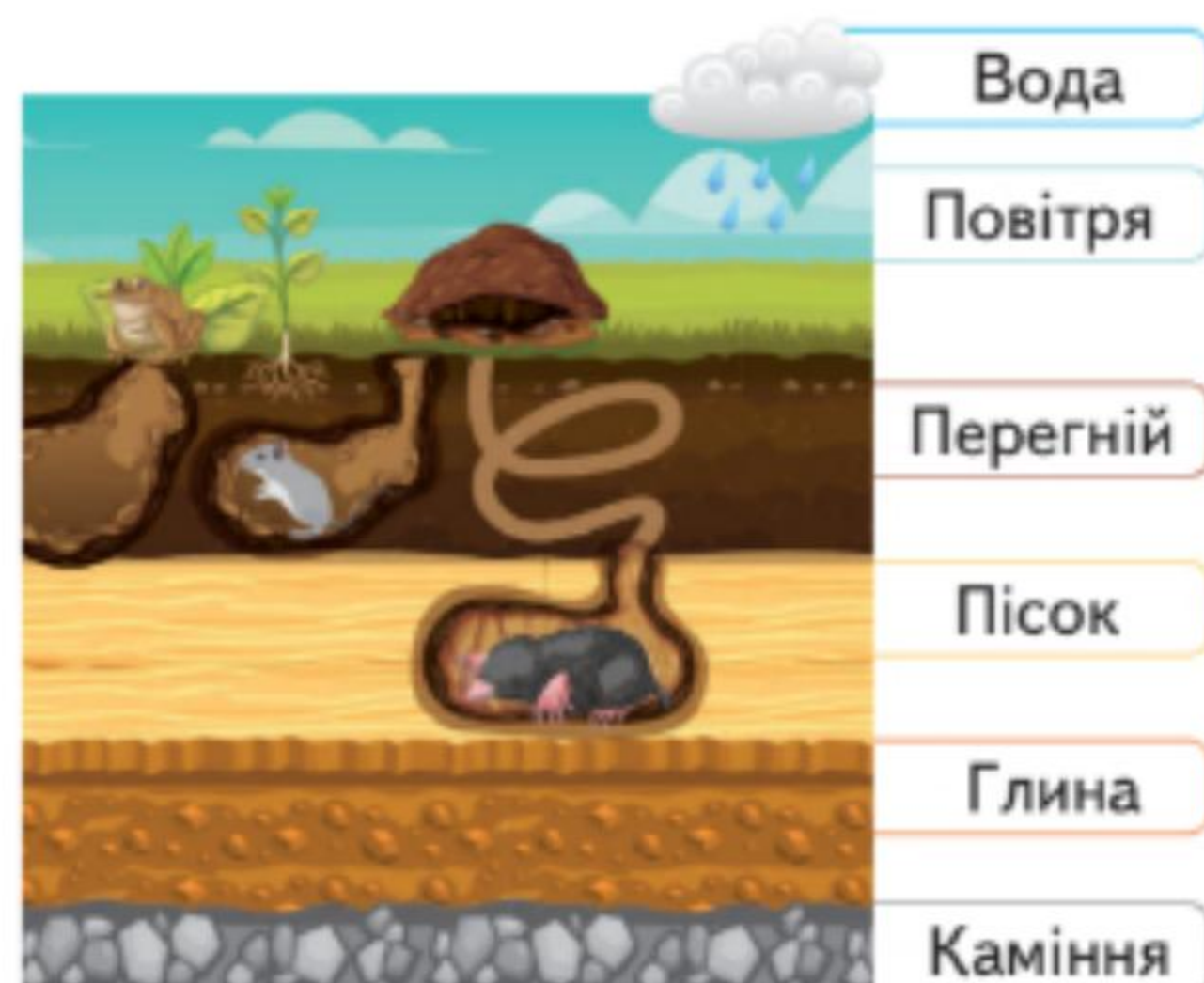

Прут

Щорічно в першу суботу липня українці святкують Міжнародний день Дніпра. Розглянь календар. Назви дату свята цього року.

Досліджуємо земну поверхню

Дивись, як цікаво зображено земну поверхню.

Пісок, каміння, глина... А що таке перегній?

Ґрунт – це верхній шар земної поверхні. Саме ґрунт дає рослинам поживні речовини, повітря, воду, тепло. Рослина з ґрунту отримує поживні речовини, необхідні для її життя та росту.

Порівняй ілюстрації. Чим відрізняються ґрунти?

Чи на всій поверхні Землі є ґрунт?

Я досліджую

Тобі знадобляться:

- склянка з водою
- жменя землі

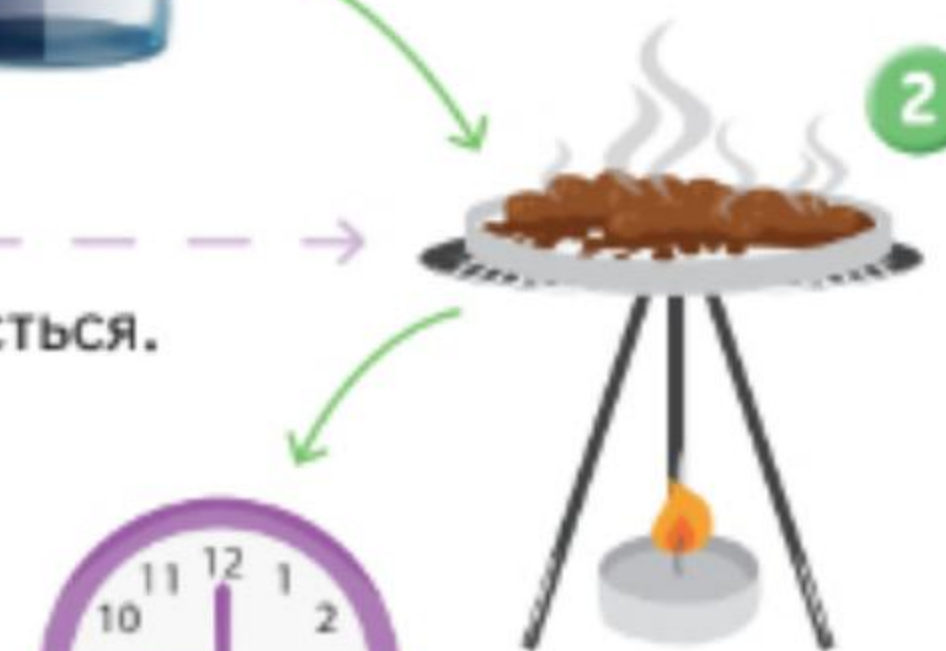

Дослідження 1
Що ти спостерігаєш?
Зроби висновок.

Дослідження 2

Розглянь малюнок. — — — — —
Спробуй пояснити, що відбувається.
Зроби висновок.

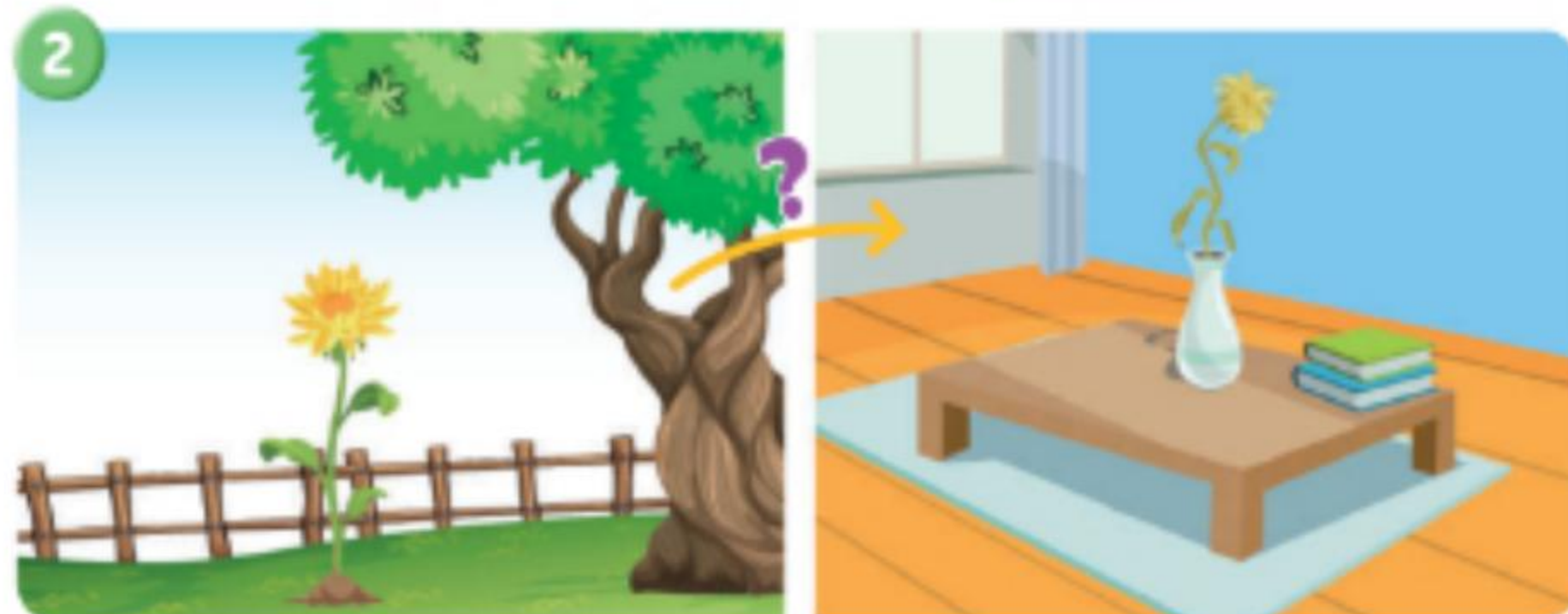
Дослідження 3

Поглянь знову на склянку з водою та ґрунтом. Які зміни відбулися?
Зроби висновок.

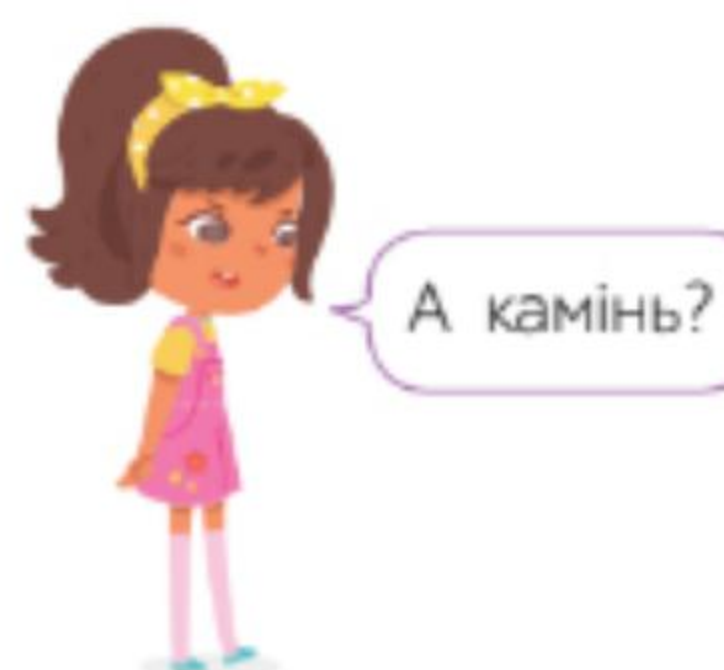

Які ознаки живих організмів?

Поясни, що сталося.

Чи можуть люди і тварини довго перебувати під водою? Чому?

Живі організми народжуються, дихають, живляться, ростуть, розмножуються, вмирають (відмирають).

Обговори з товаришами.

Рибки — це живі організми?
Чим дихають рибки?
Як в акваріум надходить кисень для риб?

Яка температура води в акваріумі?

Назви живі організми, які можуть жити в акваріумі.
Дізнайся, яка температура повинна бути в акваріумі.

• Чим годують акваріумних риб?

Важливо!

Рибкам в акваріумі потрібні світло, тепло, вода, кисень, їжа.

Різноманітний світ рослин

Чи знаєш ти казку про Дюймовочку? Пригадай або розпитай у друзів, як з'явилася на світ ця маленька казкова дівчинка.

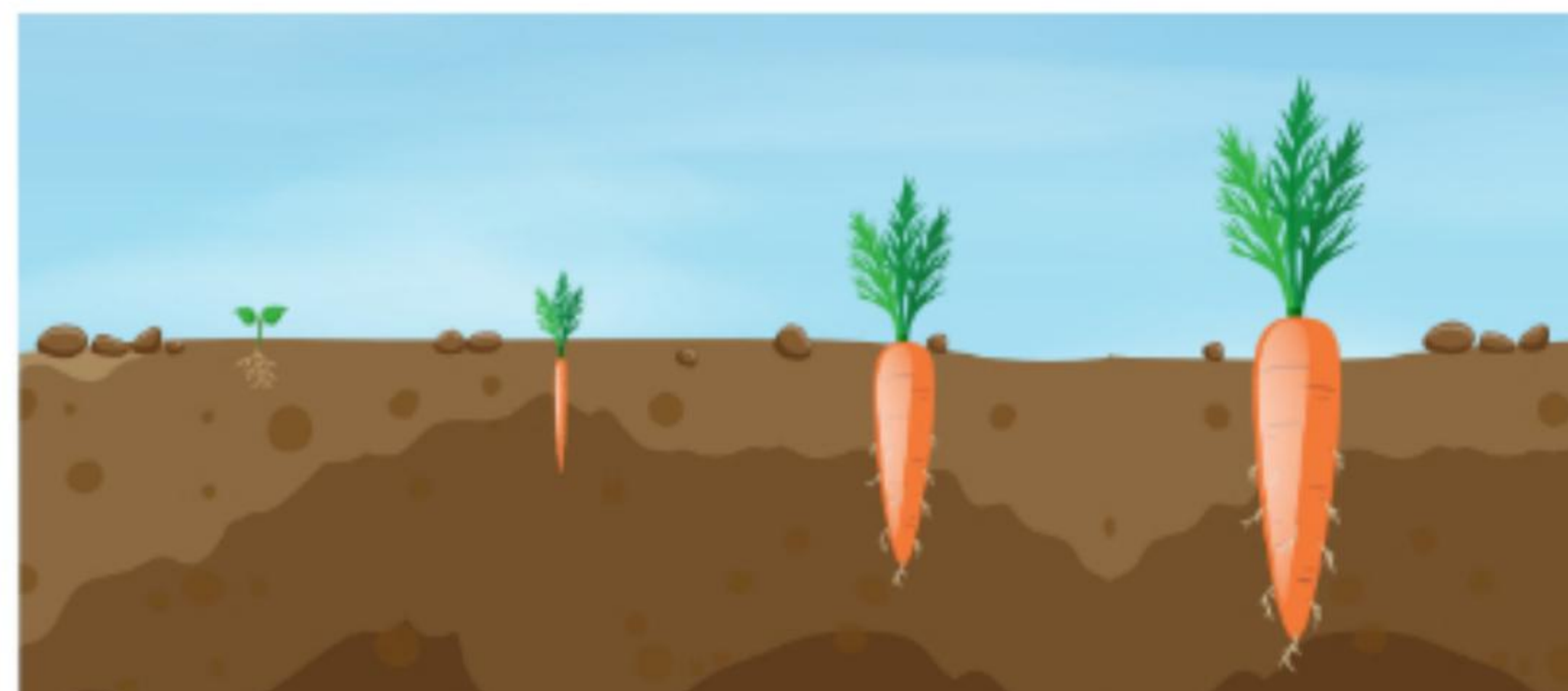
Розглянь зображення рослин. Назви їх.

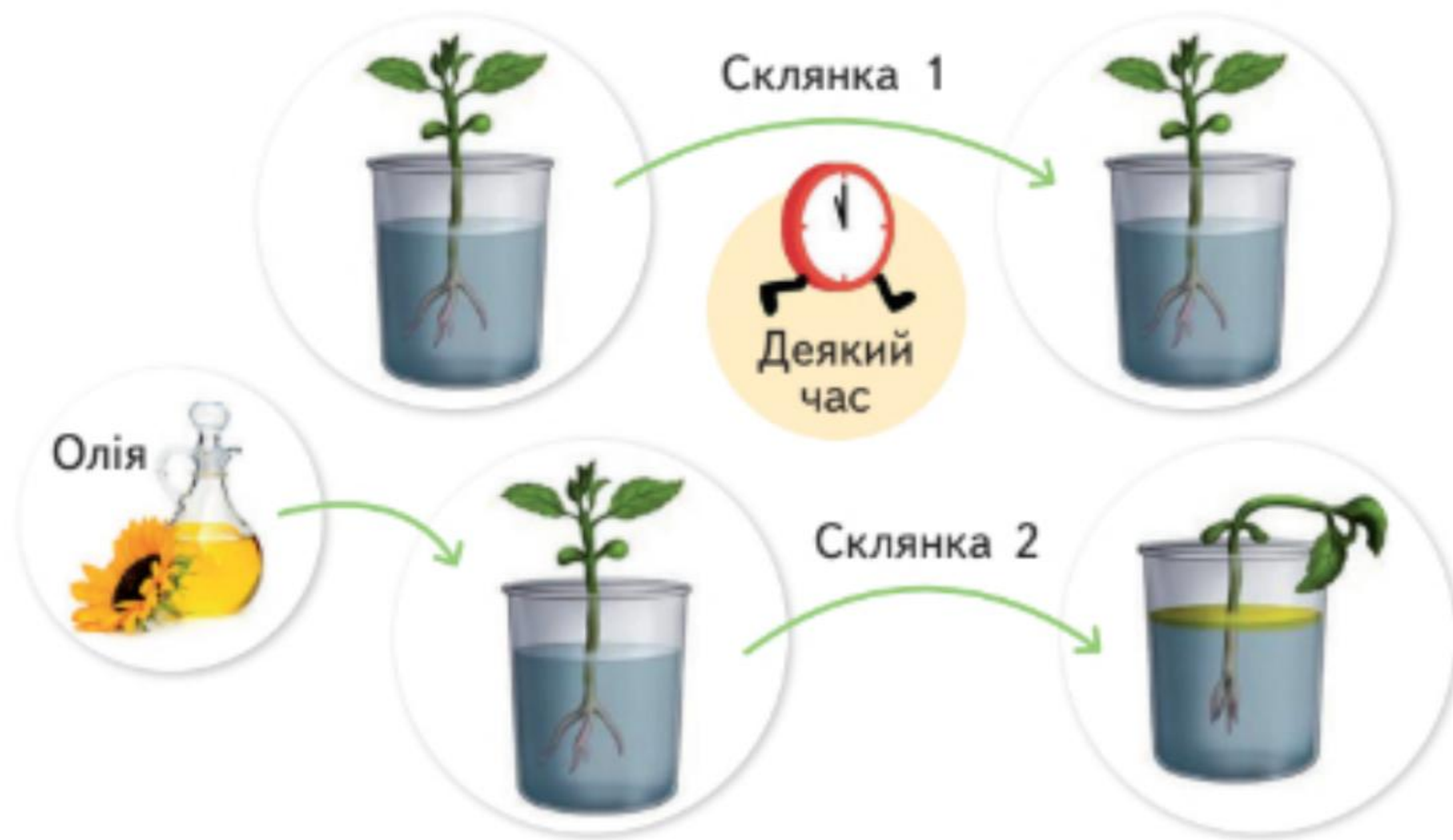
Розглянь малюнок. Які умови розвитку рослин?

Марійка та Петрик вирішили самостійно виростити моркву. Склади поради для Марійки та Петрика.

Спробуй пояснити. Дві рослини помістили в склянки з водою.

Як назвати одним словом рослини, що ростуть у нас вдома, у класі й інших приміщеннях?

Складіть правила догляду за кімнатними рослинами.

Що означають умовні позначки біля кожної рослини?

1 КАКТУС

2 КІМНАТНА ТРОЯНДА

3 КАКТУС

4 АЗАЛІЯ

5 ФІКУС

6 ПЛЮЩ

Зроби висновок.

Чи однакові умови догляду за рослинами?

Об'єднай подані рослини у групи різними способами. Поясни своє рішення.

Як потрібно доглядати за цими рослинами?

Дикорослі та культурні рослини

Розглянь рослини. Назви їх.

• Які рослини є культурними, а які — дикорослими?

Культурні рослини вирощують та доглядають люди для власних потреб. Вони ростуть на полях, городах, у садах і парках. Дикорослі рослини ніхто не саджає і не доглядає. Вони ростуть у лісах та на луках.

Розглянь світлини. Які частини рослин зображено? Чим відрізняються плоди?

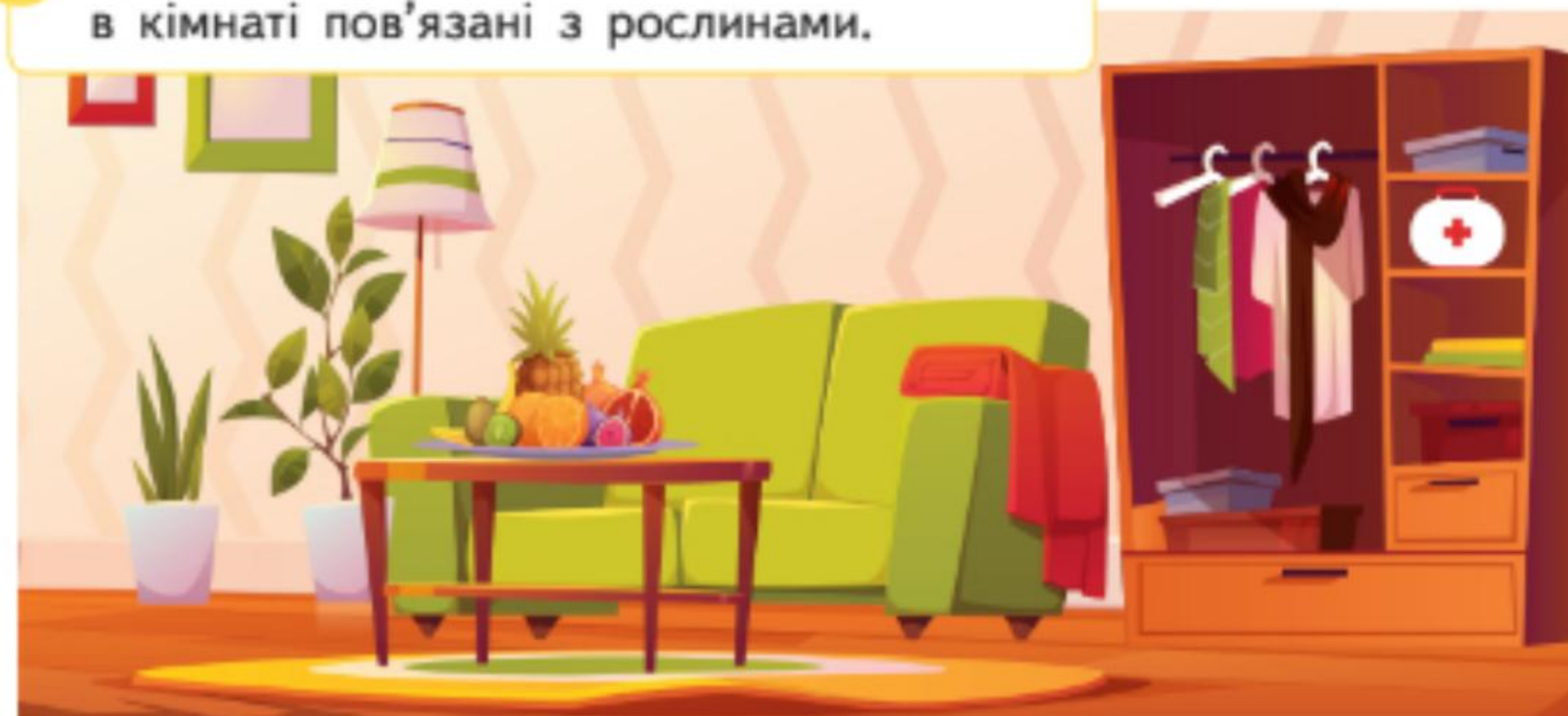

• Поміркуй, на якій світлині зображено культурну рослину, а на якій — дикорослу.

У давнину люди шукали їстівні рослини в лісі й на луках. Та постійно ходити на їх пошуки було незручно. Тому вони зібрали насіння і посадили ці рослини біля своїх осель. Так з'явилися перші культурні рослини.

Розглянь малюнок. Назви, які предмети в кімнаті пов'язані з рослинами.

Відгадай загадку.

Дівка в коморі,
а коса її надворі.

Ліки від природи

Відгадай загадку.

Наче сонця серединка,
пелюстків біла хустинка.
Знає бджілка і мурашка,
що зветь квіточку ...

Ознайомся з порадами на коробці ромашки лікарської. Які корисні властивості має рослина?

РОМАШКА ЛІКАРСЬКА

Квіти

Використовуйте настій:

- при застуді;
- для вмивання обличчя;
- для купання немовлят;
- при запаленні ротової порожнини;
- для обполіскування волосся.

Уяви й поміркуй.

Ти купуєш 2 пачки ромашкового чаю. Одна пачка коштує 20 грн, а ти маєш 50 грн.

- Скільки коштуватимуть 2 пачки такого чаю?
- Яку решту ти отримаєш в аптеці?

Розкажи за інструкцією, як заварити ромашковий чай.

Прочитай, як використовують лікарські рослини.

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

ШИПШИНА

Настій із плодів п'ють для зміцнення організму й захисту від вірусних захворювань.

ДУБ

Відвар із кори готують для полоскання ротової порожнини й горла.

МАТИ-Й-МАЧУХА

Чаєм із листків лікують кашель і захворювання органів дихання.

ЛИПА

Квіти використовують для приготування чаю від застуди й переохолодження.

Назви ту частину кожної рослини, яку використовують як ліки.

Чим корисний соняшник?

Що із чого виготовляють? З'єднай у пари.

Соняшник – це культурна рослина. Із нього виробляють цінну та корисну соняшкову олію. Її часто називають рідким золотом. Наша країна є одним зі світових лідерів з виробництва соняшкової олії. Соняшник – це ще й медоносна рослина. Тому біля соняшникових полів розміщують бджолині пасіки.

- Поясни, чому соняшник є культурною рослиною.
- Назви частину соняшника, з якої виготовляють олію.
- Чи бачив/бачила ти соняшкове поле? Яким воно було?
- Для чого використовують соняшкову олію у твоїй родині?

На мапі кольором позначені області нашої країни, у яких соняшника вирощують найбільше. Прочитай їхні назви.

- З'ясуй, чи вирощують соняшник у твоєму краї. Чи є поблизу олієпереробний завод?

Об'єднайтеся в групи. Проведіть дослід, аби дізнатися, чи можна отримати олію із соняшника.

1

2

Чи з кожної квітки з'являється ягідка?

Як рясно цього року квітнуть полуниці. Напевно, буде багатий урожай ягід.

Я пропоную дослідити, від чого це залежить.

 Розгляньте світлини. Порівняйте їх. Зробіть висновки.

Ситуація 1

Результат 1

Ситуація 2

Результат 2

У квітах є солодкий сік — нектар. Він дуже до смаку комахам, яких приваблюють яскраві кольори та пахощі квітів. Коли комаха сідає на квітку, до її тіла прилипає пилок, а перелітаючи на іншу квітку того ж виду, вона його переносить. Так відбувається запилення. Із запиленої квітки починає розвиватися плід із насінням. Якщо ж цей процес не відбудеться, то плодів і насіння в рослини не буде.

Прочитай. Назви тих тварин, які, на твою думку, можуть запилювати квіти.

Бджоли, мухи, колібри, мурашки, миші, жуки, летючі миші, джмелі, зайці, горобці, метелики.

- Перевір правильність виконання завдання, переглянувши відео.

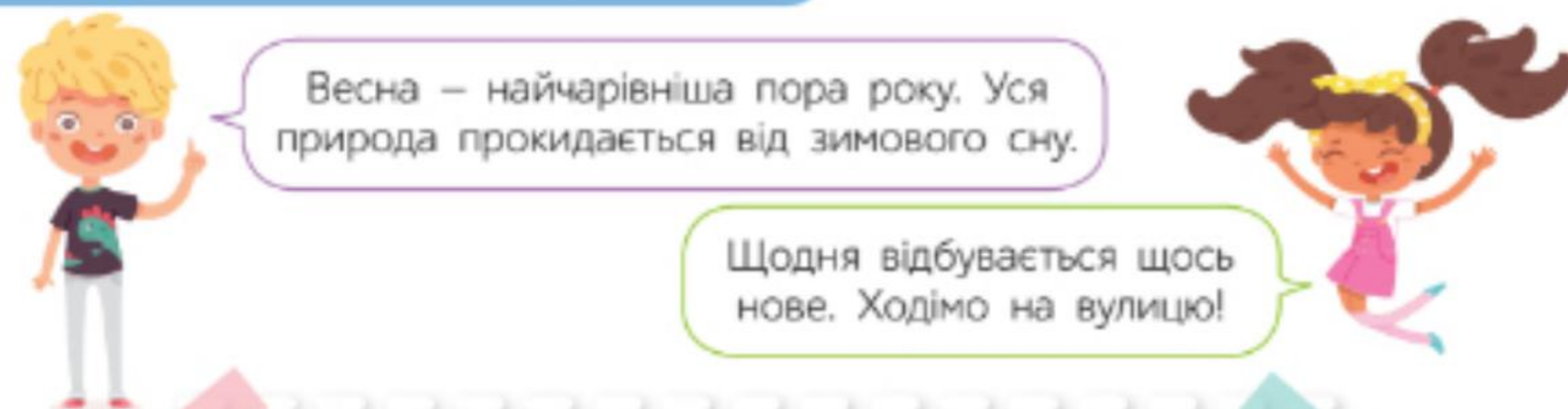
Розглянь світлину. Прочитай текст.

Квітка орхідеї має багато нектару і яскраве забарвлення. Її запилюють птахи — колібри. Вони, зависаючи в повітрі над квіткою, висмоктують із неї нектар.

- Постав за змістом тексту два запитання.

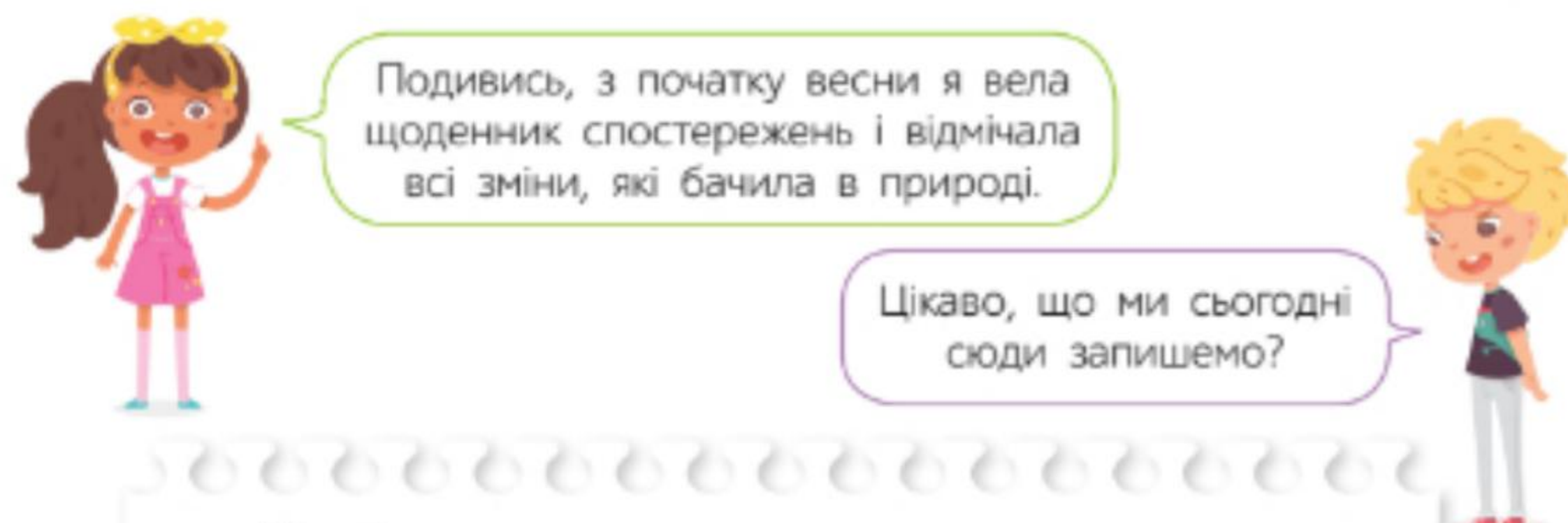
Весняна екскурсія

Тобі знадобляться:

Поясни, що можна робити із цими речами під час екскурсії.

10 березня я помітила, що птахи стали цвірінькати більше та голосніше.

Останній сніг я бачила 20 березня.
5 квітня я помітила, що бруньки на деревах значно збільшилися.

Знайди на малюнку помилки художника.

Складіть за малюнками правила поведінки під час екскурсії.

Які бувають тварини?

На світі існує багато різних тварин.
Розглянь ілюстрації та вибери для них підписи.

Комахи

Риби

Птахи

Звірі

ПОГРАЙМОСЯ

Угадайте тварину.
Хтось задумує тварину (звіра, птаха, комаху або рибу). Інші повинні ставити запитання.
Відповідати можна лише «так» або «ні».

Це звір?

У нього є шерсть?

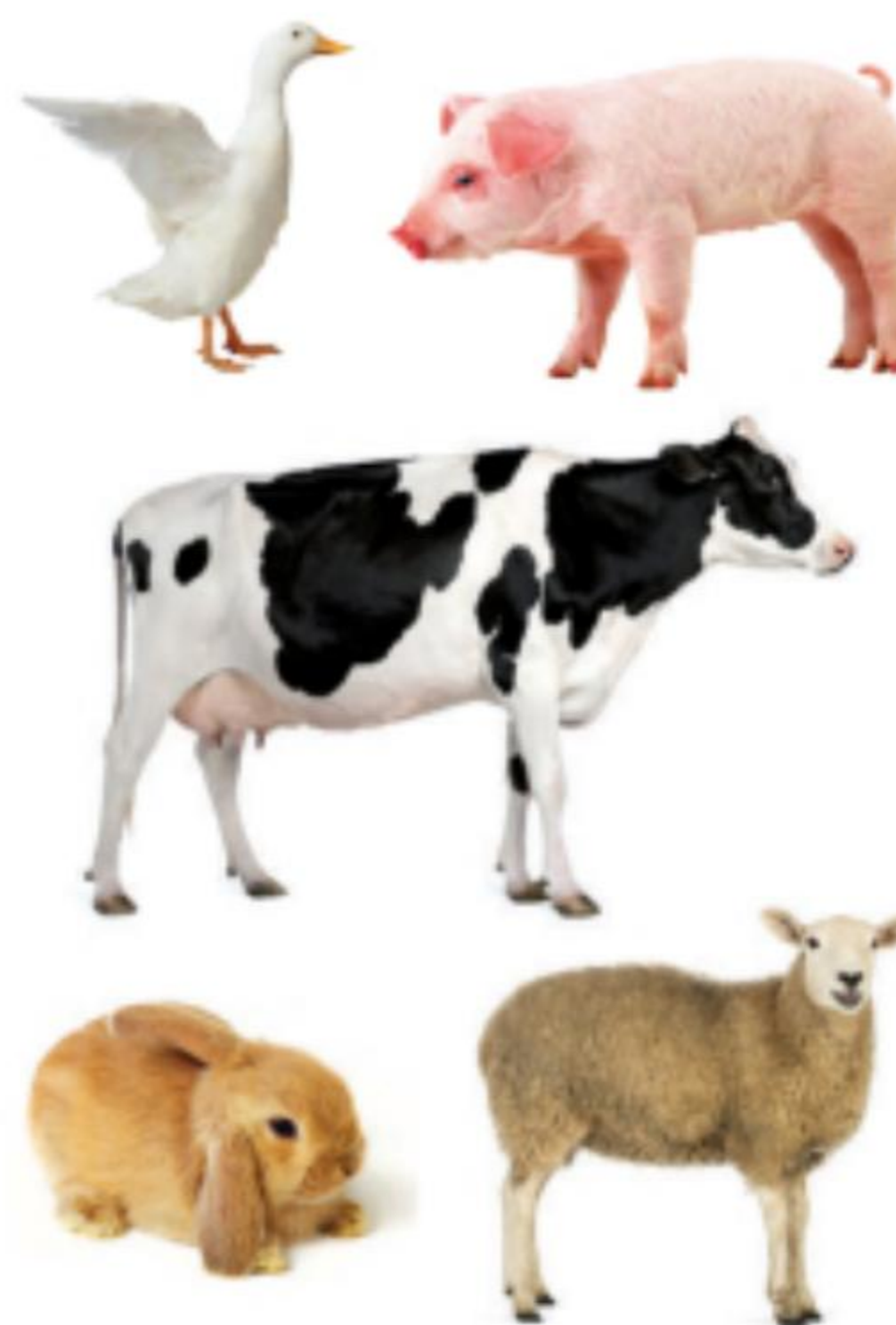
Це свійська тварина?

Він гавкає?

Порівняйте дві групи тварин.
Хто де живе? Які тварини самі про себе дбають? За якими доглядають люди? Яких тварин ти бачив (бачила)? Де?
Звідки походять свійські тварини? Яку користь вони приносять людям?

Свійські тварини

Дикі тварини

ПОГРАЙМОСЯ

Покажи звіра так, щоб інші здогадалися, хто це.

Переглянь відео.
Розкажи, про яку пору року йдеться.
Як поводить білочка? Чим вона харчується?

Домашні улюбленці

Хто такі домашні улюбленці? Чому їх так називають?
Чи є у вас домашній улюбленець?

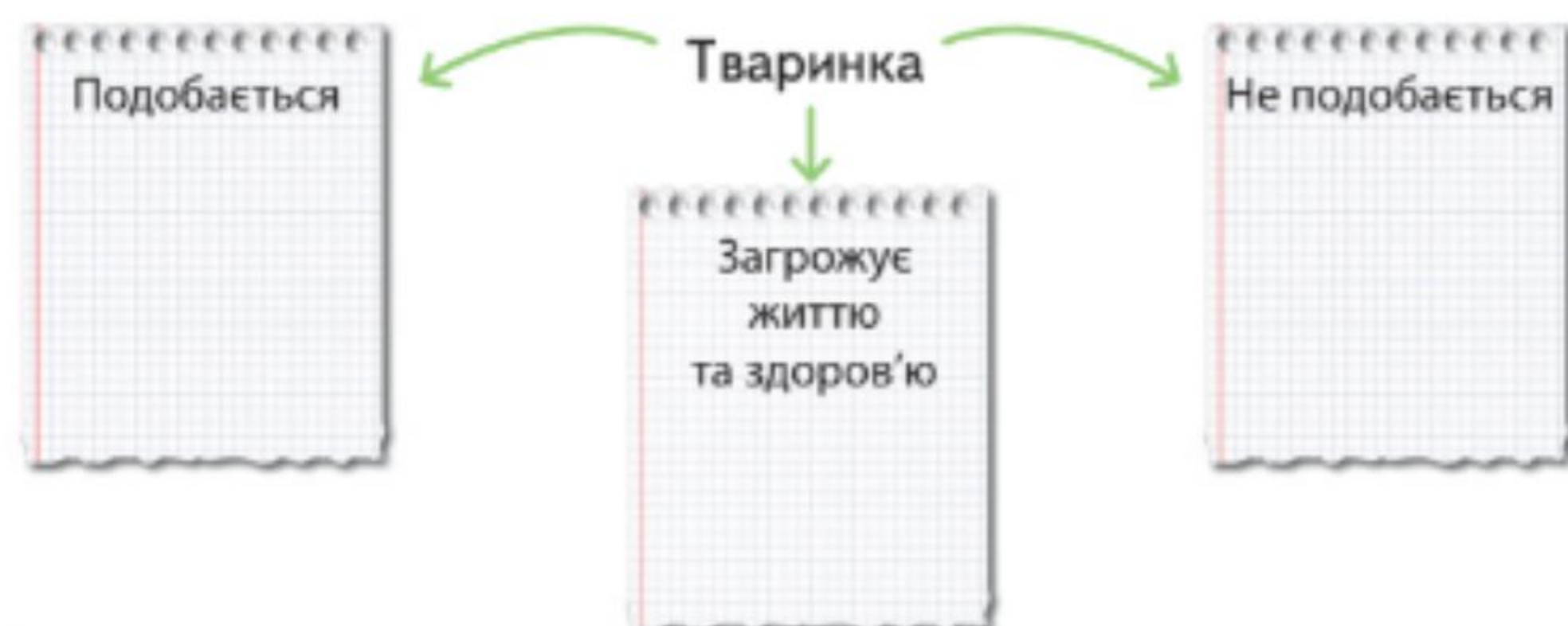

Обери тваринку, яку маєш чи хотів би (хотіла б) мати.
Об'єднайся в групу з іншими, хто хоче мати таку тваринку.

Я досліджую

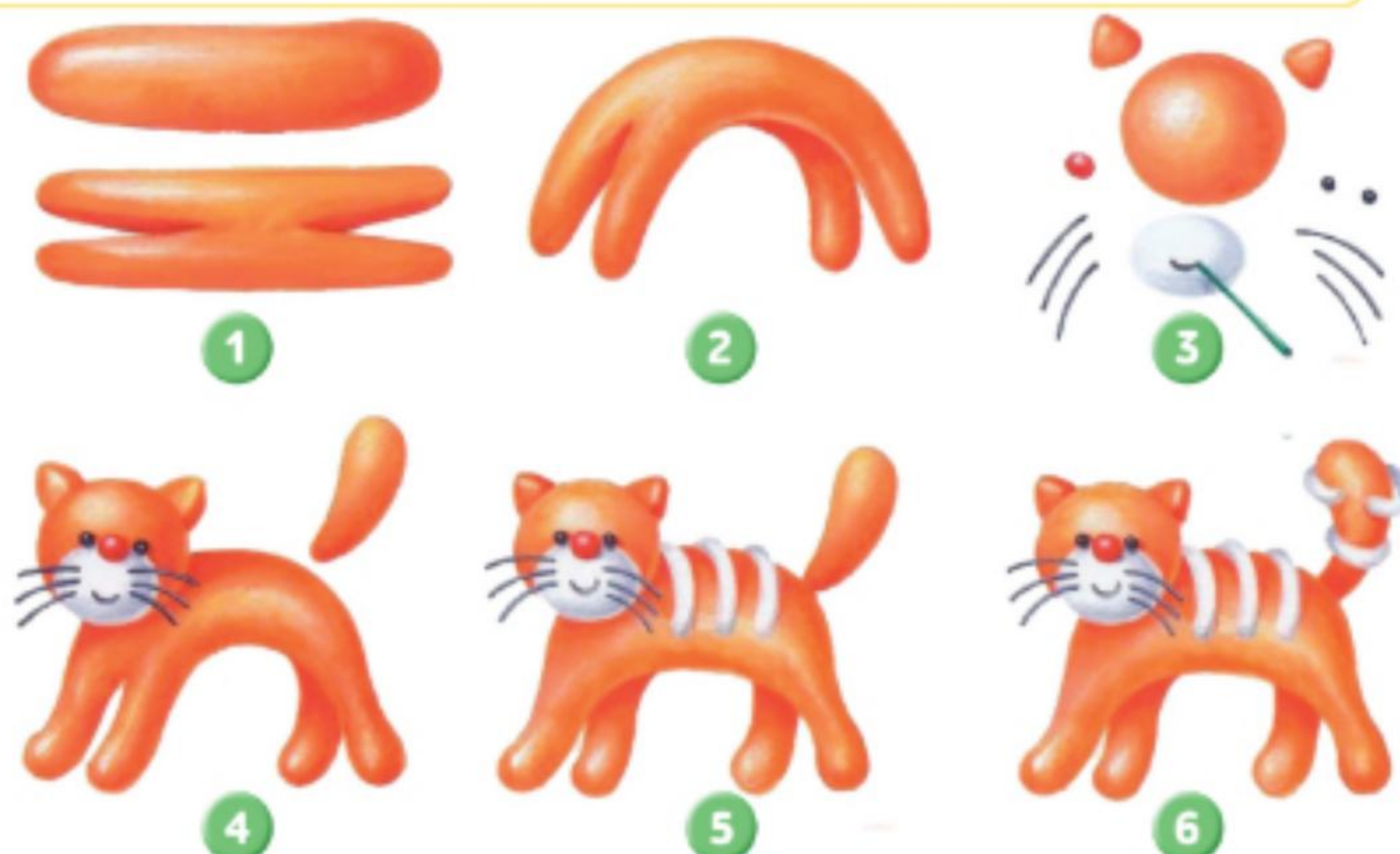
- 1 Дізнайтеся, хто має тваринку вдома. Обміняйтесь досвідом догляду.
- 2 Як правильно доглядати за домашнім улюбленцем? Що потрібно робити, аби тваринка добре почувалася?
- 3 За результатами складіть схему.

- 4 Складіть правила догляду за твариною.

Намалюйте або зліпіть тваринку, про яку мрієте.
Наприклад:

Влаштуйте виставку.

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

Розіграйте сценку «На виставці». Представте свої вироби.

Я досліджую

- 1 Якщо маєш домашнього улюбленця, поспостерігай за його поведінкою. Який у тваринки характер? Коли спить? Що їсть?
- 2 Разом із батьками виміряй довжину та масу тіла домашнього улюбленця. Як у вашій сім'ї доглядають за твариною? Хто це робить?

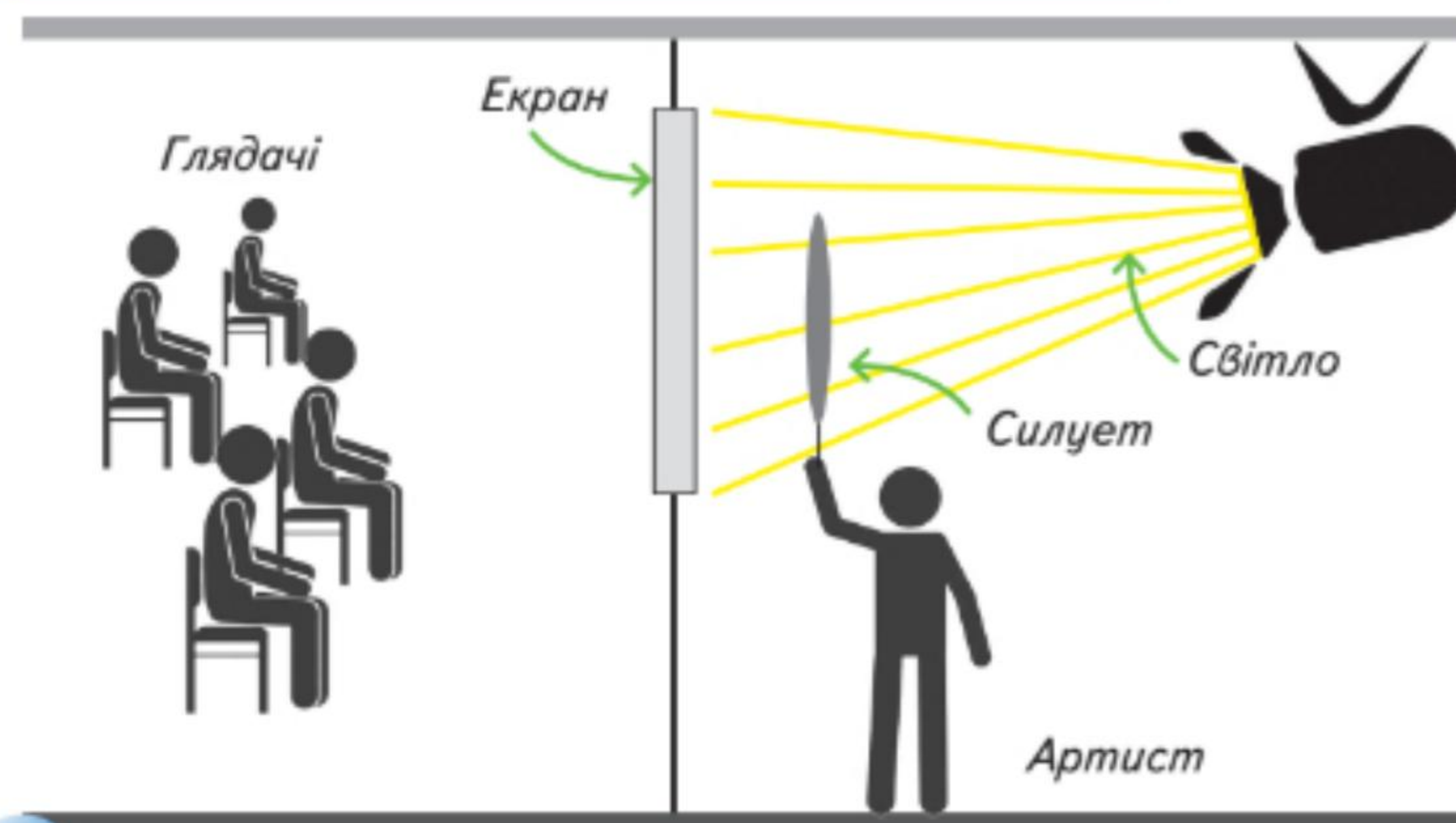
Я покажу цікавий світ тварин

Що роблять діти?

Обговори з товаришами, як створити театр тіней.

130

Пара білих лелек оселилася на околиці селища. Щороку вони на своїх крилах приносили людям весну. Тоді сонечко пригрівало землю, сніг стрімко танув, з'являлася травичка, прокидалися всі, хто спав довгу зиму. Лелеки облаштовувалися на звичному місці. Тепла та їжі було вдосталь.

Але одного разу весна забарилася. Лелеки прилетіли, а зима і не думає відступати. Занесла все білим снігом. Холодно, голодно лелекам...

МИ – АКТОРИ І АКТОРКИ

Складіть історію про тварин свого краю. Потренуйтеся їх зображувати. Розіграйте театр тіней.

Підказка. Окрім рук, можна використовувати заздалегідь підготовлені паперові фігурки.

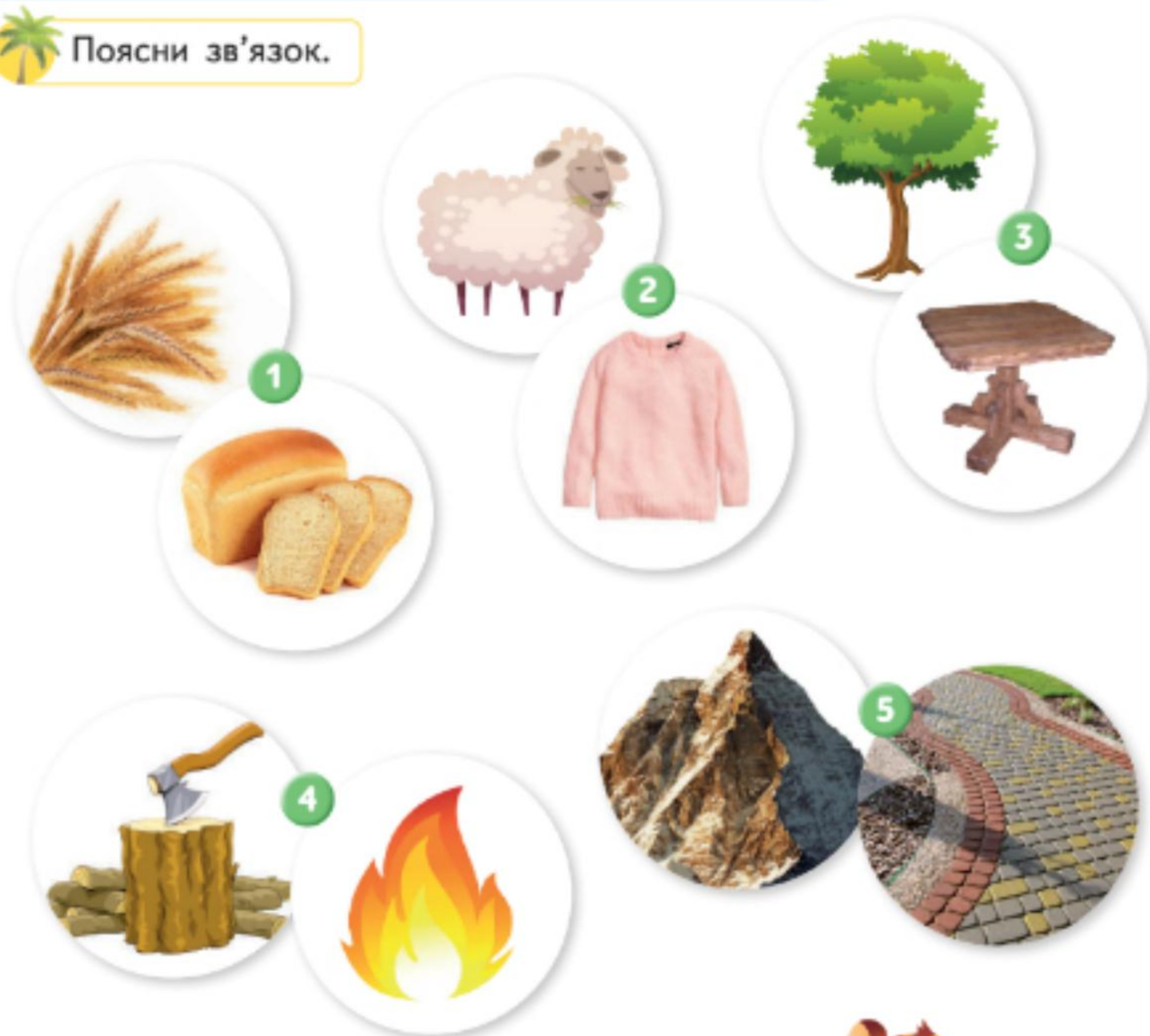
- Тіні яких тварин можна побачити на цьому відео?

131

Яке значення має природа для життя?

Поясни зв'язок.

Природа – це Сонце, повітря, вода, тварини, рослини, каміння, ґрунт. Природа дарує нам життя.

Склади розповідь за малюнком.

Що станеться, якщо з нашої планети зникнуть Сонце, вода, повітря, земля, рослини або тварини?

Що замість «?»?

Порівняй. Чому в пустелі мало рослин і тварин?

Діяльність людей у різні пори року

ПОГРАЙМОСЯ

На кожній станції дай відповіді на запитання.

1. У які зимові ігри ти любиш грати?
2. Що святкують в Україні наприкінці другого місяця року?
3. Яка настає пора року?
4. У якому місяці у твоєму краї садять картоплю?
5. У якому місяці розквітає яблуня?
6. У якому місяці розпочинаються літні канікули?
7. Який місяць найтепліший?
Як ти любиш відпочивати влітку?
8. Коли у твоєму краї збирають урожай пшениці?
9. Коли достигають яблука?
10. Скільки днів у році?
11. Назви пори року.
12. Які ти знаєш зимові свята?

Що люди роблять узимку, навесні, влітку та восени?

Визнач, яка діяльність людей у яку пору року відбувається.

Природа мого краю

Порівняй різні куточки України.

З допомогою дорослих знайди на карті місце, де ти живеш. Чи є у твоїй місцевості море, річка, озеро, ліс, луки, степи?

Рідний край – це місце, де ми народилися та вирости.

Які дерева ти бачив (бачила) у своїй місцевості?

Дуб

Каштан

Липа

Сосна

Якої пори року природа у твоєму краї є найкращою? Чому ти так вважаєш?

Поставте одне одному якнайбільше запитань про природу свого краю. Запитання можуть починатися словами де? які? скільки? коли? як? чому? звідки?

Опиши улюблений куточок природи в рідному краї.

З яких дерев ці листочки та плоди?

Які твої улюблені квіти?

Які квіти ти бачив (бачила) у своїй місцевості? Як вони називаються? У яку пору року цвітуть ці рослини?

Природні багатства мого краю

Подумай і розкажи, що дарує людині природа.
Які природні багатства ти знаєш?

138

Природні багатства — це ті об'єкти природи, які може використати людина.

Поміркуй, які ще багатства дарує нам природа.

Вугілля, природний газ, нафта також є природними багатствами. Їх ще називають корисними копалинами. Вода, електрика, тепло, газ у наших домівках — це результат переробки людиною природних багатств.

Дізнайся, чим багатий твій рідний край.

Намалюй плакат про свій край за зразком.

139

Відпочинок на природі

Послухай, як звучить природа.
Які звуки ти розрізняєш?

Уяви, що ти відпочиваєш на природі.
Що ти відчуваєш, коли милуєшся краєвидами,
слухаєш спів пташок, дихаєш свіжим повітрям?

Навіщо нам відпочивати на природі?
Що дає людині відпочинок?

Склади оповідання за малюнками. Що не так?
Як ми можемо зберегти красу природи?

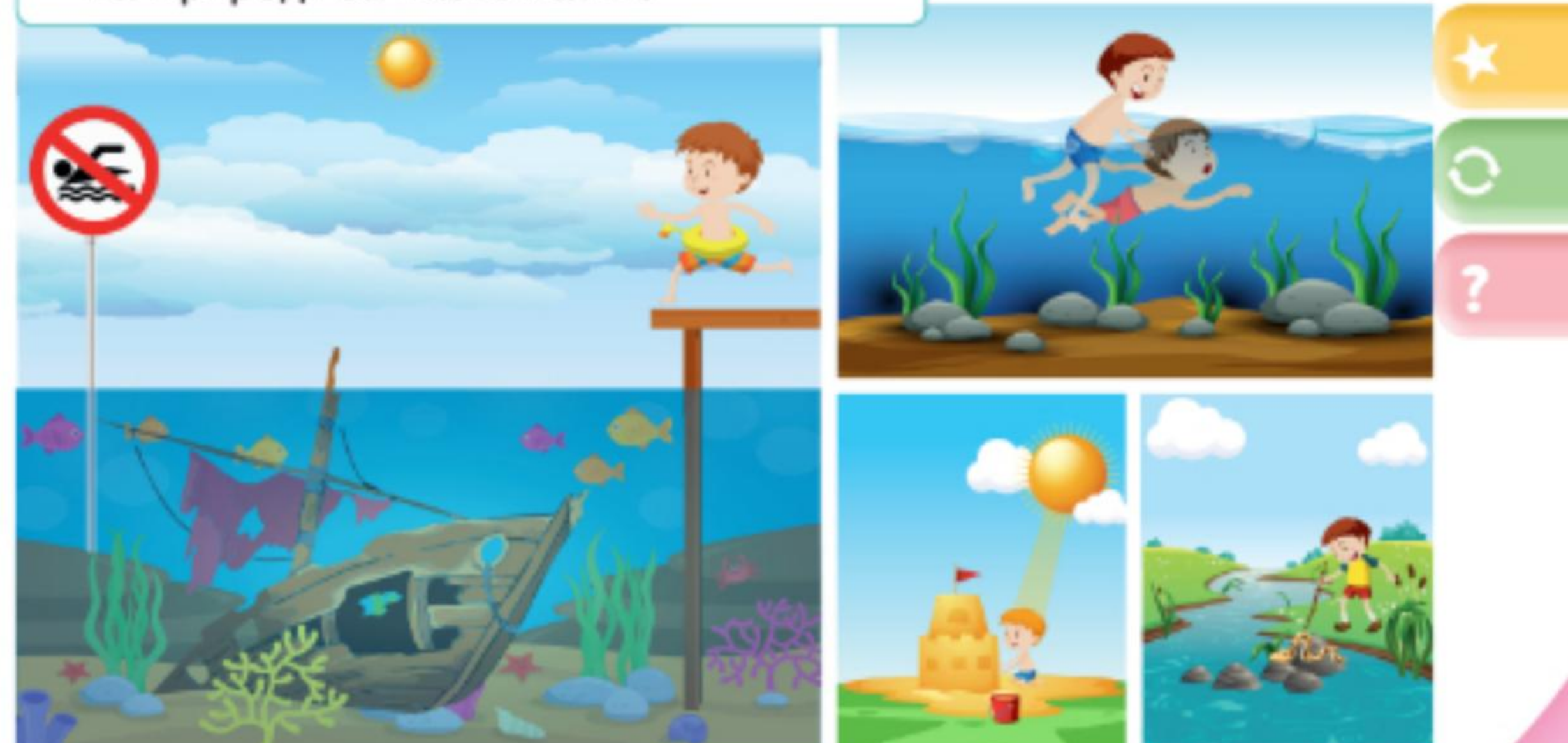
Опиши своє улюблене місце відпочинку
на природі в рідному краї.

Уяви, що ти з родиною зібрався (зібралася) відпочивати
на природі. Що ти візьмеш із собою? Поясни призначення
кожної речі. Обміркуй план дій на цей день.

Складіть правила безпечної поведінки
на природі за малюнками.

Покажчик термінів

Б

Безпечна поведінка 30

В

Ваги 103

Вода 102

Винахідник 80

Винахід 80

Г

Громада 60

Громадянин (громадянка) 20, 61

Ґ

Ґрунт 108

Д

Державний Герб України 59

Державний Гімн України 59

Державний Прапор України 59

Дослід 17

Дослідження 16

Друг 53

Е

Екскурсія 14

Експеримент 17

Експериментувати 10

Ж

Жива природа 100

Життєвий випадок 48

З

Зовнішність 35

К

Комаха 122

Конституція 58

Л

Легенда 64

М

Макулатура 41, 42

Н

Навколишній світ 6

Нежива природа 86, 88

О

Обов'язок 39, 58

Оберігати природу 39

Орган чуття 11

П

Повітря 95

Повноцінне харчування 36

Права дитини 37, 45, 52, 55, 56

Природа 8

Проблема 16

Професія 48, 50

Припущення 16

Природний матеріал 12

Природні багатства 138

Птах 100

Р

Риба 100

Рідний край 136

Родовід 45

Рослина 95, 108, 114, 120

С

Сім'я 46, 47

Сортування сміття 39

Спостереження 10, 16

Столиця України 58

Зміст

Вступ

Як працювати з підручником? 4

Що таке навколишній світ? 6

Як я пізнаю світ? 10

Яким я бачу навколишній світ? 12

Осінь екскурсія 14

Як люди отримують нові знання? 16

Людина

Познайомимось ближче 20

Що я ціню? 24

Я навчаюсь 27

Безпечна поведінка вдома та на вулиці 30

Які ми? 34

Чи турбуєшся ти про себе? 36

Турбуюсь про довкілля 38

Як я можу захистити природу (проєкт) 40

Людина серед людей

Досліджую своє коріння 44

Моя сім'я 46

Які є професії? 48

Я навчусь. Я зроблю. Я стану 50

Хто такі друзі? 52

Що цікавого у нас? 54

Поговоримо про життєві випадки 56

Людина у суспільстві

Моя країна. Державна символіка 58

Моє місто (село) — мій дім! 60

Мої права та обов'язки 62

Історія мого краю 64

Дива на різдвяні свята 66

Зимова казка 68

Зимова прогулянка 70

Тварини взимку 72

Людина і світ

Наш дім — Україна	74
Видатні українці	76
Подорожуємо світом	77
Культура народів світу.....	78
Хто такі винахідники?	80
Українська майстерня	84

Людина і природа

Що належить до неживої та живої природи?	86
Дивовижний світ неживої природи	88
Чи важливе Сонце для життя на Землі?	90
Сонце і тепло.....	92
Де не ступиш — всюди маєш, хоч не бачиш, а вживаєш	94
Як виміряти температуру повітря?.....	96
Повітря в побуті	98
Повітря та жива природа	100
Яке значення має вода в нашому житті?	102
Подорож краплинки води	104
Водойми України	106
Досліджуємо земну поверхню	108
Які ознаки живих організмів?	110
Різноманітний світ рослин.....	112
Дикорослі та культурні рослини	116
Річки	118